

5

สัมมนาปัญหาและการวิจัย ทางการศึกษาผู้ใหญ่

374.0072
ศ173ส

คณะนิสิตปริญญาโท
สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ รุ่น 3

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คำนำ

การศึกษาวิชา กญ.542 สัมมนาการวิจัยทางการศึกษานับใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการวิจัยทางการศึกษานับใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนและจัดสัมมนาการศึกษานับใหญ่ โดยมีการประสานงานกับองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากสิ่งเขปวิชาที่กล่าวมา จะพบว่าการศึกษาวิชานี้จำเป็นต้องมีการศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ นอกจากศึกษาภายในห้องเรียนและจากอาจารย์ผู้สอน ทั้งนี้เพื่อนิสิตผู้ศึกษาวิชานี้ได้เข้าใจวิธีการที่จะทำการวิจัยและเข้าใจปัญหาที่จะทำการวิจัยได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ อาจารย์ผู้มีเกียรติขอประจําวิชานี้ ได้วางแผนการเรียนร่วมกับคณะนิสิต โดยจัดเป็นโครงการสัมมนาปัญหาการวิจัยทางการศึกษานับใหญ่ขึ้น ซึ่งมีการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และมีประสบการณ์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษานับใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาบรรยาย อภิปรายให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นในงานการวิจัยทางการศึกษานับใหญ่ต่าง ๆ นับว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคณะนิสิตและผู้ที่เกี่ยวข้องงานทางด้านนี้ คณะผู้จัดทำจึงได้พยายามรวบรวมเป็นรูปเล่มขึ้นมา เพื่อจะได้สะดวกแก่การนำไปใช้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

อาจารย์ผู้มีเกียรติขอวิชาและคณะนิสิตปริญญโท สาขาการศึกษานับใหญ่ ขอขอบพระคุณคณะวิทยากรทุกท่าน ที่ปรากฏนามในเอกสารนี้เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะปัญหาต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเป็นอย่างมาก และหากมีความผิดพลาดในการสรุปรวมเล่ม คณะผู้จัดทำหวังว่าคงจะได้รับการให้อภัยจากท่านและพร้อมที่จะรับแก้ไขให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ตลอดจนขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ที่เป็นทั้งอาจารย์ประจำวิชาและอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำเอกสารนี้ พร้อมกันนี้ท่านยังได้มอบคำแนะนำบทความที่เกี่ยวข้องมาลงในเอกสารนี้ เพื่อให้เอกสารนี้เต็มไปด้วยสาระประโยชน์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.อารี รังสินธุ์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ ที่ได้ช่วยอนุเคราะห์ในการจัดทำรูปเล่มจนงานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี.

คณะนิสิตปริญญโท วิชาเอกการศึกษานับใหญ่

วันที่ 3 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตุลาคม 2527

คำนำ

โครงการสัมมนาปัญหาและการวิจัยทางการศึกษานานาชาติ	1
เทคนิคการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียน	
สุนทร สุนันท์ชัย	5
แนวโน้มการวิจัยทางการศึกษานานาชาติและการศึกษานอกระบบโรงเรียน	
อนุตา นพคุณ	14
การวิจัยเชิงคุณภาพ	
อุทัย กุลยเกษม	26
เศรษฐศาสตร์การศึกษานานาชาติและการศึกษานอกระบบโรงเรียน	
เทียนฉาย กิรินันท์	33
การพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน	
สมประสงค์ วิทย์เกียรติ	43
เทคนิคการประเมินผลการศึกษานานาชาติและการศึกษานอกระบบโรงเรียน	
ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ	51
การพัฒนาหลักสูตรการศึกษานานาชาติและแนวทางที่ควรวิจัย	
ทองอยู่ แก้วไทรชะ	67
การดำเนินงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแนวทางที่ควรวิจัยประเมินผล	
เจริญผล สุวรรณโชติ	74
การวิจัยทางการศึกษานานาชาติในแคนาดา	
ปฐม นิคมานนท์	82

ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่ในสหรัฐอเมริกา

เพ็ญแข ประจักษ์จันท์ 98

พื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ 111

โครงการสัมมนาปัญหาและการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่

1. หลักการและเหตุผล

เนื่องด้วยการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ได้ดำเนินการเรียนการสอนมาถึงปีการศึกษา 2527 นับเป็นเวลารวม 4 ปี นับว่าเป็นสาขาวิชาที่ใหม่อยู่มาก จึงทำให้ผู้เรียนมีปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งจะส่งผลถึงการทำปริญญานิพนธ์ของนิสิตที่เรียนวิชาเอกสาขานี้ อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในการเรียนของนิสิต ประกอบกับการเรียนในภาคนี้ นิสิตปริญญาโทรุ่นที่ 3 ต้องเรียน วิชา กญ.542 สัมมนาปัญหาและการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อให้การเรียนการสอนในวิชานี้ เกิดประโยชน์มากที่สุด จึงได้ร่วมกันจัดดำเนินโครงการนี้ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อให้ นิสิต เข้าใจถึงวิธีการเลือกหัวข้อปัญหาค้นหาการศึกษาผู้ใหญ่ที่เหมาะสมในการทำปริญญานิพนธ์
- 2.2 เพื่อให้ นิสิต มีประสบการณ์ที่กว้างขวางมากขึ้น
- 2.3 เพื่อให้ นิสิต ได้ร่วมการแสดงความคิดเห็นและเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิธีการวิจัยหรือการจัดทำปริญญานิพนธ์
- 2.4 เพื่อให้ นิสิต สามารถจัดทำและเสนอเค้าโครงปริญญานิพนธ์
- 2.5 เพื่อเป็นการเผยแพร่เทคนิค วิธีการ ผลงาน ในการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่

3. วิธีดำเนินการ

- 3.1 ปรึกษาหารือกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับคณะนิสิตเพื่อจัดทำโครงการ
- 3.2 แบ่งและมอบหมายหน้าที่การงาน ดังนี้
 - 3.2.1 ฝ่ายอำนวยการ
 - 3.2.2 ฝ่ายธุรการ - เอกสาร
 - 3.2.3 ฝ่ายปฏิบัติ - เผยแพร่

- 3.3 เชิญวิทยากรมาบรรยายแนะแนวทางใน 6 ประเด็น คือ
 - 3.3.1 วิธีจัดโครงการและหลักสูตร
 - 3.3.2 การวางแผนการศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.3.3 เทคนิคการประเมินผลงานการศึกษาผู้ใหญ่
 - 3.3.4 การวิจัยเชิงคุณภาพและการศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.3.5 เศรษฐศาสตร์การศึกษาผู้ใหญ่กับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.3.6 แนวโน้มการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน
- 3.4 สรุปผลจากการดำเนินงานในข้อ 3.3
- 3.5 จัดทำเอกสารเผยแพร่ จำนวน 50 เล่ม

4. ระยะเวลาดำเนินการ

- 4.1 ดำเนินการตาม ข้อ 3.1 และ 3.2 ภายในเดือนมิถุนายน 2527
- 4.2 ดำเนินการตามข้อ 3.3 ภายในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2527
- 4.3 ดำเนินการตามข้อ 3.4 และ 3.5 ภายในเดือนสิงหาคม - กันยายน 2527

5. ผู้ที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 คณะวิทยากรตามข้อ 3.3 ประกอบด้วย
 - 5.1.1 ดร.สมประสงค์ วิทย์เกียรติ
หัวหน้างานพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนภูมิภาค
 - 5.1.2 อาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย
รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน
 - 5.1.3 ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ
หัวหน้างานวิจัยและประเมินผลกองแผนงานและวิจัยกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน
 - 5.1.4 ดร.อุทัย คุลยเกษม
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

5.1.5 คร.เทียนฉาย กิระนันท์

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมมาธิราช

5.1.6 รองศาสตราจารย์อุณา นพคุณ

ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะนิติศึกษาเพื่อทางการศึกษาผู้ใหญ่ รุ่นที่ 3 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

5.3 ที่ปรึกษาโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์

6. งบประมาณ

6.1	งบประมาณการจัดการทั่วไป	จากคณะนิติ	12 คน	เป็นเงิน	500 บาท
6.2	งบประมาณการตอบแทนวิทยากรจากมหาวิทยาลัย	6 คน	เป็นเงิน	1,680 บาท	
6.3	งบประมาณค่าจัดทำเอกสาร			เป็นเงิน	2,000 บาท
			รวม		4,180 บาท

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 คณะนิติมีความเข้าใจในการเลือกหัวข้อปัญหาค้นหาการศึกษาผู้ใหญ่และเข้าใจ
แนวทางในการวิจัย
- 7.2 คณะนิติได้รับประสบการณ์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่มากขึ้น
- 7.3 หน่วยงานอื่น ๆ และบุคคลภายนอกจะเข้าใจบทบาทของมหาวิทยาลัยมากขึ้น
- 7.4 เป็นการดำเนินงานตามนโยบายความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

คณะนิสิตที่รับผิดชอบโครงการ

คณะกรรมการอำนวยการ

นายประวิติ	สุพร	ประธาน
น.ส.กรรณา	ศศิวิรัตนภรณ์	รองประธาน
นายบุญยืน	เรียนรุ้	รองประธาน
น.ส.นงลักษณ์	เคชระพีพงษ์	เหรัญญิก
นายสถิตชัย	วรานนทวิช	เลขานุการ
น.ส.ฉล่องศรี	พลโยธา	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายธุรการ - จัดทำเอกสาร

นายสถิตชัย	วรานนทวิช	ประธาน
นายสมคะเน	คำจุน	กรรมการ
น.ส.อัจฉรา	สากระจาย	กรรมการ
นายสำราญ	คำพรม	กรรมการ
น.ส.ฉล่องศรี	พลโยธา	กรรมการ
นางสุรีย์	นาคนิยม	เลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายปฎิคม - เผยแพร่

นายชงชัย	เจียมพุก	ประธาน
น.ส.นงลักษณ์	เคชระพีพงษ์	กรรมการ
นายเก็บ	ศรีสง่า	กรรมการ
น.ส.อัจฉรา	สากระจาย	กรรมการ
นายมานพ	เสาวกุล	เลขานุการ

โดย สุนทร สุนันท์ชัย

รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน

การวางแผนจัดการศึกษาให้กับประชากรในโรงเรียน ซึ่งมีเพียง 9-10 ล้านคน เป็นเรื่องทำได้ไม่ยาก เพราะเราทราบแน่นอนว่าคนเหล่านั้นมีคุณสมบัติ เช่น อายุ ความรู้ ฐานะ ฐานะทางบ้าน แต่หากมาดูการศึกษานอกโรงเรียน การวางแผนการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องจัดทำกับประชากรประมาณ 40 ล้านคน ซึ่งเราคงจะต้องการันตีว่ามีความสามารถมาก เพื่อวางแผนให้ประชากร 40 ล้านคน ได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้ากัน ปัญหาที่ต้องพบคือ ต้องต่อสู้กับปริมาณที่ดินเหลือ สิ่งนี้เป็นข้อจำกัดของการวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

ปัญหาประการที่สอง คือ การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมทุกรูปแบบ มีลักษณะเป็นเรื่องรอบรู้ ครอบคลุม และเป็นเรื่องใหญ่

ปัญหาประการที่สาม คือ งานการศึกษาออกโรงเรียน มีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนเข้าจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถประสานสัมพันธ์และจัดการให้หน่วยงานต่าง ๆ ใดจัดกิจกรรมทำงานตามวิธีการที่ตนถนัด โดยขจัดปัญหาความซ้ำซ้อน ไม่ถดถอยกันและมีภาระหน้าที่ที่ชัดเจนไม่แย่งงานกันทำ

จากปัญหาเหล่านี้ ทำให้เราต้องคิดว่า จะวางแผนอย่างไร เพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านี้
ดังไปได้

ต่อไปนี้ในการวางแผนคงจะหนีไม่พ้นในเรื่องของกลุ่มเป้าหมาย ว่าอะไรคือกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกโรงเรียน และเราได้รับมอบจากผู้มีอำนาจให้ทำงานอะไร มีภาระกิจอย่างไร อีกทั้งจะต้องพิจารณาถึงนโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนกลยุทธ์ในการวางแผนจากระดับบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน และความต้องการของประชาชน รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ

จากกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนถึง 40 ล้านคน ซึ่งเป็นจำนวนมากเกินกำลังที่เราจะ
ทำได้นั้น ต่อปัญหานี้เราจึงต้องพยายามตั้งเป้าประสงค์ให้ปริมาณกลุ่มเป้าหมายแคบลง ตั้ง

กลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน สามารถทำงานได้ ซึ่งวิธีกำหนดกลุ่มเป้าหมายมีหลายวิธีคือ

1. กลุ่มเป้าหมายเชิงอายุ
2. กลุ่มเป้าหมายปัญหาเชิงเศรษฐกิจและสังคม
3. อื่น ๆ

กลุ่มเป้าหมายเชิงอายุ ประกอบด้วย

- กลุ่มอายุก่อนวัยเรียน 0-6 ปี เป็นกลุ่มนอกโรงเรียน
- กลุ่มในวัยเรียน 6-11 ปี อยู่โรงเรียนประถมศึกษา
- กลุ่มเยาวชน 12-25 ปี
- กลุ่มวัยทำงาน 26-60 ปี
- กลุ่มวัยชรา 60 ปีขึ้นไป

กลุ่มอายุ 0-6 ปี เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ ผู้ที่รับผิดชอบและทำกิจกรรมอยู่ในขณะนี้คือ

กรมการพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กลุ่มนี้ต้องจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ดูแลในเรื่องโภชนาการอนามัย พัฒนาการทางสมอง เพื่อให้เด็กมีสุขภาพลักษณะที่ดี แต่อย่างไรก็ตามทางรัฐบาลก็ยังไม่มีมาตรการที่แน่นอนว่าเราจะจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้เด็กในวัยนี้อย่างไร จะจัดสรรงบประมาณให้มากน้อยแค่ไหน และมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่หน่วยงานใดเป็นผู้จัดทำแนทางค้ำน สปช. ก็น่าจะทำได้เพราะครุ สปช. ที่มีอยู่เพียงพอและมีจำนวนมากพอที่จะผันให้ไปสอนเด็กวัย 0-6 ปีนี้ได้

กลุ่มอายุ 12-25 ปี จัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่กลุ่มนี้โดยการให้การฝึกอบรมและให้การศึกษาเพื่อให้เป็นแรงงานที่ดีให้แก่ประเทศชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ตลอดจนกรมอื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาให้ความสนใจแก่กลุ่มในวัยนี้มาก กรมการศึกษานอกโรงเรียนเห็นว่า กลุ่มนี้ฝึกอบรมได้ง่ายและให้ความคุ้มค่า เพราะสามารถนำความรู้ไปใช้ในระยะเวลายาวนาน แต่การให้การศึกษาที่ยังยืคว้าจะต้องให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่คนทุกคน ซึ่งการจัดการศึกษาตลอดชีวิตคนบางกลุ่ม เช่น นักเศรษฐศาสตร์เห็นว่าเป็นเรื่องฟุ่มเฟือยไม่คุ้มค่า และเป็นเรื่องขัดแย้งทางปรัชญาระหว่างความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตและหลักเศรษฐศาสตร์

กลุ่มเป้าหมายเชิงสังคมและเศรษฐกิจ เราจะต้องศึกษาว่าเรามีปัญหาในเชิงเศรษฐกิจ และสังคมอย่างไรที่จะไปช่วยเหลือ ซึ่งเราแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ คือ

1. เด็กและประชากรในชนบทที่ยากจน น่าจะเป็นกลุ่มที่มีลำดับความสำคัญที่สูง
2. ผู้ที่ไม่มั่งคั่งและไม่ได้รับการศึกษา ช่วยเหลือโดยการให้การศึกษาออกโรงเรียน
3. เด็กและประชากรในย่านเสื่อมโทรม หรือชุมชนแออัด
4. ชนบางกลุ่ม พวกที่มีปัญหาโดยเฉพาะ เช่น ชาวเขา ชาวไทยมุสลิม ซึ่งพวกนี้มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมของตนเอง และพวกโศภณี เป็นต้น

หากกล่าวถึงกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีคนบางคนก็ตีไปว่า พวกเราคือพวกยี่ดออาชีพ แท้จริงแล้วงานยี่ดออาชีพเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เรายังมีงานอื่น ๆ ทำและคิดว่าน่าจะไม่ใช่ซ้อนกับหน่วยงานอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีความที่เหมือนกันอยู่ งานต่าง ๆ นี้คือ

1. การศึกษาพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นภาระของกระทรวงศึกษาธิการ ปกติ สปช. กรมสามัญศึกษาน่าจะทำให้ครบถ้วน แต่ก็ยังมีเหลือค้างให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนต้องจัดทำ การศึกษาขั้นพื้นฐานนี้เป็นเครื่องมือสำหรับประชาชนไว้ใช้ค้นหาความรู้ต่อไป การศึกษานี้คือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขได้ และปัจจุบันประชากรซึ่งอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ยังมีอยู่ 3.5 ล้านคน คิดเป็น 14 เปอร์เซ็นต์ของประชาชนทั้งหมดที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศที่เจริญแล้วมีผู้ไม่รู้หนังสือไม่เกิน 1 เปอร์เซ็นต์ และจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ 3.5 ล้านคนนี้มีกระจายอยู่ทุกกลุ่มอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เราได้จัดทำโครงการเพื่อตอบสนองปัญหานี้และพยายามแก้ปัญหาให้ผู้ไม่รู้หนังสือลดลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่งในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 โดยใช้ระบบอาสาสมัคร โครงการนี้เรียกว่า โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ และการให้การศึกษานี้จะต้องจัดให้มีอยู่ต่อไป เพราะจะต้องมีผู้ไม่รู้หนังสือจากการลืมหนังสือบ้าง หรือตกค้างบ้างเข้ามารับบริการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ แม้ในประเทศพัฒนาแล้วบางประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา หรืออังกฤษ ก็ยังมีผู้ไม่รู้หนังสือเป็นจำนวนมากอยู่ในปัจจุบันเช่นกัน

2. การบริการข่าวสารข้อมูล เป็นภารกิจประการที่สองของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาระบบนี้ขึ้นมาก็คือเนื่องจากหลังการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ยังคงให้มีแหล่งข้อมูลให้เขาได้ใช้ โดยออกมาในรูปห้องสมุดประชาชน จังหวัด อำเภอ และในตำบล หมู่บ้าน ก็เป็นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หน่วยโสตทัศนศึกษา แนวคิดเรื่องการให้บริการข่าวสารข้อมูลเป็นเรื่องที่ขาดไม่ได้ ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นเรื่องของ Informal Learning สะดวกรวดเร็วและให้บริการที่ดี เพราะการนำเอาคนมาเข้าฝึกอบรมทุกคนเป็นเรื่องที่ทำได้และไม่มีทรัพยากรเพียงพอ เท่าที่ทำกันอยู่โดยเอามาฝึกอบรม 3-5 วัน แล้วคิดว่าเก่งแล้วนั้นเป็นเรื่องที่โกหกหลอกลวง

3. การฝึกอาชีพ เป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งสูงในการดำเนินงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียนทำก็มีกรมและหน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนอื่น ๆ ทำกันมากเช่นกัน และซ้ำซ้อนกัน โดยวัตถุประสงค์ในเรื่องนี้มี 3 ประการคือ

1) ฝึกเป็นลูกจ้าง (Training for Employment) ตัวอย่างเช่น เป็นลูกจ้างในโรงงานในตะวันออกกลาง

2) ฝึกเพื่อทำกิจการของตัวเอง (Training for Self-Employment) เพื่อตั้งร้านของตัวเอง

3) ฝึกเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและใช้ในชีวิตประจำวัน

ในขณะนี้ทางสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีนโยบายให้หน่วยงานต่าง ๆ จัดฝึกอาชีพเพื่อให้มีงานทำ (Training for Employment) หน่วยงานต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้ผู้จบออกไปมีงานทำได้ ทั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา เป็นต้น แต่ ดร. กอ สวัสดิ์พานิชย์ ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า เราจะฝึกอย่างไรก็แล้วแต่ ก็จะไม่ยังมีงานทำ หากมันไม่มีตำแหน่งงานที่ว่างอยู่ ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นใหม่เลย สิ่งนี้เป็นเรื่องน่าคิดและสำคัญ

นโยบาย

นโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เน้นหนักในภารกิจทั้ง 3 ส่วนที่กล่าวมาแล้ว แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ให้เราลดอัตราผู้ไม่มีหนังสือจาก

14.5 เปอร์เซ็นต์ เหลือเพียง 10.5 เปอร์เซ็นต์ ความสำคัญของนโยบายจึงอยู่ที่การจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอันดับแรก เราจึงมีโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือขึ้น

ทรัพยากรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ใช้งบประมาณไม่ถึง 2% ของงบประมาณการศึกษา
ในปีงบประมาณ 2526 คือ จำนวน 570 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็น 1.56 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณ
ด้านการศึกษาทั้งหมด

ดังนั้น ในการวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เราจะต้องยัดเอาเงินงบประมาณ
เข้ามาเป็นเกณฑ์ด้วย

เทคนิคการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียน มีอยู่ 2 ลักษณะคือ

Top-down จากบนลงล่าง Bottom-up จากล่างขึ้นบน

1. Top-down หมายถึงหน่วยงานระดับชาติจัดโครงการ งบประมาณและสเปค
(Spec) ต่าง ๆ ลงไปยังราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งในหลักวิชาการศึกษา
นอกโรงเรียน ถือว่าใช้ไม่ได้เพราะใครจะรู้ปัญหาได้ดีเท่าคนในท้องถิ่นหรือผู้รับบริการ

แต่ในปัจจุบันรัฐบาลก็ยังทำอยู่ เช่น PPBS (Planning-Programing Budgeting
System) ซึ่งเป็นระบบงบประมาณแบบแผนงานและโครงการ เป็นระบบที่ไม่ดีแต่มีประสิทธิภาพ
ในอีกลักษณะหนึ่ง มีประโยชน์คือ รัฐบาลสามารถที่จะจัดงบประมาณสนองนโยบายได้ดีกว่า
แบบเดิม โดยเอางบประมาณจากด้านอื่น ๆ เข้าไปทำกิจกรรมที่เบื้องสูงได้กำหนดนโยบาย
เน้นหนักมาให้ และโครงการ PPBS นี้จะทำให้เงินงบประมาณเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้เพื่อ
วัตถุประสงค์นั้นไม่สามารถนำไปลดค่าเพื่อการอื่นได้ เพราะมีระบบติดตามผลที่ใกล้ชิดมาก

ในแนวคิดของผู้บรรยายเห็นวาระระบบ PPBS จะช่วยแก้ไขปัญหางานสำคัญหรือไม่
สำคัญก็ได้ใช้งบประมาณเท่ากันได้ เพราะถือหลักนโยบายเป็นสำคัญ

2. Bottom-up ทำโดย

- 1) สำรวจ (Identify Problem or Identify Need)
- 2) ทำโปรแกรมจากเบื้องล่าง

3) หาทรัพยากรจากชุมชนและนอกชุมชน

มีข้อดีคือ ประชาชนเป็นผู้แสดงความต้องการ เพราะแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างกัน เขาทราบว่าเขาต้องการอะไร

ทั้งนี้การนำโครงการไปสู่ชุมชนจะต้องศึกษาโดยรอบคอบ โดยต้องคำนึงถึง หลักสูตรมหาวิทยาลัยและมานุษยวิทยา

ในปัจจุบันวิธีการทางสังคมวิทยา เป็นเรื่องของการกระทำจากบนลงล่างสำรวจหาตัวเลขอย่างกว้าง เช่น ในการทำวิจัยทางการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสังคมวิทยาเป็นส่วนใหญ่สำรวจโดยการส่งแบบสอบถามไปหาประชาชน แล้วก็รวบรวมและถือว่านี่คือความต้องการของเขาซึ่งอาจจะไม่เป็นข้อเท็จจริงก็ได้

วิธีที่ดีที่สุดจึงน่าจะเป็นวิธีการทางมานุษยวิทยา คือ จะต้องไปอยู่กับชุมชนดำรงชีวิตใช้ชีวิตกับชุมชนเพื่อสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล

งานการศึกษานอกโรงเรียนไม่สามารถที่จะไปหานักมานุษยวิทยา มาเพื่อสำรวจแบบนี้ได้ เราจึงใช้ระบบจัดการ (Organizer) ซึ่งให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเป็นผู้จัดการ (Manager)

ประเทศในแอฟริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบการจัดการ โดยแผนการศึกษาผู้ใหญ่ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ไปจัดศูนย์ไว้ในชุมชนโดยแต่ละศูนย์จะมีผู้ทำงานอยู่คนเดียว โดยเรียกผู้จัดนี้ว่า Organizer มีหน้าที่จัด โดยมีผู้สอนเป็นอีกคนหนึ่ง เขาคว้าวางความต้องการของชุมชนเป็นอย่างไร และจัดการเรียนการสอนให้ ซึ่งมีคน ๆ เดียวก็จัดได้ ดังนั้นประเทศของเราศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจึงเป็นศูนย์ของการจัดการทั้งหลาย มีคนอยู่ 50 คนก็จัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนทั้งจังหวัด อย่างไรก็ตามศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดน่าจะใช่วิธีการฝังตัวอยู่กับชุมชน กินอยู่กับประชาชนจึงจะเป็นการดีกว่าการส่งแบบสอบถามไปสำรวจมา แต่ก็น่าเป็นห่วงเรื่องทรัพยากรของเราที่มีอยู่

ปัญหา

คำถาม 1. งานการศึกษานอกโรงเรียนบางครั้งต้องอาศัยหน่วยงานอื่นช่วยจัดการศึกษา เช่น กรมสามัญศึกษา สปช. กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้หน่วยงานนั้นร่วมมืออย่างจริงจังและเห็นความสำคัญ

ตอบ : นโยบายของกระทรวงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนว่าเป็นสิ่งที่หน่วยงานทุกหน่วยงานจะต้องร่วมกันและกระทรวงก็มีนโยบายในเรื่องนี้อยู่แล้วว่า เป็นสิ่งที่ต้องทำงานการศึกษานอกโรงเรียนคู่ขนานไปกับงานการศึกษาในโรงเรียน เช่น สปช. ก็จัด เช่น การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (กศพช.) กรมสามัญศึกษาก็มีโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และ สปช. ก็ได้มีหนังสือไปยัง สปจ. ให้ร่วมมือกับโครงการรณรงค์ฯ

คำถาม 2. แนวความคิดเรื่อง จปฐ. มีบทบาทกับการศึกษานอกโรงเรียนอย่างไร

ตอบ : จปฐ. คือ ความจำเป็นพื้นฐานมาจากคำภาษาอังกฤษว่า BMN (Basic Minimum Need) ขอสงวนไม่ตอบให้ไปค้นเอาเอง

วิจารณ์และสรุปข้อคิดเห็น

จากสาระสำคัญของคำบรรยายหัวข้อเรื่อง "เทคนิคการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียน" ดังกล่าวข้างต้น เราจะพบสภาพปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนว่าแตกต่างจากการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งได้แก่สภาพปัญหาเกี่ยวกับ

1. กลุ่มเป้าหมายหรือจำนวนผู้รับบริการมีขนาดใหญ่
2. ความหลากหลายของโครงการและกิจกรรมที่จัด
3. หน่วยงานที่จัดหรือรับผิดชอบมีจำนวนมาก

จากสภาพปัญหาหลักใหญ่ ๆ 3 ประการดังกล่าว จะมีปัญหาสืบเนื่องตามมาอีกมากมาย อาทิ

1. ปัญหาการจัดบริการกระทำไม่ได้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มอายุ พื้นที่ หรือกลุ่มในแต่ละสภาพปัญหา

2. ความหลากหลายของโครงการและกิจกรรมที่จัดและขาด การประสานงานกัน ทำให้เกิดปัญหาการซ้ำซ้อนทั้งด้านลักษณะโครงการหรือกิจกรรมที่จัด รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่ลงไปปฏิบัติ

3. ปัญหาหลักประการหนึ่งของประเทศที่กำลังพัฒนา คือ ปัญหาความไม่พร้อมทั้งด้านบุคลากร เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ เมื่อกิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย กลุ่มเป้าหมายที่จะให้บริการมีจำนวนสูง และขาดความร่วมมือประสานงานกัน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานจึงได้ไม่คุ้มกับการลงทุน ทั้งไม่เป็นการประหยัดในแง่งบประมาณการลงทุน

4. การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบมีมากมายหลายหน่วยงาน แต่การวางแผนในระดับสูง มิได้กำหนดขอบเขตภาระหน้าที่ที่ชัดเจนของแต่ละฝ่าย และขาดการวางแผนงานร่วมกันทำให้การปฏิบัติในระดับล่างเป็นไปในลักษณะตัวใครตัวมัน หรือแข่งขันกัน เพื่อชื่อเสียงของหน่วยงานของตนและเพื่อสนองนโยบายของผู้บังคับบัญชาเบื้องบน

อย่างไรก็ตามผู้บรรยายก็ได้ให้แนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้อย่างน่าคิดและนำไปปฏิบัติอย่างยั่งยืนคือ ยึดหลักการวางแผนที่ถูกต้องวิธีและตรงกับสภาพปัญหา อันได้แก่

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนเพื่อให้ปริมาณกลุ่มเป้าหมายแคบลง เช่น กำหนดตามกลุ่มอายุ กลุ่มพื้นที่ และกลุ่มแต่ละสภาพปัญหา

2. กำหนดภาระหน้าที่ของหน่วยงานให้แจ่มชัด เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน
3. วางแผนการปฏิบัติร่วมกันในระดับรัฐ เพื่อการประหยัดงบประมาณบุคลากร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ โดยการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้บริหารแผนปฏิบัติงานของจังหวัด โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการ บริหาร การปฏิบัติงานแบบรู้เขารู้เรา จะทำให้ปฏิบัติงานได้ตรงเป้าหมายของการพัฒนายิ่งขึ้น
4. โครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ที่จัดต้องคำนึงถึงความต้องการจากระดับล่าง คือประชาชนเป็นหลัก โดยใช้องค์กรท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการเสนอความต้องการจาก เบื้องล่าง ขึ้นเบื้องบน นั่นคือ จากกรรมการพัฒนาชุมชน (กพม.) มายังกรรมการสภาตำบล (กสต.) กรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) และกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) โดยลำดับ จนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจะประสานแผนพัฒนาในระดับรัฐต่อไป

อย่างไรก็ตามผู้บรรยายได้เสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า งานการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นงานพัฒนาคน ควรคำนึงถึงหลักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นสำคัญ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน จะต้องเป็นผู้เสียสละ ไปกินอยู่คลุกคลีกับชาวบ้านจริง ๆ ผั่งตัวอยู่ในชุมชนจริง ๆ จึงจะเข้าใจ ลึกซึ้งถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น ไม่ควรยึดติดกับอาคารหรือสำนักงานจนลืมภาระกิจที่แท้จริงที่ พึ่งมีต่อชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

คณะนิติบัญญัติ

ฉลองศรี พลโยธา

อำนาจ สากะระยา

แนวโน้มนการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ในปัจจุบันและอนาคต

โดย รศ.อุณา นพคุณ

สภาพปัจจุบัน

โดยสภาพปัจจุบัน งานวิจัยส่วนมากเท่าที่พบอาจโดยเฉพาะที่คณะครุศาสตร์ จุฬา
เน้นคาน

1. เน้นคานตัวประชาชนผู้เข้ารับบริการ หรือ ตัว Sampling ที่เป็นผู้เข้ารับ
บริการ แล้วมักไปตามเขาว่าต้องการอะไร ปัญหาเขาคืออะไร ต้องการการจัดรูปแบบอะไร
มีทัศนคติอย่างไรมีความรู้สึกละจะไปรบกวนประชาชนมาก ๆ ในลักษณะเอา Questionnaire
ไปให้เขา เคี้ยวนี้มักจะพูดว่าความตายอันหนึ่ง คือ การนำเอาแบบสอบถามไปยึดเยียดให้
เช่น ชาวสลัมบอกว่าไปตามเขาให้ตอบอยู่นั้นแหละ แต่ชีวิตเขาไม่เห็นจะดีขึ้น บางโรงเรียน
ก็ขึ้นป้ายว่า กรุณายามาใช้แบบสอบถาม เรามักพูดว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนเราเป็น
สาขาใหม่ ความจริงเราไม่ใหม่แล้ว เราเริ่มแก่แล้ว แต่คนยังไม่ค่อยรู้จัก แต่ในใจแล้วไม่
อยากให้ทำงานวิจัยในเชิงสำรวจ หรือว่าเป็นการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เพราะคิดว่าอย่างเช่น
ความต้องการของประชาชน อย่างที่สภาพพัฒนาทำ กรมการศึกษานอกโรงเรียนทำ กรม
กรมพัฒนาชุมชนทำ เรารู้ว่าประชาชนมีปัญหาอะไร อย่างในชนบทเรารู้ว่ามีปัญหาอะไร
ขาดอาหารอะไร เป็นโรคกระเพาะหรืออะไร ถ้าหากจะทำวิจัยนั้นจะเป็นการทำวิจัยของ
หน่วยงานเอง เพื่อจะหารายละเอียดของท้องถิ่นของชุมชนที่จะลงไปปฏิบัติงาน แต่ตามทั่ว ๆ ไป
กว้าง ๆ เราทำกันมากไม่เจาะลึกลงไป คิดกันเสนอแนะวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว
ถ้าเผื่อจะทำวิจัย ถ้าเน้นเรื่องวิเคราะห์ของความต้องการที่เอางานวิจัยที่มีอยู่ขณะนี้ไปร้อย
มาแยกเป็นภาคในความต้องการในเชิง Social Indicator อย่างที่สภาพพัฒนา ทำ
ถ้าจะทำอยากให้ทำลักษณะเฉพาะโครงการ เป็นการหาความต้องการหรือปัญหาของประชาชน
ที่สอดคล้องก่อนที่จะลงปฏิบัติโครงการ เวลาออกปฏิบัติงานศูนย์จะต้องสำรวจว่าอาชีพเหลา
นั้นเป็นอย่างไร

2. งานวิจัยเชิงปริมาณ งานวิจัยที่พบส่วนมากเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณเพราะทางเราถนัด อย่างทางศึกษาศาสตร์เขาทำทางปริมาณ เขาเรียกว่า อิทธิพลทางฝ่ายจิตวิทยาทางมนุษย์หรือทาง เราไม่ค่อยได้ใช้ ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพเรายังมีน้อย เครื่องมือที่ใช้กันมากก็คือ แบบสอบถาม ใช้ Rating scale ถามด้านความคิด ด้านทัศนคติ ตอนนี้ยังไม่มียงานวิจัยที่เน้นเชิงคุณภาพแบบสำรวจเลย เท่าที่สำรวจ Literature จะทำวิทยานิพนธ์คราวนี้ ของนอกระบบที่ใช้แบบเชิงมนุษย์ ต้องไปสังเกตกระบวนการศึกษาอบรมสภาพการเรียนรู้ในชุมชน ก็คือ งานวิจัยเชิงคุณภาพต้องเข้าไปอยู่ในชุมชนแล้วสังเกตการณ์ อันนี้ก็เป็นปัญหา เช่น ทางคณะครุศาสตร์ ภาควิชาสอนแต่ด้านเชิงปริมาณตลอด ด้านคุณภาพยังไม่มีประสบการณ์จึงต้องหาเอาเองในด้านเชิงประวัติศาสตร์ก็เริ่มมีบ้าง อย่างที่ประธานมิตรก็ทำด้าน Historical ซึ่งเป็นผลจากการที่อาจารย์มาพบเมื่อปีที่แล้ว ดิฉันไม่เชิษฐ์เติม ที่ในเรื่องคุณภาพ บางอย่างเชิงปริมาณก็เหมาะสม งานวิจัยที่ดีควรมีทั้งแบบสอบถามและการสังเกต แล้วเอาข้อมูลมาเชิษฐ์กัน อาจจะเป็นงานวิจัยที่ดี ในแง่วิชาการเราอยากได้งานวิจัยที่มีคุณภาพ แต่มันก็ข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลา งบประมาณ ปัญหาจากหน่วยงานที่ลามา รู้สึกว่าอิทธิพลเหล่านี้จะมีต่องานวิจัยมาก

เรามักจะหาในสภาพปัจจุบันมากกว่าอนาคต หรือเชิงประวัติศาสตร์ คือโครงการต่าง ๆ เน้นของเรื่องปัจจุบัน อดีตเราเริ่มจะมีอย่างที่ประธานมิตร มี 2-3 ชิ้น ต่อไปหากจุฬาฯ ได้ ทั้บแก้วได้ ก็จะมีการสะสม Content ของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับนอกระบบโรงเรียน อีกสัก 10-20 ปี เราจะได้ขยายสาขาวิชานี้ได้

3. งานวิจัยเกี่ยวกับโครงการ งานวิจัยเกี่ยวกับโครงการ เป็นงานที่ คุณวิบูลย์ลักษณ์ ทองเชื้อ ทำขึ้น ใช้ประชากรที่วิจัยทั้งหมด 167 เรื่อง เป็นงานวิจัยของกรมการนอกโรงเรียน ซึ่งตอนนั้นได้จัดสัมมนาขึ้นที่คณะครุศาสตร์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่มาจากหลายหน่วยงาน เช่น กรมพัฒนาชุมชน ตำรวจตระเวนชายแดน วิทยาลัยครู และกระทรวงสาธารณสุข ได้บอกว่า เมื่อพูดถึงนอกระบบ คณะกรรมการสภาการศึกษา ไม่ควรเอางานวิจัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียนมาเสนอ ควรจะเอามาจากทุกหน่วยงานที่มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่อาจจะทำให้เสียเวลามาก ใช้งบประมาณมากก็ได้ จากประชากร 167 เรื่อง ก็จะออกมาได้ว่า เน้นสายสามัญ 27 เรื่อง การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ 26 เรื่อง การศึกษาสำหรับชาวเขา

25 เรื่อง วิทย์โทรทัศน์ 23 เรื่อง และห้องสมุดประชาชน 13 เรื่อง จะเห็นว่าทั้งหมดเน้นการศึกษาประเภทพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน

แนวโน้มของงานวิจัยของการศึกษานอกระบบทั้งที่ทำมาและในปัจจุบันยังอยู่ในระบบศึกษา เพียงแต่เปลี่ยนโครงการหรือตัวแปรบางอย่าง แต่ก็ออกมาในเรื่องการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ ถ้าตัดคำว่านอกระบบออกจากปริญญานิพนธ์ ก็จะไม่มีความแตกต่างของนอกระบบ จะเหมือนในระบบหมด

งานวิจัยที่ยังขาดอยู่

1. วัตถุประสงค์ แนวความคิด ปรัชญา เป็นการวิจัยถึงแนวความคิดและทฤษฎีของศาสตร์ การตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย เรามักจะทำวิจัยผูกกับโครงการ เช่น โครงการเบ็ดเสร็จ กลุ่มสนใจ เพราะงานโครงการเหล่านี้จะเป็นโครงการระยะสั้น ฉะนั้นการวิจัยงานวัตถุประสงค์เราอาจจะคิดว่าเราตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการต่าง ๆ เน้นอย่างไรบ้าง ในด้านแนวความคิด เช่น แนวความคิดของโนลด์ ที่พูดถึง Self เน้นการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา พูดถึงความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ แนวโน้มที่จะศึกษาค้นคว้าตนเอง แต่ในการฝึกภาคสนามจริง ๆ จะออกมาเป็นอย่างไร ในการทำวิจัยแนวความคิดต้องระวังเรื่อง Sampling หรือกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างมาก เพราะสภาพของกลุ่มตัวอย่างไม่เหมือนกัน ผลที่ได้ออกมาจะนำไปสรุปเป็นลักษณะของกลุ่มประชากรอีกกลุ่มไม่ได้ เช่น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษา หรือกลุ่มสตรีของสภาสตรี เหล่านี้ ลักษณะประชากรที่มารับบริการจะมีลักษณะคล้ายกับหม่อมฝรั่งแก่ ๆ ที่มาเรียนการศึกษานานาชาติ ทฤษฎีของ โนลด์ จึงนำมาใช้ได้ เพราะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน มีระดับการศึกษาพอ ๆ กัน และหากนำไปใช้กับกลุ่มสนใจ สภาตำบล สรุปผลออกมาว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีลักษณะเหมือนกันย่อมไม่ได้ ทั้งนี้จะนำแนวคิดของทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ของ เปา โลแฟร์ว่าจะใช้กับคนไทยได้หรือไม่ ก็ต้องไปกระทำกับประชากรหลายลักษณะ หลายสภาพที่ต่างกัน แล้วเอาหลาย ๆ ทฤษฎีมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันทั้งหมด ทำแบบนี้เรื่อย ๆ จึงจะออกมาเป็นทฤษฎีของไทยเน้นการประยุกต์ใช้ พวกแนวความคิดของปรัชญาต่าง ๆ ก็นำมาวิจัย เช่น ปรัชญาคิดเป็นของการศึกษานอกโรงเรียน การที่เราทำงานกับคนพัฒนาคน พัฒนาการศึกษานานาชาติและการศึกษานอกระบบโรงเรียน เราก็ควรจะมีความรู้ มีปรัชญา หรือ

อุดมการณ์สูงสุด คือปรัชญาว่าเป็นอย่างไร แล้วก็แยกออกมาเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ว่าเราต้องการอะไร เช่น ที่เรากำลังทำตอนนี้เราต้องการทราบว่า เราต้องการคนแบบไหน คนประเภทไหน ประเทศบางประเทศได้ตั้งปรัชญาไว้ เพื่อจะให้กำหนดวัตถุประสงค์ออกมา แล้วดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น

2. การประสานงานและนโยบาย งานวิจัยทางด้านนโยบายที่กรมต้องการ เช่น วิชาการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ หรือนโยบายที่เป็นผลต่อเนื่องกัน เช่น ปัญหาสล้มทรายโคลที่ชนบทยังมีความแห้งแล้ง อดอยาก ชาคน้ำ ปัญหาสล้มก็ย่อมมีตามมา

3. เชิงประวัติศาสตร์ ก็เริ่มจะทำกัน เช่น ที่ประสานมิตรก็มี ทำเกี่ยวกับ ว.ป.ฉ. และการศึกษาผู้ใหญ่บัณฑิตเสร็จขั้นพื้นฐาน

4. การประเมินผล โครงการ ผลกระทบ ก็น่าจะมีการทำวิจัย การประเมินโครงการของไทยโดยมากหน่วยงานใครก็ทำกันเอง ประเมินกันเอง ไม่เหมือนของต่างชาติจะให้หน่วยงานอื่นมาประเมิน เพื่อจะได้ทราบผลที่เป็นจริง อย่างวิทยานิพนธ์ หากให้ที่อื่นมาประเมินจะทำให้เกิดความเข้มข้นทางวิชาการมากขึ้นก็อาจเป็นไปได้

ในด้านผลกระทบ เช่น ผลกระทบของโครงการรณรงค์ ในการทำวิจัยผลกระทบต้องควบคุมตัวแปรในเรื่อง เวลา กลุ่มประชากร ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากพอควร หรืออาจแก้ไขโดยการตั้งขอบเขตระดับตัวแปรเลย แต่ก็ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด

5. เชิงเศรษฐศาสตร์ โดยมากจะทำในด้าน Cost Benefit แต่จะยุ่งยากในเรื่องตัวเลข อย่างเช่นที่จุฬาฯ เคยทำด้านเศรษฐศาสตร์ของการลงทุนจากนอกระบบและในระบบ พอเสนอบัณฑิตวิทยาลัย คณะเศรษฐศาสตร์ บอกว่าข้ามแดนเขา เป็นสายงานของเขาเลยไม่ได้ทำ

6. การศึกษากระบวนการ (Process) ต้องใช้วิธีการสังเกต ต้องทำวิจัยในเชิงคุณภาพ ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม มีการจับบันทึกกระบวนการอยู่ตลอดเวลา เช่น การศึกษากระบวนการเรียนรู้ทักษะบางอย่างของนักศึกษาผู้ใหญ่เมื่อเทียบกับเด็กเยาวชน ว่าผู้ใหญ่วัย 40 ตามทฤษฎีของฝรั่ง ปฏิกริยาโต้ตอบระยะมันยาวนานซึ่งเป็นลักษณะของคนฝรั่ง ของคนไทยจะต่างกันหรือไม่ มันจะใช้ได้หรือไม่ที่จะประยุกต์เข้ากับสังคมไทยบางเรื่อง

7. ศึกษาลักษณะของผู้ใหญ่ไทยต่อการเรียนรู้ เช่น กระบวนการเรียนรู้ผู้ใหญ่กับการแก้ปัญหา เรามักจะใช้ I.Q. ของฝรั่งมาเทียบกับการวัดความรู้ของคนไทย แต่ผู้ใหญ่ไทย โดยเฉพาะในชนบทที่ไม่ได้รู้หนังสือ ไม่มีการติดต่อสัมผัสกับสื่อพิมพ์ เพื่อวัด I.Q. แล้วมันจะออกมาในลักษณะใด เรายังไม่มีการทำกันทั่วประเทศ สิ่งเหล่านี้จะทำการวิจัย แต่คงต้องเป็นโครงการระดับกรม เพราะต้องใช้งบประมาณกว้างขวางเจ้าหน้าที่ประจำทุกส่วนออกทำแล้วดูว่าจะได้ผลเป็นอย่างไร และเหตุหนึ่งที่กลุ่มใจคือไปพบในเรื่องการวางแผนเด็กไม่ทราบว่าเป็นรายงานของใคร ที่เกี่ยวข้องกับ I.Q. ของเด็กทั่วประเทศไทย พบว่าเด็กของเราช่วง I.Q. ต่ำกว่าเด็กสวีเดนแลนด์ เช่น เด็กอายุ 15-17 ปี พัฒนาการต้องอยู่ระดับนี้ แต่ของเราไม่ได้ออกมาเป็นเช่นนั้น ของผู้ใหญ่ไทยเรายังไม่ทราบ เราจะต้องทำการเรียนการสอนจะใคร่ I.Q. ของผู้ใหญ่ไทยเรายังไม่มีข้อมูลว่ารูปแบบการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไทยเป็นอย่างไร เท่าที่สังเกตดูเรามักจะพูดกัน อาจจะเป็นข้อสมมติฐานว่าผู้ใหญ่ชอบเรียนด้วยการเล่น เช่น ลูกเสือชาวบ้าน จึงดำเนินการไต่ผล น่าจะมีการวิจัยกัน

ด้านความจำ ความทรงจำ หรือการ return ของผู้ใหญ่ไทยจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะการลืมของผู้ใหญ่ เป็นงานวิจัยที่น่าทำ

ดร.ชูเกียรติ ได้แบ่งงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยน่าจะทำ และกรมการศึกษานอกโรงเรียนน่าจะทำ ส่วนตัวคิดกันว่าที่จริงแล้วมหาวิทยาลัยน่าจะทำวิจัยเกี่ยวกับ

ด้านปรัชญา แนวความคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ทฤษฎีการแสวงหาปรัชญาของไทย แนวความคิดของไทย หรือวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่น่าทำทั้งสิ้น

ด้านหลักสูตร รูปแบบ เป็นงานวิจัยการคิดค้นหาหลักสูตรที่เหมาะสม รูปแบบการเรียนการสอน

ด้านการประเมินผล คิดว่า มหาวิทยาลัยน่าจะประเมินโครงการ มีหลายบริษัทที่ถูกเชิญให้ไปทำการประเมิน เพราะจะทำให้แก้ไขอุปสรรคได้ เช่น การทำแผนเด็กมีอยู่ประมาณ 5-6 หน่วยงานที่ทำ ทำเรื่องเด็กปฐมวัย ถ้าหากให้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำ พอพูดถึงงานงบประมาณจะเกิดปัญหาอย่างแน่นอน และการที่ทำงานอยู่จำเจ ก็จะหนีไม่พ้นการมองปัญหาจากปรัชญารูปแบบที่หน่วยงานของตนเองจับ เพราะฉะนั้นบางครั้งจำต้องให้คนนอกมอง

ด้านการศึกษเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบว่า ประเทศในอาเซียนเขาทำอะไรกัน หรือเปรียบเทียบว่าประเทศไทยเรามีโครงการอะไรเหมือนเขา

ด้านการวิจัยแบบสหวิทยาการ เป็นงานวิจัยที่น่าทำมาก อย่างเช่น การวิจัย กทม. เมื่อ 20 ปีข้างหน้า วิจัยเรื่องนี้ จุฬาฯ ได้ 5 ล้านบาท จะทำในเรื่อง ทันตแพทย์ ทอระบายน้ำ การทรุดของดิน อาคารที่จะเกิดขึ้น ภาวะของต่าง ๆ การศึกษา โภชนาการ มี คร.เทียบฉาย เป็นหัวหน้า ปัญหาที่มีอยู่ว่า เป็นการผสมผสานในอุดมการณ์ทุกหน่วยงานหรือทุก คณะมาจัดแผนวิจัยร่วมกัน จะได้ไม่ซ้ำซ้อนคนไหนไปเก็บข้อมูลก็ฝากกันไปได้ ไม่ต้องเก็บซ้อนกัน เช่น ไปถามชาวบ้านก็ไม่ต้องไปค้นคว้าความเป็นมา ประเพณีให้ซ้ำซ้อนกัน

ในการทำงานวิจัย หากเราตั้งจุดประสงค์แล้วทำ Master Plan ผลการวิจัยจะออกมาชัดเจนว่าในหน่วยที่ทำการศึกษานอกกระบบโรงเรียน ส่วนมากทุกคนบอกว่าควรจะมี ประเมิน โครงการหรือผลกระทบเอง ควรจะทำเรื่องนโยบายการบริหาร เพราะฉะนั้นในเรื่องนโยบาย ก็ให้ใครอยู่ในกรมใกล้ชิดผู้ใหญ่สามารถสัมภาษณ์ท่านได้รู้ว่าใครเป็นคนสนับสนุน (Key man) ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะอยู่เบื้องหลัง เป็นเรื่องที่น่าทำมาก

กรมการศึกษานอกโรงเรียน จะต้องพัฒนานักวิชาการของตนเองกับพวกหลักสูตร รูปแบบที่ทำอยู่ก็มี Mini Course ของ อุทัย หนองคาย ซึ่งงานวิจัยที่มาจากคนในกรม กรมฯจะทราบปัญหาที่ ระบุปัญหาของตนเอง งานวิจัยที่มีกรมและมหาวิทยาลัยร่วมกันทำ น่าจะเป็นงานวิจัยที่ดีกว่าที่อื่น

การพัฒนาบุคลากร ปัญหาการพัฒนาบุคลากร ไม่ทราบว่ามองกันในด้านไหน เช่น ในด้านแนวความคิด การพัฒนาองค์กร การบำรุงคนหรือมองแบบจัดโครงสร้างใหม่ จัดระเบียบใหม่ ในการจัดองค์กรจะมองในด้านคน โครงสร้าง หรือระเบียบกฎหมายก็ได้ หรือกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติก็ได้ กระบวนการแบบไหนเหมาะสมกับขั้นตอน ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน เจ้าหน้าที่เวลาทำงานนี้มีปัญหาที่ไหน ปัญหาเรื่องนี้จะแก้อย่างไร จะเป็น ปัญหาซ้ำแล้วซ้ำอีก ในการจัดโครงการนี้ ทำไมประชาชนฝึกลบรรมชุดนี้จึงหายไป เพราะเหตุใด ซึ่งเราอาจไม่ทราบ แต่คนที่ทำกับมือจะทราบดี

ลักษณะการบริหารงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ขึ้นตรงกับจังหวัด ซึ่งก็คล้าย ๆ กับกรมการพัฒนาชุมชน รูปแบบการบริหารบุคลากรมีปัญหามากมาย นิสิตสามารถทำได้ทุกเรื่อง เพราะล้วนแต่อาสาสมัคร กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดแบ่งประเภทของการศึกษานอกโรงเรียน เป็น (1) ความรู้พื้นฐาน (2) ข้อมูลข่าวสาร (3) เศรษฐกิจอาชีพ การแบ่งแบบนี้จะเป็น กรอบ (Frams) ซึ่งคนที่ทำงานการศึกษานอกโรงเรียนคุ้นเคยดี เวลาทำวิทยานิพนธ์ก็อาจจะเลือกหัวข้อตามนั้น ส่วนคนที่ยังไม่ได้หัวข้อก็ขอให้พิจารณาตามหัวข้อที่ข้อเสนอปริญญาตรี ของ คณะครุศาสตร์ ซึ่งแบ่งประเภทของการศึกษานอกโรงเรียนดังนี้คือ

1. การศึกษาของสตรีและเด็ก (Woman and Child Ed.) เพราะเราถือว่า การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาตลอดชีพ เด็กก็จะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ส่วนการศึกษาของสตรีก็ได้แก่ การอนามัยแม่และเด็ก ซึ่งเริ่มตั้งแต่ตั้งท้อง คลอดลูก ตลอดจนถึง ความสัมพันธ์ในครอบครัวและการเลี้ยงดูลูก เพราะแม่ที่คิดแม่ที่ฉลาดย่อมมีผลต่อการเรียนรู้ ของลูก ถ้าใครสนใจจะทำวิจัยเรื่องสตรีและเด็กก็ได้ เพราะมีโครงการอบรมสตรีหลาย โครงการที่น่าสนใจ ผู้หญิงไทยมีลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนผู้หญิงชาติอื่น ๆ ลักษณะการฝึกอบรม หรือความต้องการในการเรียนรู้ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ

เด็กชายพวกมาลัย เด็กที่เป็นลูกของกรรมกรก่อสร้าง ก็เป็นเด็กที่ไม่ได้อยู่ในระบบ โรงเรียนหรือเด็กที่จบ ป.4 อายุยังไม่ถึง 15 แล้วก็ยังหางานทำไม่ได้ หน่วยงานไหนจะรับผิดชอบเด็กกลุ่มนี้ กรมแรงงานหรือกรมการศึกษานอกโรงเรียน ก็บอกว่ากลุ่มเป้าหมายอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นอย่างนี้เราก็น่าจะเรียกชื่อกรมการศึกษา นอกโรงเรียนว่า กรมศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อก่อนกรมการศึกษานอกโรงเรียนก็เคยมีโครงการศาลา แม่และเด็ก แต่ก็ยังไม่ได้ขยายตัว

2. กิจกรรมเยาวชน (Youth Activity) กิจกรรมเยาวชนก็เป็นกิจกรรม ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเยาวชนนอกโรงเรียน มีเยาวชนว่างงานจำนวนมาก เพราะเด็กมี ปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเรื่องยาเสพติด รูปแบบสำหรับจัดการศึกษาให้เยาวชน ปัจจุบัน จะเห็นว่าเยาวชนนิยมมาเรียนเบ็ดเสร็จ 3-4 หรือสายสามัญระดับ 5 ซึ่งก็อาจจะศึกษา ความต้องการของคนกลุ่มนี้ว่าเป็นอย่างไร อาจจะใช้ Delphi ศึกษาเชิงอนาคตว่ามี แนวโน้มอย่างไรในการจัดการศึกษาประเภทนี้

3. การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) ผู้ใหญ่มีปัญหามากกว่าเด็ก เพราะมีประสบการณ์มาก ผู้ใหญ่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างชุมชน โดยจะต้องคำนึงถึงด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม เช่น การให้การศึกษากับคนงานในชุมชนอุตสาหกรรม ก็ต้องแตกต่างจากการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเกษตรกร

4. การศึกษาชุมชน อาจจะมีการวิจัยเปรียบเทียบการศึกษาผู้ใหญ่กับการศึกษาชุมชน หรืออาจจะรวมถึงวิทยาลัยชุมชน

5. การศึกษาชุมชนที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ในเรือนจำการเข้าไปจัดกิจกรรม ก็จะต้องมีลักษณะเฉพาะมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก็ถือว่าเป็นการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน โรงเรียนนายอำเภอ โรงเรียนตำรวจ สืบเหล่านี้ก็อาจนำมาศึกษาวิจัย

นิสิตส่วนใหญ่มักจะคิดว่าหัวข้อวิจัยที่สามารถทำให้จบเร็วต้องง่ายในการเก็บข้อมูล มีวรรณคดีพร้อม กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มก้อนไม่กระจัดกระจาย กลุ่มตัวอย่างให้ความร่วมมือในการตอบ Questionnaire ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณมากนัก

การศึกษาเกี่ยวกับโครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์

เป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก ในการที่จะรณรงค์ให้ประชาชนจำนวนมาก รุ้หนังสือ ภายในระยะเวลาอันสั้น การสอนให้คนรู้หนังสือแบบไม่ให้ลืม เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เป็นงานที่ทำท่าย โดยเฉพาะกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพราะมีความพร้อมในการทำงานด้านนี้มากกว่าหน่วยงานอื่น เช่น โครงการฝึกอาชีพ เกษตร สาธารณสุข ก็มีหน่วยงานอื่นเขาทำอยู่แล้ว การวิจัยที่ผ่านมาพบว่า คนที่จบ ป.4 ในระบบโรงเรียนพอไม่ได้อ่านอย่างต่อเนื่องก็จะลืมหนังสือภายใน 3 ปี นอกจากนี้แล้วโครงการรณรงค์ก็ยังมีปัญหาในด้านการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ หัววิธีการที่จะขอความร่วมมือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ตลอดจนผู้นำท้องถิ่นในชุมชนต่าง ๆ ให้หันมาร่วมมือช่วยเหลือ กระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ ถ้ามีปัญหาลักษณะ ไม่ได้รับความร่วมมือ ก็ต้องเข้าไปศึกษาปัญหาที่เป็นสาเหตุ

สรุปแนวโน้มและการวิจัยที่น่าทำ

- วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่ทำวิจัยไปแล้ว
- ศึกษาโครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์
- การวิจัยเชิงอนาคต/ประวัติศาสตร์
- Self Directed, Learning Distance, Learning Counselling
- กลุ่มสตรี เด็ก เยาวชน คนชรา
- ลักษณะของผู้นำไทย
- องค์ประกอบในการเรียนรู้
 - ≠ การแก้ปัญหา
 - ≠ I.Q.
 - ≠ แรงจูงใจ

การวิจัยเชิงอนาคต

เนื่องจากมีปัญหาว่าปัจจุบัน เหตุการณ์ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นในการทำงานก็ต้องมีการเตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้า เช่น 5 ปี 10 ปี หรือ 20 ปี การวิจัยเชิงอนาคต จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ ศึกษาแนวโน้ม เช่น รูปแบบของการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต

องค์ประกอบสำคัญในการใช้เทคนิควิเคราะห์เคลฟาย

1. การจัดโครงสร้างของวิธีการที่จะได้ข้อมูลมา โดยเริ่มกำหนดเกณฑ์ผู้เชี่ยวชาญ เช่น ต้องมีประสบการณ์ในการทำงานนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรืออาจจะมีความชำนาญทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพราะคนพวกนี้จะมีประสบการณ์สามารถวางแผน กำหนดนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิชาการ อาจจะเป็นนักปฏิบัติก็ได้ตามความเหมาะสมของเรื่องที่ศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในขั้นต้นควรจะมีอย่างน้อย 5 คน ให้เขากำหนดหรือเสนอผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีกคนละ 25 ชื่อ ต่อจากนั้นผู้วิจัยก็นำเอารายชื่อของผู้ที่ได้รับการเสนอมาจัดเรียงอันดับความถี่ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป (ถ้าไม่ซ้ำกันเลยก็ต้องเอาหมด) แต่จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่จะใช้ในการวิจัยแบบ

เคลฟาย จำนวนผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 17 คนขึ้นไป เพราะอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยและเริ่มมีค่าคงที่

2. การป้อนข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ คำถามในรอบแรกควรจะเปิดกว้าง เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อจะนำเอามาทกำหนดกรอบในการทำแบบสอบถาม

3. การจัดวิธีการให้ได้ความคิดเห็นที่เป็นข้อสรุป จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (โดยเป็นความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ของกลุ่ม) นั่นคือหาความสอดคล้อง แต่ในขณะเดียวกันก็ควรจะต้องถึงความไม่สอดคล้องด้วย เพราะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ควรจะมีการนำไปศึกษาต่อ

เวลาสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยควรมีศิลปะในการที่จะถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ตรงประเด็นจริง ๆ การตั้งประเด็นในการวิจัยแบบนี้ในต่างประเทศ เขาจะมีการกำหนดที่แน่นอนลงไป ซึ่งค่อนข้างจะละเอียดมาก ความน่าเชื่อถือของการวิจัยแบบนี้ ก็ขึ้นอยู่กับคำตอบโดยผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ การวิจัยแบบนี้ก็เหมือนกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์แบบอื่น ๆ คือจะไม่มีคำตอบ เพราะเป็นการวิจัยที่สอบถามหรือวัดเอาพฤติกรรมที่อยู่ภายในของคนออกมา การจะใช้เทคนิคเคลฟายศึกษาเรื่องใดนั้นก็ควรจะต้องว่าเนื้อหาของเรื่องมีความเหมาะสมหรือไม่ที่จะใช้เทคนิคนี้

Comment

งานวิจัยที่ทำอยู่ในปัจจุบันส่วนมากเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

1. ผู้ทำการวิจัยยังไม่เข้าใจงานวิจัยในรูปแบบอื่น เช่น งานวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงประวัติศาสตร์ ฯลฯ อาจเนื่องจากขาดความรู้ หรือขาดองค์ประกอบอื่น ๆ

2. ในการทำการวิจัยด้านเชิงคุณภาพ หรือรูปแบบอื่น เช่น การประสานงาน การประเมินผล หรือเชิงเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ยังมีงานวิจัยที่เป็นแบบอย่างให้คนคว้าน้อยมาก ทั้งทางมหาวิทยาลัยเองก็ไม่มี การเปิดสอนวิชาการวิจัยโดยเฉพาะ ทำให้ผู้ที่คิดจะทำการวิจัยด้านนี้ต้องคิดหนัก และใช้เวลามาก

3. เกี่ยวกับตัวผู้วิจัยเอง บางครั้งก็มีอุปสรรคในด้านเวลา งบประมาณ ความรู้จำกัด จึงทำให้ไม่สามารถจะทำงานวิจัยด้านอื่นได้ นอกจากทำตัวปริมาณเท่านั้น

ในคํานงานวิจัยที่ยังขาดอยู่และทางมหาวิทยาลัยน่าจะทํา เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ แนวความคิด ปรัชญา นโยบาย การประเมินผล ผลกระทบ ลักษณะการ เรียนรู้ ฯลฯ ต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่น่าจะทําทั้งสิ้น ปัญหาที่มีอยู่ว่า ทำไมจึงไม่มี คนทําค้างที่ อาจารย์อุณา บอกไว้แล้วว่า แม้แต่ที่จุฬาฯ เองพอสนิทมาเสนอหรือเรื่องแล้วก็ หายไปเลย ไม่เคยมาปรึกษาอีกเลย น่าจะมีการศึกษาหรือทบทวนความเป็นเพราะเหตุใด ซึ่ง นอกจากจะกล่าวไว้ในเหตุผลข้างต้นแล้ว มันน่าจะมีสาเหตุอีกเป็นแน่นอน ถ้ามองถึงงานวิจัย ในแต่ละคํานที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าไม่ว่าจะทํางานวิจัยเรื่องใดผู้วิจัยต้องมีความสนใจ มีความรู้ ในเรื่องที่จะวิจัยพอสมควร ซึ่งจะเป็นพื้นฐาน และให้เกิดความคิดขึ้นว่า จะทํากับปัญหาได้อย่างไร ในทางตรงกันข้าม นิสิตที่จะทํางานวิจัยในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ยังไม่เข้าใจและมีความรู้ใน เรื่องที่จะทํางานวิจัยอย่างเพียงพอ ทั้งนี้อาจเกิดจากการไม่ได้ไปสัมผัสงานโดยตรง หรือขาด ประสบการณ์ เพราะศึกษาแต่ทฤษฎีในห้องเรียนอะไรก็ตาม ซึ่งคิดว่าสิ่งเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรค ในการทํางานวิจัยในเรื่องเหล่านี้ได้

ในคํานมหาวิทยาลัยและกรมที่เกี่ยวข้องก็ยังคงขาดการประสานงานกัน เพราะต่างก็ยึด อุดมคติ โดยเฉพาะระเบียบมหาวิทยาลัยจะเป็นกรอบหรือกำแพงอันหนึ่งที่จะทํางานวิจัยไม่ ขยายตัวหรือกว้างขวางขึ้น เช่น งานวิจัยในคํานสหวิทยาการ หรือร่วมกับกรม ซึ่งเป็นงานวิจัย ที่น่าทํา และคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่องานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจะเป็นผลที่สามารถนำไป ใช้ได้ แต่ก็ไม่สามารถจะทําได้ เพราะขัดกับระเบียบดังกล่าว ทั้งนี้หากสามารถกระทำได้จะ เป็นการเสริมซึ่งกันและกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับกรม ทั้งนี้เพราะทางนิสิตหรือมหาวิทยาลัย มีคนจะทํางานวิจัยเป็นคนที่มีความรู้ในคํานทฤษฎี จิตวิทยา เทคนิคการเรียนรู้อยู่ แต่ขาดความรู้ ในคํานประสบการณ์การปฏิบัติ นโยบาย แนวความคิด หรือปัญหาของกรมหรือสิ่งที่กรมต้องการ ซึ่งประเภทหลังนี้มีอยู่ในกรมเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้ว แต่กรมมีข้อมูลแต่ไม่มีคนทํางานวิจัย ซึ่งถ้าได้มีการ ประสานสัมพันธ์กัน งานวิจัยที่ออกมาจะมีประโยชน์และจะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แทนที่จะเป็น งานวิจัยเชิงปริมาณที่ทํากันอยู่ทุกวันนี้ แล้วก็ไม่ได้นำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์อะไร เพียงแต่ทําให้ ผู้วิจัยทราบวิธีการทํางานวิจัยเท่านั้น

เพราะฉะนั้นแนวโน้มและการวิจัยที่น่าจะทำต่อไป จึงน่าจะเป็นการประสานสัมพันธ์กัน 3 ส่วน คือ ผู้ทำวิจัย (นิสิต) มหาวิทยาลัย และกรมกองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระหว่าง ผู้ทำวิจัยและมหาวิทยาลัยก็น่าจะมีการวางรูปแบบการเรียน หลักสูตรเฉพาะของการวิจัยให้เข้มข้น เพราะเท่าที่ผ่านมา มีเพียงการเรียนวิจัยเบื้องต้นแค่เป็นพื้นฐานเท่านั้น แล้วก็ปล่อยให้ออกไป ทำวิจัยกัน อันนี้น่าจะมี Course ที่ปฏิบัติฝึกกันจริง ๆ ทั้งในด้านปริมาณและเชิงคุณภาพ จะได้ทราบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ผลที่ได้แบบไหนจะคุ้มค่ากว่ากันสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้มากกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ทำวิจัยต่อไปจะได้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อมีการ ประสานงานกับกรมกองที่เกี่ยวข้องแล้ว ก็จะเหมือนกับที่อาจารย์อุณา พุกไว้ว่า "งานวิจัยที่ มหาวิทยาลัยกับกรมรวมกันทำ น่าจะเป็นงานวิจัยที่ดีกว่าที่อื่น" อย่างแน่นอน

คณะนิสิตผู้รับผิดชอบ

สุรีย์ นาคเนียม

ประวิติ สุพร

สมัชชัย วรานนท์

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ดร.อุทัย คุลยเกษม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สรุปการบรรยาย

ผู้บรรยายได้เล่าถึงความเห็นส่วนตัวว่า กระแสงานวิจัยที่เข้ามาในเมืองไทย งานวิจัยทางการศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษาปกติ-เด็กเล็กต่าง ๆ ทั้งหลายมักจะ ได้รับอิทธิพลมาจากจิตวิทยาและวิทยาศาสตร์มาก ทำให้งานวิจัยของเรา (ในมหาวิทยาลัย) ไม่ว่า มศว จุฬาฯ มหิดล เกษตร คุุจะอ่อน ๆ ไป ทั้งนี้เพราะเราติดอยู่กับกรอบวิธี ติดแน่นกับแบบวิทยาศาสตร์ ความจริงการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ซึ่งมี ชีวิต ของ หยุดหนึ่ง ทุกอย่างมันเป็นพลวัตร (Dynamic) วิธีการทางการวิจัยที่เราใช้กันอยู่ค่อนข้างจะ Static ออกแบบก็ใช้วิธี Cross Sectional Analysis คือจับเป็นช่วงเวลา 1 ปี หรือ 3 เดือน หรือ 6 เดือน ว่าจะมีอะไรพอที่จะเอาไปเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์ (Phenomena) ในช่วงเวลานั้น ๆ ความจริงเรื่องสังคมศาสตร์ (รวมทั้งการศึกษา) มันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์ของมนุษย์ ทุกอย่างมันไม่มีทางหยุดนิ่งได้เลยในโลก แห่งความเป็นจริงเราไม่สามารถจะจับให้มันหยุดนิ่งได้ แต่ก็ยังเอามา Assume กันทำ เป็นข้อตกลงเบื้องต้นไว้ตอนต้น ๆ ของปริญญานิพนธ์กัน ทั้ง ๆ ที่มันไม่เป็นความจริงแท้ จึงเป็น สิ่งที่ตั้งอยู่บนฐานที่อ่อนแออย่างมาก

อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้บรรยายเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ๆ ในการทำวิจัย ก็คือ "หาก งานนั้นไม่สามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในโลกนี้ได้ งานวิจัยชิ้นนั้นจะไม่มี ความหมายเลย" เว้นเสียแต่ว่าจะสนองความต้องการให้ใครมาซึ่งไปปริญญาหรือความพอใจของ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ 2-3 ท่านก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง หากจะให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ ที่เป็นจริงได้แน่แท้แล้ว วิธีการจะต้องรัดกุมมากกว่านั้น จะต้องมีการออกแบบวิจัยที่สามารถ จะช่วยแก้ปัญหาให้เราไปสู่คำตอบหรือคำถามที่เราแสวงหาได้อย่างถูกต้องเป็นจริงที่สุด ในความ เห็นของผู้บรรยายกล่าวว่า จุดยืนนี้เองที่ผู้บรรยายเห็นว่าไม่มีงานวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ อะไร งานวิจัยมันก็คืองานวิจัยนั่นเอง ผู้บรรยายได้แบ่งวิธีการของการวิจัย (หรือส่วนประกอบ สำคัญของงานวิจัย) ไว้ 2 ส่วนคือ

1. Research Question

เราต้องการอยากรู้อะไรอยากทอยคำถามอะไร เรียกว่า Research Question ตัวอย่างเช่น "อยากรู่ว่าทำไมคะแนนของเด็กจึงแตกต่างกัน ทำไมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์ของนักเรียนจึงแตกต่างกันมาก เป็นต้น คำถามเหล่านี้ต้องการจะให้อธิบาย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น Research Question นี้มีความสำคัญมากซึ่งในมหาวิทยาลัยไม่ค่อยเอาจริง ไม่ค่อยให้ความสนใจ หันไปเน้นส่วนที่ 2 มากคือ

2. Research Methodology

สอนกันจริงจังในเรื่องของวิธีการวิจัย เช่น การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) Semi-Experimental Research รวมทั้ง Sampling Design เราเน้นกันตรงนี้นักมาก และเดี๋ยวนี้กำลังมาสนใจ เอาการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ ทั้ง 2 แบบมาปะปนกันทำให้สับสนไปหมด (ในความคิด เห็นของผู้บรรยาย) ยิ่งเมื่อไปเน้น Research Methodology กันมาก ก็ทำให้ลืมไปว่า ถ้า Research Question มันไม่ชัดเจนแล้ว ถึงจะมี Research Methodology วิเศษอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะได้คำตอบที่เป็นความแท้จริงได้แน่ ๆ

ผู้บรรยายเล่าเหตุการณ์ที่ได้ไปเป็นวิทยากรการอบรมที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และ ที่ปัตตานีและที่อื่น ๆ อีก พบว่า ลองให้ทุกคนเลือกหัวข้อมาตั้ง Research Question ปรากฏว่ามีปัญหาอย่างมาก ตั้งไม่ถูกไม่เหมาะตั้งโดยที่ไม่มี Methodology ใครจะไปรู้ คำตอบได้ บางก็กว้างเกินไปจนไม่รู้จะใช้ Methodology ได้อย่างไร ผู้บรรยายเน้น ว่า หากเราตั้ง Research Question ไว้ได้ชัดเจนดีแล้ว มันจะทำหน้าที่เป็นตัวกำหนด Research Methodology ที่เราจะต้องใช้ Methodology อะไร ควร Design อย่างไร จะ Sampling อย่างไร มีตัวแปร (Variable) อะไรบ้าง จะใช้สถิติอะไร (Statistic) เป็นต้น

เรื่องของ Research Question จะเป็นตัวบอกให้เราทราบคำตอบตามที่ เราต้องการได้ ตัวอย่างเช่น เราอยากจะทราบว่าปุ๋ย 2 ชนิดนี้ระหว่างตราเสือกับตราช้าง ชนิดหนึ่งมีโปรแตสเซียม อีกชนิดหนึ่งไม่มีโปรแตสเซียม ชนิดไหนจะช่วยให้มะม่วงเจริญเติบโต และมีลูกดกมากกว่ากัน ถ้าเราตั้ง Research Question ไว้แบบนี้ มันไม่มีทางไหน

เลยนอกเสียจากจะต้องทำการทดลองแน่ ๆ จึงจะได้คำตอบที่ถูกต้องเป็นจริงที่สุด นอกจากนี้มันจะบอกวิธี Design ไว้อยู่ในตัว ต้องมีการควบคุมตัวแปร มีการ Pre-Test, Post-Test กันตามแบบ ผลที่ออกมาคือคำตอบที่เป็นจริงที่สุด แต่ความมนุษย์มันคุมไม่ได้ เหมือนปุ๋ย เหมือนต้นไม้จะงอก มนุษย์มันไม่หยุดนิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมมันเคลื่อนตลอดเวลา การทดลองกับมนุษย์กระทำได้ยากมาก แต่ก็ยังทำการวิจัยแบบทดลองกันอยู่มากมาย แล้วก็มา Assume กันตามเรื่อง ตามหลักของสถิติยังทำกันอยู่มาก ท่านลองคิดดูซิว่า เราควบคุมกันได้หรือไม่กับความไม่หยุดนิ่งของมนุษย์ มีช่องโหว่อยู่มากมายที่เราคุมไม่ได้ ถึงจะคุมได้บางมันก็จริงเฉพาะใน Point-in-time ที่ทำตอนนั้นเท่านั้น กับ Population อื่น หรือเหตุการณ์กาลเวลาอื่นมันใช้ไม่ได้ ทุกอย่างนั้นไม่เหมือนเดิมแล้ว "มนุษย์เราทุก ๆ วินาทีก็เปลี่ยนไป ไม่สามารถจะย้อนหลังได้" ถ้าเหตุการณ์ทางสังคมแล้ว ทุกอย่างมันมี Historical Development ของมัน สิ่งที่เราพบกันกับเราในปัจจุบัน ไม่ใช่ว่ามันเกิดเฉพาะ Cross-Section ในปีนั้นเดือนนั้นเท่านั้น มันอาจจะเกิดมาก่อนหน้านั้นแล้วก็ได้ เด็กน้ำเหลืองไม่ดีมาแต่เล็ก ๆ ก็ได้ เพิ่งจะมาดูเปื่อยตอนโตเป็นสาว เป็นต้น ฉะนั้นสิ่งที่เราดูในปีนี้เป็นเวลาอันน้อยนิดจะเอามาอธิบายคำถามอย่างถือว่าเป็นความจริงแทนที่จะใช้ไม่ได้มากกว่า เพราะเราจะเลยสิ่งที่เรียกว่า Historical Development ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงควรเข้าใจให้กระจ่าง จึงจะทำให้เราเข้าใจ Methodology ในงานทางสังคมศาสตร์ได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยแบบนี้มันเข้ามาเมืองไทยเหมือนกับความรู้ต่าง ๆ ที่หลังไหลมาจากประเทศตะวันตก ซึ่งงานวิจัยในโลกนี้ อยู่บนพื้นฐานของสำนักปรัชญา มีอยู่ 2 พวกคือ

1. Positivism
2. Phenomenology

หากจะเทียบกันได้ว่า

Positivism	จะเน้นการวิจัยแบบ	Quantitative Analysis
Phenomenology	จะเน้นการวิจัยแบบ	Qualitative Analysis

- Positivism (ปฏิฐานนิยม)

พวกนี้เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกมันมี Natural Law จึงเกิดความคิดที่เกี่ยวกับ
นิรนัย (Deductive) งานวิจัยในลักษณะนี้ที่ทำกันมากจะเกี่ยวกับงานวิจัยที่เปรียบเทียบ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมักจะมีเรื่องของ I.Q., Age, Sex และ Ethnicity
ซึ่งเรียกว่า Independent Variable วิธีการก็คือพยายามหาข้อมูล (Data) มาพิจารณา
ว่า Confirm หรือไม่ ซึ่งแบบนี้ทำกันอยู่ตลอดเวลาทั้งในและนอกประเทศ พอมีคนค้านว่า
มันคุมตัวแปรในการทดลองไม่ได้ มีสิ่งที่ยังอธิบายความจริงไม่ได้ ก็หันมาใช้วิธี Time Series
Analysis หรือ Longitudinal Study หรือแบบ Operationalization of
Analysis ซึ่งล้วนแล้วแต่ไม่สามารถที่จะหาตัววัดได้อย่างแท้จริงเที่ยงตรงโดยสิ้นเชิง

- ส่วนพวก Phenomenology เขาจะปฏิเสธ Natural Law เขาเห็นว่า
"Reality is Socially Constructed" "โลกแห่งความเป็นจริงถูกกำหนดคปริบทของ
ผู้ที่อยู่" หมายความว่าเหมือนกับคำว่า "ผมไม่เหมือนกับของคุณ" ในงานวิจัยแบบ
Qualitative Research ไม่มีทางที่จะออก Questionnaire ได้เลยเพราะไม่ได้
ความเป็นจริง Methodology ของมันจะต้องให้เราค้นพบ Historical Development
ให้ได้ เราจำเป็นต้องไต่หาความจริง ใช้ Questionnaire ไม่ได้ เพราะมันมีสิ่งที่เรียก
ว่า Value-Free แฝงอยู่ในเบื้องหลังซึ่งมองเห็นได้ยากต้องใช้เวลาหรือความสนิหสนม
มันเป็นของมองไม่เห็น

นักสังคมวิทยาชื่อ Herving Golfmann กล่าวไว้ว่า จิตใจมนุษย์จะแบ่งออก
ได้เป็น 2 ส่วน เสมือนบ้าน คือ ส่วนหนึ่งก็คือส่วนหน้า (Front Region) ส่วนนี้จะ
ตกแต่งอย่างที่ไม่ใช่ของจริงแท้ใด ๆ สร้างไว้อย่างสวยงามเพื่อไว้ต้อนรับกับแขกที่ไม่คุ้นเคย
ไม่สนิทสนม แต่ส่วนหลัง (Back Region) ก็คือส่วนที่เป็นธาตุแท้ของความจริงในวิถีชีวิต
จริงของเขา จะพยายาม Defense อย่างยิ่ง มิให้ผู้ใดที่ไม่สนิทสนมเข้าไปพบเห็นเป็น
อันขาด แขกที่มาหากไม่ใช่เพื่อนสนิทอย่างแท้จริงจะไม่มีโอกาสได้เห็นของแท้ได้มีโอกาส
เห็นแต่สิ่งปรุงแต่งคือ Front Region เท่านั้น ฉะนั้น Questionnaire จึงได้ข้อมูล
(Data) แต่เฉพาะส่วนหน้า (Front Region) เท่านั้น แล้วสิ่งที่ได้มานั้นเราจะรู้ได้
อย่างไรว่า "เป็นจริง"

การทำวิจัยแบบ Phenomenology (Qualitative Research)

การทำวิจัยแบบนี้ ต้องคำนึงถึง :-

1. Time ต้องสร้างความสนิทสนมกับแหล่งข้อมูลนั้นด้วยกาลเวลา ใช้เวลาเพื่อจะหา Identify Key Informant ซึ่งต้องสร้างความสนิทสนม "Build Rapport" ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ Personality ของผู้วิจัยด้วย
2. Gain Entree หมายถึง การปฏิบัติตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์การเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่จะศึกษา จะต้องวางตัวให้เสมือนคนในท้องถิ่นนั้น กลมกลืนเข้ากันได้ ทำตัวให้เป็นที่ไว้วางใจในท้องถิ่นนั้น โดยไม่คิดว่าจะเป็นภัยกับตัวเขา
3. Sensitivity ต้องเป็นคนช่างซัก-ช่างถาม ช่างจำ-ช่างบันทึก และมีความสามารถที่จะมองเห็นในสิ่งลึกซึ้งต่าง ๆ ในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น สังเกต วิเคราะห์ได้
4. Participant คือการไปช่วยเหลือเขา เข้าไปเกี่ยวข้องกับควยอย่างแนบเนียน จะช่วยเราได้ในด้านการ Observation หากเราเป็นคนใน (Insider) ได้แล้วจะไม่ต้องเสียเวลากับ Gain Entree หรือ Time ด้วย
5. Interviewing การเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์นั้น มีสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงคือ
 1. การตอบขณะที่มีคนอื่นอยู่ด้วย
 2. คำตอบตรงกับที่ต้องการหรือไม่ (Direct Question)
 3. หากพบข้อมูลที่ขัดแย้งกัน ก็ต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมยิ่งขึ้นเพื่อจะได้ข้อมูลที่แจ่มชัด

การทำวิจัยแบบนี้ การเก็บข้อมูลจำเป็นจะต้องมี Field Cards ที่ใช้จดบันทึกอยู่ตลอดเวลา และต้องอ่าน Field Card นั้นอยู่ตลอด เพื่อแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมที่มาเสริมหรือหามาช่วยขจัดข้อมูลที่ขัดแย้งกัน สิ่งนี้จำเป็นว่าเป็นผลงานละเอียด และเกี่ยวเนื่องงานวิจัยประเภทนี้อยู่มาก ๆ

ข้อสังเกตของผู้สรุป

งานวิจัยแบบ Phenomenology (Qualitative Research) นี้ ผู้ทำการวิจัย
จะต้องเข้าไปอยู่กับพื้นที่ที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

- พยายามสร้าง Power Relationship ในพื้นที่นั้น
- ศึกษา Historical Development ของ Phenomena
- ค้นหาส่วนที่เป็น Value Free ในข้อมูลหรือกลุ่มตัวอย่าง
- แสวงหาข้อมูลที่เป็น Back Region ของกลุ่มตัวอย่างให้ได้

* Research Question จะนำไปสู่ Research Methodology

ความเห็นเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

1. Research Question
2. Research Methodology

ส่วนที่สำคัญคือ Research Question จะเป็นตัวกำหนดเลยว่าจะใช้

Methodology อะไร

การวิจัยเป็นงานที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน ประกอบด้วยหลักวิชาการต่าง ๆ มากมาย
แต่จากสภาพความเป็นจริง การเรียนในมหาวิทยาลัยสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้กับนักเรียนน้อย
มาก พูดถึงแต่หลักการ วิธีการ ที่กว้างมาก ไม่ได้ให้รายละเอียดอะไรมากมาย วิธีการต่าง ๆ
ที่ลึกซึ้งลงไปกว่านั้น นักศึกษาจะต้องเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเอาเองโดยการลองผิดลองถูก กว่า
จะพบวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมก็ต้องทำให้นักศึกษาหลายคนเกิดความท้อถอย เพราะหลายคนมี
ข้อจำกัดมากมาย เช่น เวลา ทุน ฯลฯ ฉะนั้นจึงมีความเห็นว่าการวิจัยเชิงคุณภาพนี้เหมาะ
กับนักวิจัยที่มีเวลาในการศึกษาค้นคว้า หรือทำงานในหน้าที่นักวิจัย เป็นวิธีการที่สามารถอธิบาย
ปรากฏการณ์ได้ชัดเจน และค่อนข้างแน่นอน และจะต้องเป็นนักวิจัยที่มีประสบการณ์มากพอสมควร
สำหรับนักวิจัยมือใหม่ (นักศึกษา) คงจะเป็นเรื่องยากลำบากแม้แต่ในการตั้ง Research
Question ก็เป็นปัญหาแล้ว แต่ถ้ามองให้ดีก็แสดงว่าจะสามารถเป็นนักวิจัยชั้นยอดใน
อนาคตได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาในระดับปริญญาโทควรกระทำ

จากการบรรยายของ ดร.อุทัย ได้ให้ความรู้ความกระจ่างอย่างมาก มีการยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน ทำให้ได้ทราบทัศนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การกระทำวิทยานิพนธ์ เห็นได้ว่าในโอกาสต่อไปควรจะได้มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก

คณะนิสิตผู้รับผิดชอบ

มานพ เลาวกุล

บุญยืน เรือนรุ

เศรษฐศาสตร์การศึกษา

ดร.เทียนฉาย กีระนันท์

เรื่องของเศรษฐศาสตร์โดยเนื้อหาแท้ ๆ แล้วไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง แต่เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องของศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมทางสังคม แต่ถ้าวัดถึงเศรษฐศาสตร์ในแง่ของทฤษฎีแล้วกว้างมาก เมื่อเราพูดถึงพฤติกรรมของคนในเชิงของเศรษฐกิจแล้วในแง่ของเศรษฐศาสตร์แท้ ๆ จะเกี่ยวข้องกับ

1. ตัวคน ด้านเศรษฐศาสตร์สนใจในเรื่องแรงงานของคนในเรื่อง

1.1 ปัจจัยการผลิต

1.2 ในฐานะของผู้ประกอบการ หมายถึงด้านความคิดริเริ่ม

2. ทรัพยากรที่ไม่มีชีวิต คือพวกทรัพยากรธรรมชาติหรือทุนกายภาพ รวมทั้งเรื่องของที่ดิน ในเศรษฐศาสตร์ขั้นต้นจะไม่ให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้มาก แต่จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับจำนวนแรงงานและปริมาณของแรงงาน

การมองแรงงานดังกล่าว ไม่เคยมีปัญหาดังแต่ในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มวิชาเศรษฐศาสตร์สมัยคลาสสิก นีโอคลาสสิก ถ้าคิดถึงทฤษฎีของมัลธัสจะเข้าใจ คือ ประชากรจะหมดไปกับการสงคราม โรคระบาด เป็นต้น แต่แรงงานในแง่ของเศรษฐศาสตร์ไม่ว่าจะให้นิยามคำว่าแรงงานว่าอย่างไรก็ตาม เมื่อประชากรที่เข้าสู่สภาพวัยแรงงานจะมีผลกระทบต่องานทั้งสิ้น ปัจจุบันนี้นักเศรษฐศาสตร์พิจารณาถึงทุนใน 2 ลักษณะคือ

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง สิ่งที่มีแทรกซ้อนอยู่ในตัวของแรงงานที่เป็นนามธรรม ซึ่งอาจคิดตัวมาแต่เกิด เป็นนามธรรมและสามารถเสริมทำให้เพิ่มขึ้นได้ เช่น มั่นสมอง ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ความแข็งแรง สุขภาพอนามัย ความเชี่ยวชาญ หรือกรรมพันธุ์ นักการศึกษา นักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมวิทยา มองว่าสิ่งเหล่านี้เพิ่มจากอะไรบ้าง ทุกประเด็นนี้สำคัญถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐศาสตร์การศึกษา

2. ทุนกายภาพ (Physical Capital) มีเงินทุน รวมทั้งอาคาร เครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน อาคารเรียน ตึกเรียน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาทั้งสองอย่างมีแนวคิดที่น่าเกี่ยวข้องกับการวิจัยมากคือ

1. พุคในเรื่องของทุนเดิม (Stock) มีความเหมือนกันคือ

1.1 การลงทุนทางกายภาพ (Physical Capital) การลงทุนในครั้งแรก (Endowment) เป็นทุนพื้นฐาน (Stock) ในการเริ่มงานครั้งแรก ระหว่างจุดเวลาหนึ่ง ไปถึงอีกจุดหนึ่งจะมีส่วนที่เพิ่มขึ้น (Flow) จากการลงทุนครั้งแรก เรียกว่า การลงทุนแบบ Investment แต่เป็นการลงทุนเพิ่มขึ้นจากพื้นฐานครั้งแรก

1.2 การลงทุนทางทุนมนุษย์ (Human Capital) ก็เช่นเดียวกัน สิ่งที่เป็น พันธุกรรมที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (God Given) เป็น Endowment เป็นอัจฉริยะหรือปัญญาอ่อน ก็เป็น Stock ของมนุษย์เช่นกัน ส่วน Flow คือส่วนที่เพิ่มเป็น Investment นั้น เริ่มตั้งแต่ทำคลอด เลี้ยงดู โภชนาการต่าง ๆ การให้การศึกษาเหมือนทุนกายภาพ แต่เรื่อง การวัดเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

2. พุคในเรื่องของการเสื่อมค่า (Depreciate Value) ไม่แตกต่างกันคือ

2.1 ทางด้านทุนกายภาพ เช่น เครื่องยนต์เมื่อเสื่อมค่าถึงจุดหนึ่งเราก็ยก เครื่องใหม่ (Over haul) เป็นการปรับค่าให้สูงขึ้น (Appreciate Value)

2.2 ทางด้านทุนมนุษย์ เช่น การลงทุนเรียนจนจบปริญญาตรี (Endowment) เป็นพื้นฐาน (Stock) ถ้าไม่ใช้ความรู้ในการทำงานมันก็เสื่อมค่าลง (Depreciate Value) ในความหมายแรกทีกล่าวนานี้เป็นการเสื่อมค่า เพราะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์ เปลี่ยนแปลงไป แล้วมีของดีกว่าเกิดขึ้นเป็นการเสื่อมค่าเพราะเปรียบเทียบ (Relative Depreciate) เทคโนโลยี (Depreciate technology Advance) ปัจจุบันการพิจารณา งบประมาณการศึกษาซึ่งจัดเพื่อค่าใช้จ่ายการศึกษาต่อหัวหน้าเท่าเดิม (Absolute Value) เราไม่ได้พูดถึงของค่าใช้จ่ายต่อหัว เพื่อเพิ่มเติมคุณภาพทางการศึกษา (Relative Value) ที่มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางการศึกษาเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป

ในส่วนของความแตกต่างระหว่างทุนกายภาพกับทุนมนุษย์คือ

1. การซื้อขาย

1.1 ทุนกายภาพ สามารถซื้อขายได้ตามราคาที่ตกลงกัน เช่น ซื้อวิทยุ

1 เครื่อง ตามราคาที่ตกลงกันได้ โอนกรรมสิทธิ์กันได้

1.2 ทุนมนุษย์ (Human Capital) ซื้อขายไม่ได้ ซื้อขายได้แต่แรงงาน (Labour Human Capital) เช่น การจ้างคนมาทำงาน ก็ได้แค่คนและแรงงานมาแต่ ไม่ได้สิ่งที่เป็นนามธรรมในตัวคน ความคิดความอ่าน สมมองซึ่งเป็นทุนมนุษย์ (Human capital) ไม่ได้ขายควย เหตุผลเพราะเมื่อใดความรู้หรือซื้อความรู้ไปแล้วก็ได้แต่ลิขสิทธิ์ (Output Human Capital) แต่ความคิดความอ่าน ความรู้ยังอยู่เหมือนเดิมไม่ได้สืบทอดไปคือโอนกรรมสิทธิ์กันไม่ได้ ซื้อขายกันไม่ได้ สิ่งนี้คือสิ่งที่จะถามกันว่าวัดได้หรือไม่ หรือจะวัดอย่างไร

2. ความสมบูรณ์ของผลผลิต (Mass Product)

2.1 ทุนทางกายภาพนั้นสามารถตั้งเกณฑ์วัดได้เป็นจำนวนแน่ชัด เช่น โรงงานอุตสาหกรรมผลิตวิทยุได้ (Mass Product) หมั่นเครื่องต่อวัน บกพร่องทางเครื่องมือไม่เกิน 5% ถ้าเกิน 5% บริษัทจะขาดทุนอย่างย่อยยับ

2.2 ทุนทางมนุษย์ ด้านการศึกษาทำได้หรือไม่ ถ้าจะทำให้สถาบันการศึกษาทำผลผลิต (Mass Product) ออกมาให้มองได้วัดได้ เหมือนโรงงานอุตสาหกรรม แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งจึงคิดว่า ถ้าเศรษฐศาสตร์มีแนวความคิดพื้นฐานในเรื่องของมนุษย์ ก็น่าจะประยุกต์แนวความคิดนี้มาอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในทางการศึกษา และเรียกว่าเศรษฐศาสตร์การศึกษา ซึ่งความจริงอยู่ในสาขาใหญ่ที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Economic) ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณค่าของการลงทุนของทุนมนุษย์

หลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์จริง ๆ จะเป็นเรื่องของแรงงาน จำนวนแรงงาน และประยุกต์เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Economic) ส่วนการจะพัฒนาหาค่าของการลงทุนมนุษย์ซึ่งซ่อนอยู่ในตัวแรงงานซึ่งเป็นส่วนย่อยอยู่ในเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ เหมือนกับเศรษฐศาสตร์สาขาอื่น คือจะจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไร จึงจะได้ผลที่ต้องการสูงสุด ก็เหมือนเศรษฐศาสตร์การศึกษาว่าทำอย่างไรจึงจะจัดการศึกษาให้เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด และมีผลดีที่สุด สำคัญก็คือ นักการศึกษาต้องทราบก็คล้ายกับว่า นักเศรษฐศาสตร์ต้องทราบพฤติกรรมของคน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะอธิบาย แต่นักเศรษฐศาสตร์ส่วนมากจะคิดเกินไปว่าเศรษฐศาสตร์นั้นเยี่ยม สามารถวัดพฤติกรรมได้ นอกเหตุการณ์

ล่วงหน้าได้ และหลายอย่างก็บอกได้ใกล้เคียงกับความจริง แต่หลายอย่างคลาดเคลื่อน ที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากพฤติกรรมของคน และสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปตามเวลา ทั้งเปลี่ยนโดยตรงตัวเอง (Direct Effect) และเปลี่ยนเพราะอิทธิพลอื่นเปลี่ยนแปลงแล้วทำให้มันเปลี่ยน (Indirect Effect) ในฐานะนักวิชาการพยายามจะวัดให้ได้ ดังนั้นงานวิจัยจะออกมาในลักษณะความคิดที่เป็นของผู้วิจัยในวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ

การศึกษาตามแนวเศรษฐศาสตร์แบ่งเป็น 2 ด้านคือ

1. การศึกษาเป็นการบริโภค (Consumption) คือเรียนโดยไม่คิดหวังอะไรตอบแทน เช่น คนอายุ 70 ปี เรียน มสธ. หรือคนเรียนต่อตามโครงการการศึกษานอกระบบแล้วมีได้นำไปใช้ประโยชน์ เรียนเพราะอยากเรียน

2. การศึกษาเป็นการลงทุน (Investment) คือเรียนโดยมีความหวังว่าจะได้อะไรที่ดีขึ้นบางอย่างเป็นการตอบแทนในอนาคต เช่น เรียนปริญญาโทเพราะอะไรเงินเดือนก็เลยไปแล้ว ต้องมีความหวังอีกอย่างหนึ่ง หลักของการลงทุนคือ มองความหวัง (Expectation)

ทั้งสองประเด็นที่กล่าวมาจะวัดอย่างไรในแง่ของการศึกษา การวิจัยทางการศึกษาต้องสามารถแยกลักษณะเหล่านี้ได้ออกถ้าแยกไม่ออก มองปรากฏการณ์ที่เป็นจริงไม่ออกก็เป็นงานวิจัยที่ไม่ดี การมองต้องแม่นในเรื่องตรรกศาสตร์ (Logic) มองให้ชัดแล้วก็สอบถามตามทางนั้น ถ้าเป็นข้อมูลอย่างละเอียด (Micro data) แล้ว เรื่องของการบริโภคก็คือรสนิยม (Taste) ในการศึกษาคือ "ค่านิยม" ในทางสังคมวิทยา คือ "บรรทัดฐาน" เช่น การเรียนในประเทศกับต่างประเทศ เป็นต้น หรือการใช้สื่อที่ทำในทีเดียวกันแต่ส่วนหนึ่งส่งไปติดเครื่องหมายแล้วก็ส่งมาขาย อย่างนี้ผู้บรรยายมองเป็นการบริโภคมามากกว่าการลงทุน ดังนั้นผู้ที่ทำการวัดต้องบอกได้ว่า ส่วนไหนเป็นการลงทุน ส่วนไหนเป็นการบริโภค โดยพิจารณาสิ่งที่เราหวัง (Return) ถ้าไม่มีความหวังอะไรทำเพื่อผลิตผลิต มาเวลา พอใจ เป็นความสุข ก็เป็นการบริโภค ถ้าเกิดมีความหวังในการกระทำก็เป็นการลงทุน ความหวังดังกล่าวแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ

1. ผู้ที่รับประโยชน์จากการลงทุนเอง (Private Sector) ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนหนังสือหวังในสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนเอง (Private Return)

2. สังคม ประเทศชาติ (Social Sector) เป็นผู้รับประโยชน์หรือเป็น ความหวังของสังคม และประเทศชาติ (Social Return)

ทั้งสองอย่างนี้บางครั้งก็ขัดกัน ตัวอย่างเช่น ความต้องการของสถาบัน (Social Need) ให้เราเรียนในสาขาหนึ่งแต่เราต้องการ (Private Need) ศึกษาต่อในสาขาอื่น เป็นต้น และในด้านเศรษฐศาสตร์นั้น ผลประโยชน์ของสังคม (Social Return) ก็คือผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับ (Private Return) รวมกัน แล้วรวมกับสิ่งที่เป็นปัญหาของสังคม ตัวอย่างเช่น โรงงานอุตสาหกรรม (Private Need) ผลผลิต (Social Need) ที่มากเท่าไรยิ่งดี ปัญหาคือ มลภาวะในด้านการศึกษามีอะไรที่เป็นมลภาวะ

ในประเด็นของการลงทุนทางมนุษย์ (Investment Abstract) ส่วนมาก จะพิจารณาเป็นค่าของเงิน (Private Return) เสียมากกว่าเป็นการมองอนาคต (Monetary return) ว่าจะได้ประโยชน์เท่าไร ได้ตำแหน่งอะไร และโอกาสที่เสียไป (Opportunity Cost Private return) เช่น มาเรียนไม่ได้รับเงินเดือน หรือ ลาออก แต่มีโอกาสอีกบางอย่างในแง่ส่วนตัวที่ไม่ค่อยได้คิดกัน ทางด้านสังคมก็เช่นเดียวกัน ถ้ารัฐไม่ไ้ใช้เงินก่อนนี้มาลงทุน เพื่อให้คนเรียนปริญญาโทก็มีโอกาสนำไปลงทุนอย่างอื่นได้ จะเห็นว่ามี ความหวังว่าจะได้อะไรสูงขึ้น ก็ต้องสูญเสียอะไรบางอย่างไป เป็นความสูญเสีย ที่เป็นตัวเงิน และมองไม่เห็นความสูญเสียโอกาส (Indirect Cost) ในเรื่องของการลงทุนเป็นการคาดหวัง (Expectation) ว่างานนั้นเมื่อให้ผลแล้วจะเป็นอย่าง ที่คาดหวังไว้ แต่เนื่องจากเวลาหรือเหตุการณ์ผ่านไปก็จะพบว่าหลายกรณีเปลี่ยนไปจากเดิม บางครั้งเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง ดังนั้นความคาดหวังในเรื่องการลงทุน จึงมีสิ่งเข้ามา เกี่ยวข้องอีกคือ

1. ความเสี่ยงภัย (Risk)
2. ความไม่แน่นอน (Uncertainty)

ความเสี่ยงภัยและความไม่แน่นอน ในทางการศึกษามีมาก เช่น กรณีการออกกลางคัน (Drop out) เป็นต้น

เกี่ยวกับการวิจัยในทางการศึกษานี้ ถ้าเป็นการศึกษาในระบบแล้ววัดได้ง่ายในค่าของเศรษฐศาสตร์ คือ วัดประโยชน์ที่ได้ (Return) จากวิชาเรียน (Course) โดยวิเคราะห์ (Identify) ความคาดหวังเป้าหมาย (Target Return) ตามความคาดหวังเป้าหมายส่วนตัว (Private Target) หรือความคาดหวังเป้าหมายสังคม (Social Target) แต่การศึกษานอกระบบมีปัญหาในการวิเคราะห์เป้าหมาย (Identify Target) ตัวอย่างเช่น ถ้าจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยใช้สื่อทางโทรทัศน์ ถามว่าใครทำและใครดู ถ้าสามารถวิเคราะห์เป้าหมาย (Identify Target) ได้จะไปวัดผลประโยชน์ที่ได้ (Return) อย่างไร

แม้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดทำเกือบเป็นระบบ (Formal) เช่น จัดเหมือนมีชั้นเรียน แต่มีการฝึก (Train) ซึ่งเรามองประสิทธิภาพในการผลิต (Productivity) แม้จะผ่านการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายได้ในขั้นแรก แต่เราจะวัดประสิทธิภาพในการผลิตได้อย่างไร ในแง่การลงทุนตอบอย่างไร ประสิทธิภาพการลงทุนเป็นอย่างไร ซึ่งยังมีการถกเถียงของนักเศรษฐศาสตร์อยู่ไม่จบ ซึ่งยังเป็นเรื่องที่วิจัยหรือทำวิทยานิพนธ์ได้อีกมาก

ขอควรพิจารณาในการวัด

1. เกณฑ์เวลาในการทำงาน (Hour of Work) ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่ากี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ กี่ชั่วโมงต่อวัน เช่น 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 8 ชั่วโมงต่อวันนั้น มีปัญหามาก เช่น นักเขียนแบบที่รับจ้างเขียนแบบ แต่นำมาทำในเวลาปฏิบัติงานราชการ

2. เกณฑ์ด้านอาชีพหลัก อาชีพรอง มีในแง่ทัศนัย (Legal Concept) และในแง่ทัศนัย (Factor Concept) ตามกฎหมายเขามีอาชีพรับราชการ แต่ทัศนัยเขามีอาชีพหลักคือ เป็ดคลีนิก หรือขับแท็กซี่ อาชีพรองคือสอนอยู่ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ปัญหาในค่านวัตกรรมประสงค์

การวัดจุดประสงค์ของโครงการ แต่จุดประสงค์เขียนไว้ไม่ใช่วัตถุประสงค์หลัก (Main Objective) แต่ไปเอาความคาดหวัง (By Product) ของโครงการไปเขียนไว้แทน เช่น เราจะมีรายได้เพิ่มขึ้น เราจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพราะสิ่งที่เขียนไว้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้น หลังจากการอบรมสิ้นสุดแล้วตั้งแต่อบรมเสร็จ การดูแลให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักใช้เวลาว่าง หรือการมีรายได้เพิ่มไม่ใช่โครงการฝึกอบรม จึงมีปัญหาวาโครงการที่มีปัญหาอีกมากมาย ที่ไม่สามารถจะจัดได้ จึงกลายเป็นว่าต้องวัดรายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ วัดการใช้เวลาว่างหลังการอบรม เพราะวัดตามวัตถุประสงค์การจัดกระบวนการก็เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ เป็นการวัดประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ไม่ใช่วัดประสิทธิภาพของโครงการ

ในการวิจัยใหม่หรือในระดับการทำวิทยานิพนธ์ ผู้บรรยายไม่แนะนำให้ทำเกี่ยวกับสังคม (Social Unalysis) เพราะใช้เวลา ใช้เงินมาก กว้างมากเกินไป ควรทำเกี่ยวกับบุคคล (Private Analysis) การวิจัยในแง่เศรษฐศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ไม่มีปัญหาพฤติกรรมอย่างเดียวกัน มองผล (Effect) ต่างกัน เศรษฐศาสตร์ก็ยังมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถอธิบายได้ ส่วนมากนักวิจัยการเศรษฐศาสตร์เน้นตัวแปร 2-3 ตัว นอกจากนั้นเป็นตัวแปรคงที่หมด ตัวแปรที่เน้นเช่น การผันแปรของราคา ถ้าราคาสูงขึ้นคนซื้อจะน้อยลง แต่บางอย่างราคาสูงขึ้นคนซื้อกลับมากขึ้น เช่น ทองคำ หุ่น บางครั้งราคาถูกลงแทนที่คนจะซื้อมากขึ้นกลับไม่ซื้อ เช่น ทรัพย์สิน

ปัญหาคำนพฤติกรรม

ตัวแปรทางพฤติกรรมบางอย่างวัดไม่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รสนิยม สามารถบรรยายได้ว่ารสนิยมเป็นอย่างไร แต่การบรรยายไม่ใช่การวัด วิธีบรรยายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวัด ข้อมูลที่ทำการวัดแบ่งได้คือ

1. สิ่งที่มีที่เจาะที่ใดในตัว ข้อมูลแบบนี้ไม่มีปัญหา เพราะเป็นข้อมูลสูงสุด วัดเมื่อไรก็เหมือนกัน เช่น น้ำหนักเป็นกิโลกรัม ความสูงเป็นเมตร เซ็นติเมตร เป็นต้น
2. ข้อมูลระดับกลางมีลักษณะต่อเนื่อง (Relative Scale) หลายครั้งที่ข้อมูลแบบนี้วัดได้

3. ข้อมูลที่วัดตรง ๆ ไม่ได้ วัดทางอ้อมได้ เช่น ความรัก ความชั่ว ความดี ความโกรธ ความหลง ความรู้ หักกะ สุขภาพอนามัย เป็นต้น (แต่ทัศนคติเป็นคำที่วัดยาก) ตัวอย่างเช่น บางคำถาม ถามว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเป็นข้าราชการที่ดี เป็นต้น เมื่อถามว่าตัวอย่างไร มีส่วนร่วมแค่ไหน วัดได้อย่างไร มีเกณฑ์อยู่ตรงไหน

ปัญหาด้านการวางแผนกำลังคน

ถ้ามองแบบเศรษฐศาสตร์ คือมองอย่างทฤษฎี การเสนอให้นำไปใช้นั้นอยู่กับว่า ระบบใดจะเหมาะสม จึงมีปัญหา 2 ประการในการวางแผนกำลังคนทางการศึกษา

1. ขาดความเหมาะสม (Compromized) และขาดความมั่นคง

(Consistant) การวางแผนพัฒนากำลังคนทางการศึกษาถึงแผน 5 และในแผน 6 ที่กำลังจะมาถึง การที่จะพัฒนาแผนการศึกษาขึ้นมาควบคู่กับการพัฒนากำลังคนให้เสร็จพร้อมกันนั้นเป็นไปได้ แผนประชากรจะต้องทำเป็นตัวนำให้เสร็จก่อน ต้องบอกได้ว่า 5-6 ปี ข้างหน้า โดยสร้างอายุ เพศ การกระจายของประชากร จะเป็นอย่างไร ใช้นั้นเป็นทุนแจ นำแล้วจึงวางแผนอื่น ๆ เช่น การวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรม พัฒนาการเกษตร พัฒนา การศึกษา แต่ทุกทางก็ต้องเสร็จในเวลาที่กำหนด เช่น เดือนกรกฎาคม แต่ที่ปฏิบัติมาแล้ว นั้น ใช้วิธีคาดคะเน อีก 6 ปีข้างหน้าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ต่างคนต่างวางโครงการเอาเองไม่มีแหล่งข้อมูล

2. ขาดการประสานงาน ในการทำแผนขาดการนำแนวความคิดทางทฤษฎีไปใช้ การประสานงานที่กล่าวมาไม่ใช่การประสานงานในการทำแผน ตัวอย่างเช่น การที่มีคณะกรรมการระหว่างหน่วยงาน มีผู้แทนไปทำแผน แล้วถือว่าเป็นการประสานงานนั้นไม่ถูกต้อง การศึกษานั้น ต้องให้สภาการศึกษาวางแผน (Planning) กระทรวงศึกษาเป็นฝ่ายจัดการ (Management) ข้อมูลได้มาจากกระทรวงศึกษา เป็นต้น หน่วยงานกลางควรเป็นคนทำแผน (Centralized Planning) จะให้ผลมากกว่า หน่วยงานย่อย ๆ วางแผนแล้วเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้ เสร็จแล้วก็รวบรวมใส่ปึก เป็นเล่ม แผนนั้นก็ไม่มี ความหมาย

สรุปคำถามและคำตอบ

- การขาดเรื่องการวางแผนกำลังคน หรือขาดความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ทำให้เกิดปัญหาอยู่มาก

- การวิเคราะห์แผนการศึกษา มีบางหน่วยงานที่เป็นระบบและเป็นเชิงวิชาการมากขึ้น แต่บางหน่วยงาน แม้ภายในกรมก็ยังไม่มีการร่วมกันเป็นระบบ แต่แยกเป็นส่วนย่อย ๆ แม้ทำงานในส่วนกลางของประเทศชาติซึ่งเป็นเครื่องกำกับการทำงานของรัฐบาลก็ยังไม่มีความชัดเจนว่า จะดำเนินไปในทางใด

ตัวอย่างเช่น ทางเดินของอาชีวศึกษามีกว้างขวางมาก เริ่มตั้งแต่สาขาที่ไม่ใช้เครื่องมือ ถึงใช้เครื่องมือหนัก รัฐบาลรับภาระในการผลิตประเภทที่ต้องลงทุนมาก ๆ เอกชนรับแต่ประเภทเบา ๆ เช่น เลขนาการ พิมพ์ดีด บัญชี บริหารธุรกิจ เพราะเอกชนรับหนัก ๆ แล้วไม่คุ้มทุน รัฐบาลก็บังคับไม่ได้ คุมไม่ได้ ขาดมาตรฐาน ประเทศชาติขาดบุคลากรด้านเครื่องกล ไฟฟ้า เคมีเทคนิค เนื่องจากขาดการวางแผนหรือวางแผนไม่พร้อมสิ่งทีมาจากนอกแผนทำให้เกิดปัญหามาก

การพูดอย่างเศรษฐศาสตร์ ว่าการจะทำอะไรจะต้องทำในทางเลือกที่ดีที่สุด (Fit Best) แต่ทำลำบาก บางอย่างทำได้เร็วแต่แพง บางอย่างช้าหน่อยแต่ถูก ก็ต้องตัดสินใจ การมองการศึกษาอย่างเศรษฐศาสตร์ก็ต้องถือว่าเป็นการบริโภค (Consumption) ถ้าถือว่าเป็นการบริโภคไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นการลงทุน (Investment) ของประเทศชาติ พยายาม ๆ ก็ว่า การศึกษาไม่ใช่ลงทุนเพื่อคนเท่านั้นแต่มีส่วนเป็นการสังคม สงเคราะห์อยู่ด้วย คือเป็นการบริโภค งานบางอย่างยังไม่ชัดเจนว่าเป็นการลงทุนหรือเพื่อการบริโภค และถ้าความต้องการของสังคม (Consumption Effect) ของเราคอน ข้างสูงในทางใดแล้วปัญหานในการทำงานก็จะลุล่วงตามไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นอันตรายต่อการงานมาก

สรุปและความคิดเห็น

จากการบรรยายของวิทยากรเป็นการนำหลักทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาว่า หรือประเมินผลการจัดการศึกษาออกมาในแง่ของการลงทุน (Investment) และการบริโภค (Consumption)

ในการพิจารณาดังกล่าวนี้อาจมีปัญหาในการประเมินและการวัด ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับการวิจัย เนื่องจากการลงทุนทางการศึกษานั้นเป็นเรื่องของตัวคนที่ความเจริญออกมาทางสมอง ความคิดเป็นเรื่องของนามธรรม (Abstract) ซึ่งไม่เหมือนกับการลงทุนในด้านกายภาพ ซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น เรื่องจักร ตึกเรียน เป็นต้น แต่นักวิชาการก็พยายามจะวัดผล (Return) ออกมา

ในการวัดและประเมินผล (Return) นี้มี 2 ทาง คือ Private return และ Social return ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการมองกลุ่มเป้าหมาย (Target group) ว่าจะวัดผลผลิต (Productivity) ได้อย่างไร เมื่อเกิด Original idea ขึ้นจะสามารถวิจัยได้มากมายด้วยกัน

ดังกล่าวนี้อาจจะเห็นว่าในแง่ของการวิจัยการศึกษาในทางเศรษฐศาสตร์นั้นมีปัญหายู่มาก เนื่องจากการลงทุนทางการศึกษานั้น เป็นเรื่องการลงทุนให้กับคน ผลที่ต้องการจะวัดออกมาเป็นนามธรรม ดังนั้นการจะวิจัยในด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษา ควรจะต้องเกิด Original idea จึงจะสามารถวิจัยได้อย่างเหมาะสม

คณะนิติศาสตร์
รณนิทัศน์ วัฒนวิเศษ

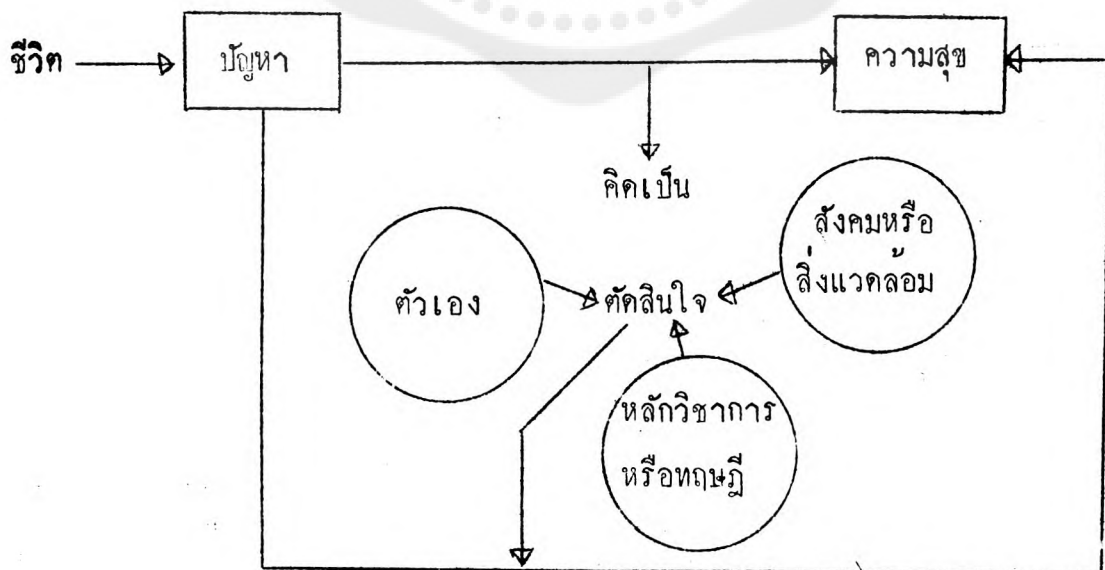
ธงชัย เจริญพร

สมณะเน คำจูน

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน
แนวความคิดและปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน
โดย ดร.สมประสงค์ วิทย์เกียรติ

การศึกษานอกโรงเรียนในครั้งแรก ๆ เราเริ่มมาจากการศึกษาผู้ใหญ่และใช้คำว่า "การศึกษาผู้ใหญ่" ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่คนที่มีความอายุ 15 ปีขึ้นไป ต่อมาได้มีแนวความคิดว่าการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ควรจะครอบคลุมไปถึงคนที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนและเด็กก่อนวัยเรียนด้วย ก็ได้มีการคิดว่าควรจะมีความหมายครอบคลุมคือคำว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน" ซึ่งต่างประเทศก็ใช้คำว่า Non-formal Education บางแห่งใช้ชื่อว่า การศึกษารูปนัย คือ การศึกษาที่จัดไม่มีรูปแบบที่แน่นอนและได้ถกเถียงกันมากกว่าจะใช้คำไหนดี ในที่สุดก็สรุปใช้คำว่า "การศึกษานอกโรงเรียน" และในปี 2522 ได้ตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนและก็ใช้คำว่า "การศึกษานอกโรงเรียน" ตลอดมา

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่เดิมเราทำตามแบบอย่างตะวันตกไม่ได้มีปรัชญาอะไรเป็นหลัก เพียงแต่เราสอนให้คนอ่านออก เขียนได้ ประมาณปี 2515-16 ได้มีการประชุมระหว่างประเทศซึ่งมาจากภาคพื้นแอฟริกา ลาตินอเมริกา รวมทั้งประเทศไทยด้วย ในโอกาสนี้ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนคนปัจจุบันได้เสนอความคิดว่าควรจะสอนให้คนรู้จักคิด ที่เรียกว่า คิดเป็น (Khitpen Man)

แผนภูมิ ปรัชญาการสอนให้คนรู้จักคิดเป็น

การสอนให้คนรู้จักคิด รู้จักทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยหลักความเชื่อของท่านว่าทุกคนที่มาเรียนหนังสือมีจุดสุดท้ายก็คือความสำเร็จในชีวิต ทุกคนต้องการความสุข พระพุทธเจ้า ได้ตรัสว่าคนทุกคนมีแต่ความทุกข์ คนเราจะมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา ท่านว่าชีวิตมีความทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ทั้งสิ้น คนเราจะต้องเดินไปสู่ความสุข ทำอย่างไรจึงจะทำให้ไปสู่ความสุขได้ คิดว่าทุกคนจะต้องรู้ขบวนการแก้ไขปัญหาก็คือการตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อไปสู่ความสุข โดยใช้ขบวนการคิดเป็น รู้จักคิด คนที่คิดเป็นต้องเป็นคนรู้จักตัดสินใจ แก้ไขปัญหา การตัดสินใจแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงสำเร็จไปจึงจะมีความสุข ขบวนการตัดสินใจ ก่อนที่จะตัดสินใจอะไรลงไปเราจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการที่จะตัดสินใจ

1. ตัวเอง
2. สังคมหรือสิ่งแวดล้อม
3. หลักวิชาการหรือทฤษฎี

เช่น ก่อนที่เราจะเลือกเรียนในมหาวิทยาลัยเราจะต้องคิดว่าเราจะเรียนไหวไหม ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์หรือไม่ (ซึ่งเป็นการคิดถึงตัวเอง) และเมื่อเรียนไปแล้วจะมีงานให้เราทำหรือไม่ (ซึ่งนึกถึงสังคมหรือสิ่งแวดล้อม) และวิชาที่เราเรียนนั้นมีหลักเกณฑ์ที่มีประโยชน์ไหมจึงตัดสินใจมาเรียน (ซึ่งเราคำนึงถึงหลักวิชาการ) เมื่อองค์ประกอบในการคิดพร้อมแล้วจึงตัดสินใจ เมื่อพอใจแล้วก็จะทำให้มีความสุขได้ช่วงระยะหนึ่ง แล้วก็จะมีความใหม่เกิดขึ้นก็จะต้องคิดแก้ไขปัญหาต่อไปอีก

วิธีที่จะตัดสินใจให้สมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมมี 4 วิธีด้วยกันคือ

1. ปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อม
2. ทำสิ่งแวดล้อมให้เข้าหาตัวเรา
3. ทำตัวเราไปพบกับสิ่งแวดล้อมที่ครึ่งทาง
4. ออกไปจากสิ่งแวดล้อมนั้น ไปอยู่ในสังคมอื่น

ลักษณะดังกล่าวเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการคิดเป็นที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ใช้มาแล้วประมาณ 10 กว่าปี และนอกจากความเชื่อพื้นฐานเรื่องคิดเป็นแล้วกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้คิดว่าการจัดการศึกษานานจะเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตด้วย การศึกษา

ตลอดชีวิตมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน เช่น คร.สุนทร โคตรบรรเทา คร.ปฐมนิคมานนท์ ว่าการศึกษาลดชีวิตคือการศึกษที่จัดให้กับคนตั้งแต่เกิดไปจนถึงสิ้นอายุขัยและจากแนวคิดและปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษนอกระบบโรงเรียนจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวคิดและปรัชญาดังกล่าว

การพัฒนาหลักสูตร

จากปรัชญาความเชื่อเรื่องคิดเป็นและแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต เราจึงคิดว่าน่าจะพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนใคร่จกตัดสินใจคิดแก้ปัญหาเป็น เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

แต่เดิมหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ที่เราเริ่มประมาณปี 2483 หลักสูตรจะเน้นความรู้พื้นฐาน อ่านออกเขียนได้ ซึ่งในระยะนั้นมีผู้ไม่รู้หนังสือถึง 68% คือประมาณ 8 ล้านคนเศษจากประชากรประมาณ 15 ล้านคนเศษ สมัยนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้มาตรการต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น คนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ จะบวชเรียนไม่ได้ จะขายของในสถานที่ราชการไม่ได้ และได้ออกพระราชกำหนดว่าคนไทยต้องเรียนหนังสือ ถ้าไม่เรียนจะต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้น จนมีคนเริ่มเรียนกันมาก หลักสูตรจึงพัฒนาในลักษณะของการให้อ่านออกเขียนได้ โดยสรุปแล้วการศึกษาผู้ใหญ่ในตอนแรกมุ่งให้อ่านออกเขียนได้ พอเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็หยุดไป ซึ่งในช่วงนั้นก็ทำให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ประมาณ 2 ล้านกว่าคน

พอหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจของไทยได้ทรุดโทรม หลักสูตรที่เคยมีมาก่อนเน้นให้อ่านออกเขียนได้ ก็มาเน้นทางด้านอาชีพด้วย วิชาชีพก็เลยพัฒนาเป็นหลักสูตรขึ้นมา ซึ่งเป็นการพัฒนาเป็น 2 รูปแบบคือ

1. หลักสูตรอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และสอดแทรกวิชาชีพเข้าไปด้วย ซึ่งเรียกว่า Work Oriented คือ เอาหน้าที่การงานมาแต่งเป็นหนังสือแบบเรียนในเรื่องวิชาชีพ เช่น เรื่องการทอผ้า จะมีคำว่า ทอผ้า ข้าว และอื่น ๆ มาฝึกอ่าน เขียน และคิดเลข

2. หลักสูตรวิชาชีพ ได้พัฒนามาจากการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและสอดแทรกวิชาชีพมาเป็นหลักสูตรวิชาชีพโดยตรง เช่น อาชีพตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า ซ่อมเครื่องยนต์

ต่อมาในปี 2513 ได้พัฒนาหลักสูตรอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นและสวดแทรก วิชาชีพได้พัฒนาหลักสูตรใหม่ โดยมีแนวความคิดว่า การทำงาน Work Oriented นั้นมี ขอบกว้างมากเพราะการสวดแทรกอาชีพเข้ามาด้วยจะต้องเชิญวิทยากรมาด้วย และเป็นการ ยากที่จะเชิญมา เมื่อเชิญมายากครูก็เป็นผู้สอนอ่านและอาชีพเอง ก็มีครูส่วนหนึ่งที่สอนโดยการ สวดแทรกวิชาชีพไม่ได้ ก็ได้แก่การสอนอ่านอย่างเดี่ยว เพราะฉะนั้นจึงได้มีการพัฒนาหลักสูตร ใหม่ เป็นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ คือ สอนให้เขารู้ไปพร้อม ๆ กันคือ อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ในขณะที่เดียวกันก็ให้รู้จักแก้ไข้ปัญหาไปด้วย ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับ ปรัชญาการคิดเป็น ให้เขารู้จักคิดแก้ไข้ปัญหาที่เขาเผชิญ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น จะเป็นองค์ประกอบช่วยให้เขาสามารถคิดได้ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จก็มีหลายรูปแบบ มีทั้งเบ็ดเสร็จพื้นฐาน เบ็ดเสร็จ 3-4 เบ็ดเสร็จพื้นฐานปัจจุบันก็เทียบเท่ากับ ป.4 ระดับ 3 ก็เทียบเท่า ป.6 ระดับ 4 ก็เทียบเท่า ม.3 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จก็ได้พัฒนา หลักสูตรโดยยึดเอาปัญหาเป็นแกนกลาง (Problem Oriented) ซึ่งของเดิมยึดเอาอาชีพ เป็นหลักแล้วเอาอ่านออกเขียนได้สวดแทรกเข้าไป ในระยะหลังก็ได้คิดว่าคนเราจะต้อง ประสบบัญญาอยู่ตลอดเวลา ก็เลยยึดเอาปัญหาเป็นแกนกลาง ในการพัฒนาหลักสูตรเราจะ ทำได้อย่างไร สำหรับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเราจะต้องทำ

1. สำรวจสภาพท้องถิ่นก่อนว่ามีปัญหาอะไรบ้าง
2. นำสภาพปัญหามาให้ผู้รับหรือนักวิชาการว่าสภาพปัญหานั้นเป็นสภาพที่แท้จริง หรือสภาพที่ประชาชนควรจะรู้มากน้อยแค่ไหน ข้อใดที่ไม่แน่ใจก็ตัดทิ้ง คณะกรรมการวิชาการ จะนำไปสำรวจใหม่ว่าสภาพที่แท้จริงที่น่าจะสอนแก่คนในท้องถิ่นนั้นเหมาะสมแก่ประชาชนทั่วไป ไหม แล้วหาความเที่ยงว่าเป็นสภาพปัญหาที่แท้จริง
3. นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตร โดยจัดทำ เนื้อหา วัตถุประสงค์ เป็นรูปเล่มออกมา
4. จัดทำสื่อ โดยนำเนื้อหาที่จะต้องสอน วิธีการ จุดมุ่งหมายมาพิจารณา จัดทำ สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีการ ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว

ในการพัฒนาหลักสูตรเราพอสรุปได้

1. สำรวจสภาพปัญหา
2. ทดสอบ
3. พัฒนาหลักสูตร
4. พัฒนาสื่อ

นอกจากวิธีการพัฒนาหลักสูตรดังที่กล่าวมาแล้วยังมีวิธีการพัฒนาหลักสูตรอีกหลายอย่าง เช่น การพัฒนาหลักสูตรระดับ 3-4 โดยใช้วิธี Meditation วิธีทำก็เชิญคนที่เป็ "Key MAN" ซึ่งเป็นคนสำคัญในท้องถิ่นมาทั่วประเทศ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้รวบรวมสภาพปัญหา โดยบอกแนวทางในการรวบรวมสภาพปัญหาแล้วให้กลับไปรวบรวมปัญหาระยะหนึ่ง ประมาณ 1-2 เดือน แล้วจึงเชิญกลับเข้ามารายงานว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แล้วรวบรวมปัญหาที่เหมือนกันและแตกต่างกัน แล้วจึงนำปัญหานั้นไปสร้างเป็นแบบสอบถามแก่ประชาชนเพื่อหาความเที่ยงตรงอีกครั้งหนึ่งว่าเป็นปัญหาจริง ๆ หรือเปล่า และเอาข้อมูลไปให้นักวิชาการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาสื่อต่อไป ขั้นตอนที่เราทำส่วนใหญ่จะมีขั้นตอนใหญ่ ๆ 4 ขั้นตอนด้วยกัน ปัจจุบันก็โคหลักสูตรออกมาเป็นหลักสูตรสายสามัญระดับ 3-4 แต่มีข้อเสียอยู่ที่กรมวิชาการกำหนดความถี่ที่จะจบชั้นมัธยมจะต้องรู้วิชาเลข ภาษา เราจะต้องเอาวิชาเลข ภาษา เข้าไปแทรกอยู่ด้วย

หลักสูตรเบ็ดเสร็จพื้นฐานมีขั้นตอนในการทำดังกล่าว โดยสำรวจสภาพปัญหาซึ่งมีอยู่ 73 สภาพปัญหา โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ใหญ่ ๆ ได้ 4 หมวดด้วยกันคือ หมวดอนามัย อาชีพ การใช้สอยเงิน และความเป็นหน้าที่พลเมืองหรือความเป็นประชาธิปไตยและนักวิชาการก็จะนำข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาสื่อ เช่น สภาพปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนที่ถูกละเลย จะทำในลักษณะดังนี้

สภาพที่เป็นอยู่	สภาพปัญหา	เรียนไปทำไม (จุดมุ่งหมาย)	เนื้อหา	การเรียนการสอน
ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่มีส่วนใช้ที่ถู งสุลักษณะ	1. ความไม่รู้ 2. ความยากจน 3. ความเกียจ คร้าน 4. ขาดน้ำ	เพื่อตระหนัก ในการป้องกัน โรค	1. อันตรายจาก การไม่มีส่วน 2. การสร้างส่วน ที่ถูกลักษณะ	1. ให้อภิปราย 2. การสาธิต

ในการสร้างหลักสูตรนั้นต้องคำนึงถึงว่าจะให้เขาเรียนรู้อะไร เรียนไปทำไม
เนื้อหานั้นต้องการจะให้เขาทำอะไร และขบวนการเรียนรู้นั้นต้องสอดคล้องกับการคิดเป็น

ในปัจจุบันได้มีหลักสูตรที่น่าสนใจและกำลังทดลองใช้อยู่ คือ หลักสูตรประถมศึกษา
เพื่อชุมชนชาวเขา เป็นหลักสูตรที่ผู้ใหญ่และเด็กเรียนได้โดยที่ไม่ต้องแยก ถ้าหลักสูตรนี้ประสบ
ผลสำเร็จ ผู้ใหญ่และเด็กทั้งพื้นราบและชาวเขา ก็สามารถจะเรียนได้โดยใช้หลักสูตรเดียวกัน
ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเข้าด้วยกันหลักสูตร
นี้เมื่อพัฒนาแล้วจะมีจุดประสงค์ตามระบบประถมศึกษา มีการใช้ตัวอุปประสงค์ ถ้าผู้ใหญ่สามารถ
ผ่านจุดประสงค์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ก็ไม่ต้องเรียนจะเลือกเรียนเฉพาะเรื่องที่เขายังไม่รู้
หรือไม่ผ่านจุดประสงค์เท่านั้น

นอกจากนั้นยังมีหลักสูตรที่เรากำลังพัฒนากันอยู่คือ หลักสูตรสายอาชีพ เป็นหลักสูตร
200 ชั่วโมง 300 ชั่วโมง เช่น เรียนวิชาตัดเสื้อ แต่การเรียนลักษณะเช่นนี้ก็มีปัญหา คือ
บางคนต้องการเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ยกทรง หรือกางเกงอย่างเดียว ฉะนั้นเพื่อ
สนองความต้องการ หลักสูตรจึงพัฒนามาเป็นหลักสูตรระยะสั้นไม่ควรเกิน 10 ชั่วโมง และ
ไม่ควรกว่า 15 ชั่วโมง ถ้าเรียนครบทั้งหมดก็จะเทียบให้เท่ากับหลักสูตรสามัญ หลักสูตร
ระยะสั้นไม่ได้ทำแต่เฉพาะการตัดเย็บเสื้อผ้าแต่ยังมีอื่น ๆ อีก เช่น การซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำลังจะจัดหลักสูตรให้ครบวงจร เช่น เรียนการซ่อมวิทยุได้แล้วจะต้องให้มีการฝึกปฏิบัติงานจริง ๆ รู้การตลาด รู้จักการประชาสัมพันธ์ และรู้จักทำบัญชีด้วย

ในการพัฒนาหลักสูตรจะถือ หลักสูตรเป็นแกนกลางอยู่ 20% หลักสูตรภูมิภาค 60% หลักสูตรท้องถิ่น 20% หลักสูตรแกนกลางหมายถึง หลักสูตรที่เกี่ยวกับประเทศชาติ เรื่องของ พระมหากษัตริย์ ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนหลักสูตรภูมิภาคให้เหมาะสมกับความต้องการของ ท้องถิ่น เช่น ในภาคเหนือก็พัฒนาในด้านการทำป่าไม้ ทางภาคใต้เป็นเรื่องของการทำสวนยาง ส่วนภาคกลางเป็นเรื่องของการทำนา ทำไร่ หลักสูตรท้องถิ่นครูจะต้องพัฒนาเอง อาจจะเอา สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมาเรียนมาสอน

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนพยายามให้เป็นปลายเปิด (Open ended) โดยเฉพาะเปิดเสรีพื้นฐานจะแจกให้ครูเรียนที่ละแผ่น และเมื่อผู้เรียนมาเรียนก็จะแจกให้ในวันต่อไป และเอาแผ่นเก่ามาคืน และจะมีคู่มือครูจะบอกว่าจะวัดอะไร ให้เขาทำอะไร สอนตรงไหน อย่างไร

คำถาม 1. ในการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปเน้นด้านไหนมากที่สุด

คำตอบ การพัฒนาหลักสูตรจะเน้นทุกจุด เพราะทุกส่วนของการพัฒนาหลักสูตรจะมีส่วน สัมพันธ์และสอดคล้องกัน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบันนี้ ยังมีความบกพร่อง ไม่เหมาะสมที่จะนำเอาหลักสูตรไปใช้ในบางพื้นที่ เช่น ในเขตหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) ในปัจจุบันได้นำหลักสูตรไปในพื้นที่ปกติ ไปใช้ในเขตหมู่บ้าน อพป. ซึ่งเป็นการไม่ เหมาะสม เพราะว่าในเขต อพป. นั้นจะต้องเน้นหนักในด้านความมั่นคง และรู้จักพึ่งพาป้องกันตนเองได้

เมื่อสภาวะการณ์เป็นเช่นนี้ การพัฒนาหลักสูตรน่าจะมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ โดยการสำรวจข้อมูลมาวิเคราะห์ วิจัย และสร้างเป็นหลักสูตรขึ้นมาใหม่

นอกจากนั้นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ 5 ที่ใช้อยู่ ยังมีความไม่เหมาะสมอยู่หลายประการ อาทิเช่น ความไม่เหมาะสมกับผู้เรียน เพราะหลักสูตรนั้นจัดทำขึ้นมาใช้สำหรับเด็กในระบบโรงเรียนทั้งวิธีการเรียน การวัดผล ซึ่งไม่เหมาะสมกับหลักการเรียนสำหรับผู้ใหญ่ หลักสูตรยังเน้นหนักเนื้อหาสาระมากเกินไป

ฉะนั้น จึงน่าจะปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนตามหลักพัฒนาการจิตวิทยาการเรียนรู้ และธรรมชาติของผู้ใหญ่ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และถ้าเป็นไปได้ควรจะได้น่าจะเป็นหลักสูตรที่ผู้ใหญ่ได้เรียนตามความต้องการในบางสาขาวิชา แล้วเทียบความรู้ให้ โดยไม่ต้องเรียนตามหลักสูตรทั้งหมด หรือถ้าเรียนตามหลักสูตรทั้งหมด ถ้าจบก็ให้ใบประกาศนียบัตรระดับ 5 ขึ้นไป

คณะนิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. ศาสตราจารย์

เกษม ศิริสง่า

เทคนิคการประเมินผลงานการศึกษานักเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน

ดร. ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ

การประเมินผล คือ การแสวงหาข้อมูลโดยวิธีใด ๆ ซึ่งอาจเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิหรือทุติยภูมิก็ได้ เมื่อแสวงหาข้อมูลได้แล้วก็นำไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งว่าสูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์อย่างไร จากนั้นก็ตัดสินให้คุณค่า แล้ววินิจฉัยสั่งการหรือนำไปใช้

นิยามนี้ใช้ได้ทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลการเรียนหรือการประเมินผลโครงการ หรือการประเมินผลงานใด ๆ

หัวใจสำคัญของการประเมินผลมี 4 เรื่องคือ

- การแสวงหาข้อมูล
- การกำหนดเกณฑ์
- การตัดสินคุณค่า
- การนำไปใช้

ทุกขั้นตอนมีเทคนิควิธีการและกฎเกณฑ์มากพอสมควร

เกณฑ์ มีเกณฑ์หลายแบบ ๆ 2 เกณฑ์คือ

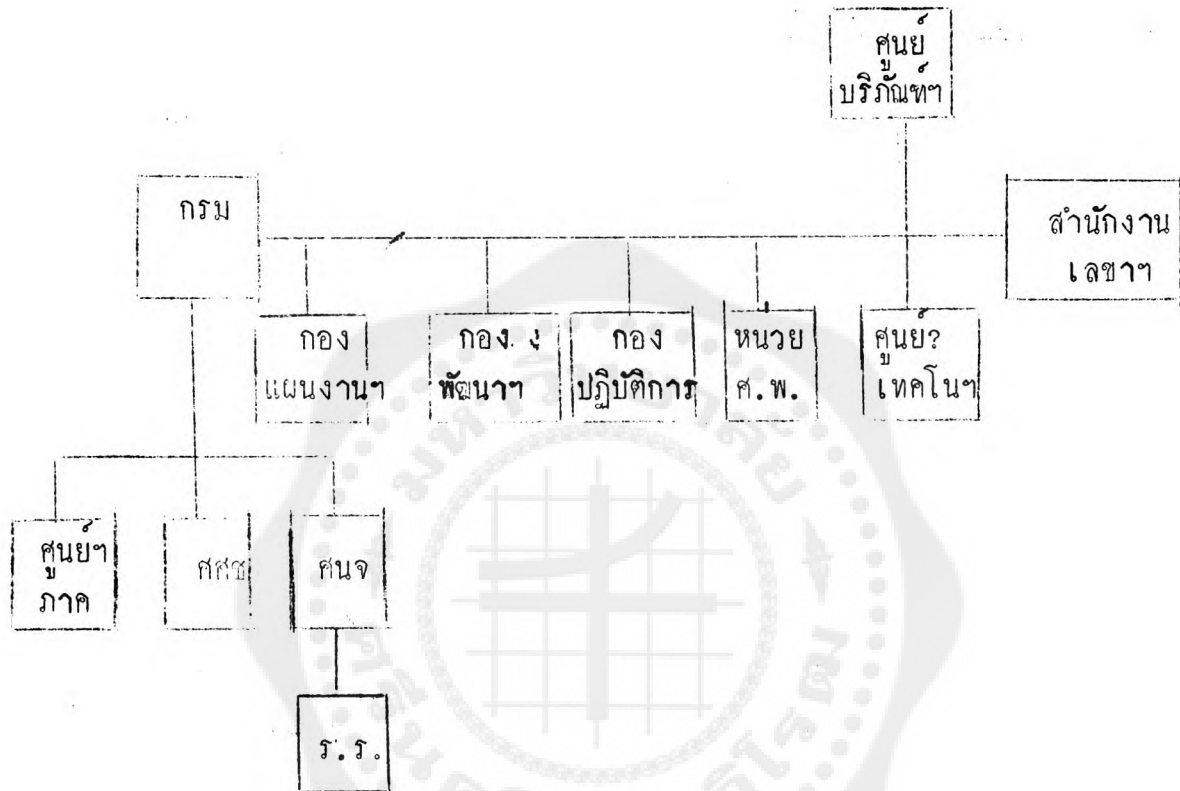
1. เกณฑ์ตายตัว เช่น ตั้งเกณฑ์ได้ 50, 150, 160 ฯลฯ
2. เกณฑ์อิงกลุ่ม โดยเทียบกับคนส่วนใหญ่ เช่น เราทำได้ 50 คนอื่นทำได้ 40, 30 เราก็คือคนเก่ง ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเราทำได้ 50 คนส่วนใหญ่ทำได้ 70, 80 90 เราก็คือตก

หลังจากนั้นก็มีการตัดสินให้คุณค่า การกำหนดกฎเกณฑ์ หรือการให้คุณค่า เป็นเรื่องที่ยึดอยู่กับการให้ค่าความจริง ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่ต้องมีเหตุผลรองรับเสมอ จากนั้นก็นำไปใช้

หัวหน้าฝ่ายวิจัยประเมินผล กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

การประเมินผลงานการศึกษานอกโรงเรียน

1. โครงสร้างของกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีลักษณะดังนี้

จากแผนภูมิโครงสร้าง แสดงลักษณะการทำงานของกรม ดังนี้

การดำเนินงานของกรม มีองค์การสูงสุดคือ กรม ประกอบด้วย

1.1 หน่วยงานในส่วนกลาง ซึ่งได้แก่กองต่าง ๆ คือ

- กองปฏิบัติการ
- กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
- กองแผนงานและวิจัย
- หน่วยศึกษานิเทศก์
- ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
- ศูนย์บริหารฯ เพื่อการศึกษา
- สำนักงานเลขานุการกรม

1.2 หน่วยงานในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานหลัก 2 หน่วยงานคือ

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

2. หน้าที่รับผิดชอบทั่วไป

กรม งานหลักคือการสนับสนุนในเชิงนโยบายและงบประมาณต่าง ๆ ที่จำเป็น

ศูนย์ภาค รับผิดชอบงานวิชาการ คือ พัฒนาหลักสูตร อบรมวิจัยและประเมินผล

ศูนย์จังหวัด ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในการประสานงานและปฏิบัติการ

ศูนย์ฝึกอาชีพราชภัฏไทยบริเวณชายแดน เป็นหน่วยงานอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเป็น

หน่วยงานลูกผสม อยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี ทำหน้าที่ทั้งทางวิชาการและปฏิบัติการ แต่ความรับผิดชอบจำกัดเฉพาะเขตบริเวณชายแดนไทยเท่านั้น

โรงเรียน เป็นหน่วยงานที่ตัดจากศูนย์จังหวัด ประกอบด้วยครูและนักเรียน

3. การดำเนินการประเมินผล แทบทุกหน่วยงาน ทุกระดับ จะมีหน้าที่รับผิดชอบ
ดังนี้

3.1 ระดับกรม รับผิดชอบกว้างคลุมทั่วประเทศ แต่ไม่ลึก

(1) กองแผนงานและวิจัย จะมีเนื้องานส่วนหนึ่งในกองนี้ ซึ่งเรียกว่า ฝ่ายวิจัยประเมินผล ทำหน้าที่ควบคุมนโยบาย คุ้แลงานวิจัยประเมินผลและสนับสนุนงบประมาณ การวิจัยประเมินผลทั้งหมด รวมทั้งการดำเนินงานวิจัยประเมินผลที่เป็นงานคุมพื้นที่ระดับชาติด้วย นอกจากนี้ยังมีงานสถิติและรายงาน ลักษณะงานก็มีงานส่วนหนึ่งของการประเมินผล

เช่นกัน

(2) กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน มีงานรับผิดชอบการประเมินผล ในด้านงานมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นงานที่รับผิดชอบงานการสอบเทียบบุคคล ภายนอก

"มาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน คือ การพยายามหาวิธีการที่จะควบคุมมาตรฐาน งานการศึกษานอกโรงเรียนให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ" ซึ่งมีเนื้องานการประเมินผล อยู่ในงานนี้เช่นเดียวกับงานอื่น ๆ

ส่วนงานพัฒนาหลักสูตรก็จะมีขบวนการประเมินผลหลักสูตรอยู่ในตัวเช่นกัน

(3) กองปฏิบัติการ จะมีผู้รับผิดชอบงานประเภทต่าง ๆ คอยรับผิดชอบ

ดูแลตรวจสอบติดตามผล

3.2 ในส่วนภูมิภาค

(1) ศูนย์ภาค จะมีฝ่ายแผนงานและวิจัยดูแลรับผิดชอบเรื่องการวิจัยและประเมินผล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประเมินโครงการในระดับภาค เนื่องงานจะลึกซึ้งกว่ากรมเล็กน้อย

(2) ศูนย์จังหวัด ไม่มีฝ่ายใดรับผิดชอบการประเมินผลโดยตรง แต่จะมีงานแฝงอยู่ในฝ่ายแผนงานและโครงการ เนื่องงานในฝ่ายนี้ดูแลรับผิดชอบงานประเมินผลเช่นกัน งานจะลึกมากขึ้น แต่จะชี้คเส้นเล็กกลงในระดับจังหวัด

(3) โรงเรียน มีการประเมินผลชัดเจนในด้านการเรียน จะเห็นว่าการประเมินผลทั้งหมดที่กรมดำเนินการปัจจุบันนี้ ถ้าจะแบ่งตามลักษณะการประเมินผล จะมี 5 ลักษณะคือ

1. การประเมินสภาพการณ์
2. การประเมินผลหลักสูตร
3. การประเมินผลผู้เรียน
4. ระบบรายงาน
5. การประเมินผลกระทบ

การประเมินสภาพการณ์ เป็นเรื่องของ Context Evaluation เช่น CIPP Model เป็นต้น

การประเมินสภาพการณ์ คือ การประเมินผลพื้นที่หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการใด ๆ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าจะดำเนินกิจการการศึกษานอกโรงเรียนลงในพื้นที่นั้น ๆ คือหรือไม่ พื้นที่ที่สภาพปัญหาและความต้องการแบบใด ควรจะนำการศึกษานอกโรงเรียนประเภทใดใดลงไป

ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือ การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ที่ศูนย์ภาค ได้ดำเนินการในหลาย ๆ จังหวัด ข้อมูลส่วนนี้จะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการทำวิจัย ที่จะเลือกการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

เดิมการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนใช้วิธีสำรวจส่งลงไปจาก กลุ่มตัวอย่างของคนทั้งจังหวัด โดยสอบถามประชาชน ปรากฏว่าเป็นข้อมูลหายากเกินไปกว่าที่จะทำงานได้ จึงได้หารูปแบบประเมินสภาพการณ์อีกวิธีหนึ่งโดย

(1) เก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ

(2) เลือก Indicator บางตัว หรือดัชนีเพื่อที่จะบอกได้ว่าประชาชน ในแต่ละหมู่บ้านควรจะเป็นต้องการการศึกษานอกโรงเรียนรูปแบบใดบ้าง

(3) แบ่งพื้นที่เป็นระดับตำบล

การประเมินสภาพการณ์ของงานการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ประเมิน 3 ด้านจาก ลักษณะงานคือ

- การศึกษาพื้นฐาน
- ทักษะอาชีพ
- ข้อมูลข่าวสาร

การที่จะนำกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแต่ละด้านลงในพื้นที่ใดจึงจะเหมาะสมนั้นมีเกณฑ์ที่ใช้เป็นตัว Indicator ที่ดีและง่าย ๆ ซึ่งนักประเมินผลยอมรับว่ามีประสิทธิภาพมากคือ

1. งานทักษะอาชีพ ควรลงในพื้นที่ยากจน การที่จะรู้ว่าพื้นที่ใดยากจนที่สุดนั้น ดูได้จาก Indicator ต่อไปนี้

1.1 อัตราการพึ่งน้ำฝน เช่น ในตำบลใดมีอัตราการพึ่งน้ำฝนสูง พื้นที่นั้นมีความยากจนมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพราะพื้นที่ที่พึ่งน้ำฝนอย่างเดียวจะทำได้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น พื้นที่ใดพึ่งน้ำฝนต่ำจะยากจนน้อยกว่าหรือร่ำรวยมาก เพราะสามารถใช้น้ำจากชลประทาน ฯลฯ มีโอกาสที่จะทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง

แหล่งข้อมูลนี้สามารถเก็บได้จากสำนักงานเกษตร

1.2 การขายข้าวหรือผลผลิตอื่น ๆ ของชาวบ้าน เช่น สมมติว่าครัวเรือนหนึ่งขายข้าวเขียว นั่นคือขายยังไม่ออกรวงก็ขายข้าวแล้ว ครัวเรือนที่ 2 ขายข้าวเมื่อสุกหรือเก็บเกี่ยวเสร็จ ครัวเรือนที่ 3 ขายข้าวเมื่อโคกได้ อาจจะเป็นอย่างอื่น 4-5 เดือนหลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว จะเห็นว่าครัวเรือนที่ 3 รายที่สุด คือ รายจนกระทั่งว่าจะขายข้าวเมื่อโคกได้ ถึงยังงั้นไม่ว่าตอนนั้นก็ยังมีกินได้อีก 4 เดือน, 6 เดือน, 8 เดือน สามารถอยู่ได้จนหมดหนี้หมดสิน หมดเงินพอที่จะขายข้าวต่อไป

แต่กลุ่มที่ 1 ไม่มีเงินใช้ตลอดปี เมื่อเริ่มหว่านบ้างก็ต้องหาเงินเลี้ยงตัวเองแล้ว จึงยากจนที่สุด

2. งานข้อมูลข่าวสาร Indicator ที่ง่ายที่สุดที่จะบอกว่าคนใด พื้นที่ใดได้รับข้อมูลข่าวสารมากน้อยกว่ากัน คือ

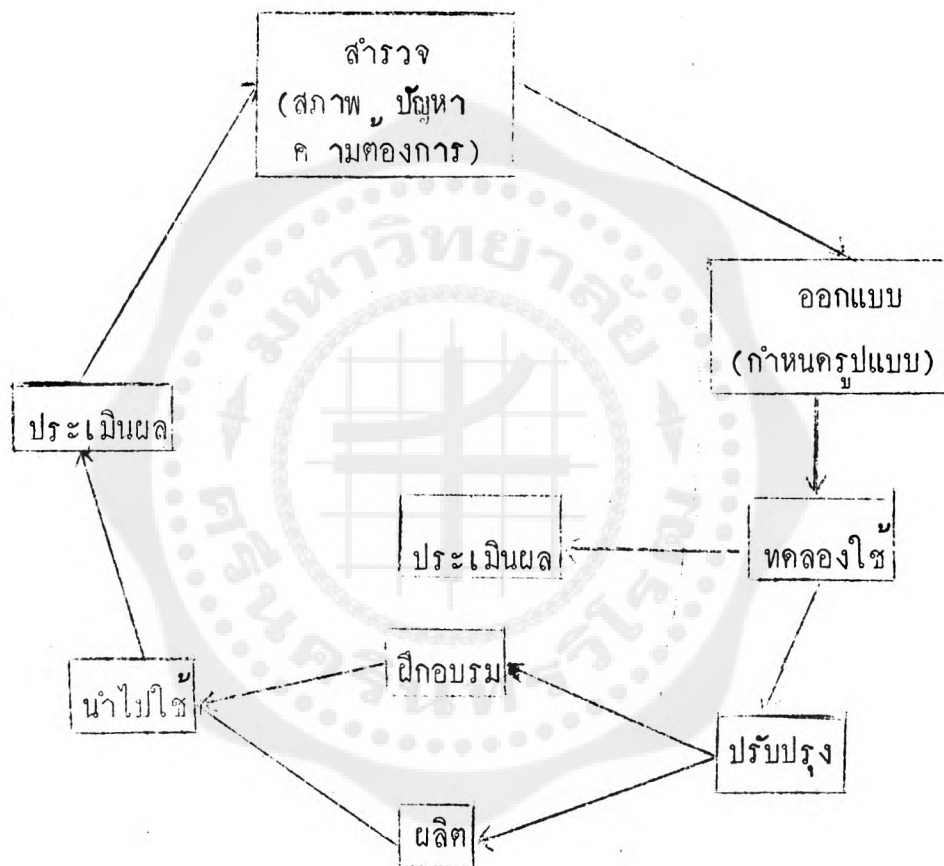
เขตส่งจ่ายไปรษณีย์ ของสำนักงานไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเมือง โอกาสที่คนในเมืองจะได้รับข่าวสารก็จะสมบูรณ์ จากนั้นก็ดูว่าเขตส่งจ่ายไปรษณีย์ไปถึงไหน แสดงว่าคนกลุ่มนั้นมีโอกาสรับทั้งข่าวสารที่พอสมควร จะมีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งสมมติว่าถ้ามีการส่งโทรเลขจะต้องบวกเงินพิเศษอีก 200 บาท แสดงว่าโอกาสที่คนในหมู่บ้านนั้นจะได้รับข่าวสารข้อมูลอย่างมาก เราจึงสามารถจัดลำดับความสำคัญได้ ในที่สุดเราจะบอกได้ว่าถ้าจะให้ข้อมูลข่าวสารพื้นที่ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนได้แก่พื้นที่รอบนอกนั้น

3. การศึกษาพื้นฐาน ควรให้การศึกษาในที่ที่มีผู้ไม่จบ ป.4 สูง

สำหรับการประเมินสภาพการณ์นี้ เราใช้การใช้ Indicator มาก เพราะจะเป็นประโยชน์ในการชี้วางแผนในการตัดสินใจว่าจะดำเนินการในพื้นที่ไหนได้

เคื่องานค้านี้เป็นการดำเนินงานโดยหน่วยงานในระดับส่วนกลางตั้งแต่สมัยเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่ต่อมาดำเนินการโดยศูนย์ภาค แต่ปัจจุบันพยายามที่จะส่งรายงานนี้ให้แก่ศูนย์จังหวัด เพราะการประเมินสภาพการณ์เป็นการประเมินผลเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนของหน่วยงานนั้น ๆ ศูนย์ภาคซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกมองไม่ออกว่าศูนย์จังหวัดต้องการข้อมูลอะไร จึงพยายามส่งถ่ายให้ศูนย์จังหวัด โดยพยายามที่จะฝึกและแนะนำรูปแบบที่จะใช้ประโยชน์ได้ให้แก่ศูนย์จังหวัด

การประเมินผลหลักสูตร เป็นงานที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างงานพัฒนาหลักสูตรของกองพัฒนา
การศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับงานของศูนย์ภาค ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรยาวพอสมควร
และรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของกรมฯ ก็คือรูปแบบของการดำเนินงานของศูนย์ภาค
นั่นเอง ดังแผนภูมิที่แสดง

จากแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรดังนี้
ต้องมีการสำรวจซึ่งประกอบด้วย

- สภาพ
- ปัญหา
- ความต้องการ

จากข้อมูลทั้ง 3 ส่วน นำไปใช้ในการออกแบบหรือกำหนดรูปแบบเพื่อแก้ปัญหาเพื่อสนองความต้องการและขณะเดียวกันให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของประชาชนด้วย ตัวอย่างเช่น เราพบว่าประชาชนในท้องถิ่นชนบทไม่มีโอกาสรับข่าวสารข้อมูลมากนัก ในการให้ข้อมูลข่าวสารก็โดยการสร้างห้องสมุดประชาชนในที่นั้น จะสามารถแก้ปัญหาไคร่ระดับหนึ่งและสอดคล้องกับความต้องการ แต่ส่วนที่ขาดคือไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในหมู่บ้านซึ่งมีประชาชนเพียงวันละ 5, 10 คนไปใช้ประโยชน์จากการอ่าน จึงไม่จำเป็นต้องตั้งห้องสมุดประชาชนให้สิ้นเปลือง โดยตั้งเป็นห้องสมุดฉบับกระเป๋าทน คือที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็จะสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

นั่นคือต้องพยายามนึกถึงข้อมูลให้สอดคล้องทั้ง 3 ส่วน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกตัวอย่างหนึ่งคือ ถ้าเราพบว่าประชาชนในตำบลแห่งหนึ่งมีผู้ไม่รู้หนังสือ 20 คน ถ้าคนเหล่านั้นรวมกันอยู่เป็นกระจุกใกล้เคียงกัน ก็เป็นสภาพอย่างหนึ่งซึ่งเราสามารถวางแผนวางรูปแบบในการแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือได้อย่างหนึ่ง แต่ถ้า 20 คนนั้นอยู่อย่างกระจัดกระจาย รูปแบบเดิมที่ใช้ก็คงใช้ไม่ได้ คือ ถ้าคนไม่รู้หนังสืออยู่รวมกันก็แก้ปัญหาในรูปของชั้นเรียน แต่ถ้าอยู่กระจัดกระจายก็ต้องแก้ไขโดยใช้วิธีเดินสอนบ้าง หรือสอนแบบตัวต่อตัว แล้วแต่ข้อมูลที่ไถ่มา การกำหนดรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนอาจมีหลายรูปแบบแล้วแต่สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนซึ่งแตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องทดลองใช้กับผู้เรียนจำนวนจำกัดแล้วปรับปรุงให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ในระหว่างการทดลองใช้จะมีการประเมินผลครั้งหนึ่ง เพราะในขณะทดลองใช้จะมีการเก็บข้อมูลว่ารูปแบบที่เวลานั้นสอดคล้องกับสภาพของประชาชนจริงหรือไม่ แก้ปัญหาประชาชนจริงหรือไม่ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจริงหรือไม่ จึงต้องมีการประเมินในช่วงนี้ จากนั้นก็มีการปรับปรุง ปรับปรุงเสร็จก็ดำเนินการฝึกอบรม ขณะเดียวกันก็ผลิตคู่มือเรียน แบบเรียน เอกสารเสริม สื่อต่าง ๆ ที่จำเป็น จากนั้นก็นำไปใช้ขั้นสุดท้ายคือ การประเมินผล ในที่นี้คือ Summative Evaluation นั่นเอง ที่กล่าวมาทั้งหมดหรือขบวนการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมดนี้ คือ รูปแบบการทำงานของศูนย์ฯ ภาคนั้นเอง ซึ่งเป็นรูปแบบที่กำหนดไว้ให้เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด

จะสังเกตเห็นว่า การประเมินผลที่มีลักษณะเป็นโครงการชัดเจน จะเข้ามาในขบวนการประเมินผลหลักสูตรอยู่ 2 ช่วง ช่วงหนึ่งคือในระหว่างดำเนินการกับในระหว่างการทดลองใช้ แต่แท้ที่จริง การประเมินผลหลักสูตรจะมีข้อมูลในระหว่างการผลิตด้วยว่า หั้นหรือไม่ ตัวหนังสือก็หรือไม่ รูปภาพขนาดเล็กใหญ่เพียงใด สภาพการฝึกอบรมให้แก่ประชาชนดีหรือไม่เพียงใด ส่วนรูปแบบของการประเมินผลทั่ว ๆ ไปคือ แบบสอบถามควบคู่กับการสังเกต โดยสอบถามจาก ครู ผู้เรียน เกี่ยวกับคู่มือ เอกสารต่าง ๆ แบบเรียน ความชัดเจน ความถูกต้องทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ส่วนการสังเกต อาจทำโดยมีการเข้าไปนั่งสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียนจริง ว่าดำเนินการอย่างไร เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินส่วนที่ 2 หรือการประเมินผลหลักสูตร นั่นเอง

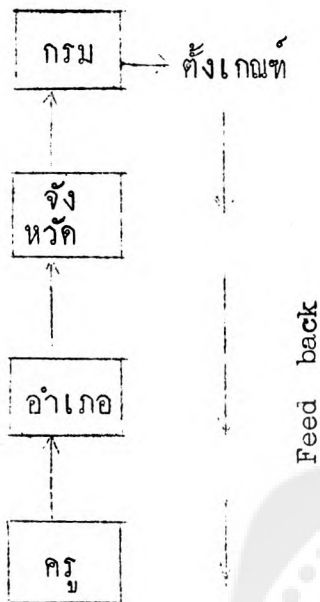
การประเมินผลผู้เรียน ส่วนใหญ่ประเมินในระดับชั้นเรียน ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน แบบทดสอบหรือเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอาจเป็นเครื่องมือที่ครูสร้างขึ้นเอง หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯจังหวัด และศูนย์ฯภาคสร้างก็ได้

สำหรับการประเมินผลผู้เรียนนี้ บางกิจกรรมก็จะยึดหยุ่นให้กับครูผู้สอนมาก เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เงื่อนไขในการประเมินเพียงแต่ทำให้ผู้เรียนมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 70% ของเวลาเรียนทั้งหมด และครูผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าพอสมควรก็ให้ผ่านไปก็ได้ อาจมีการทดสอบก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังจบการเรียนแล้ว แต่คะแนนเหล่านั้นใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานเท่านั้น ไม่มีผลต่อการตัดสินใจใด ๆ จะเห็นว่าอำนาจหรือหน้าที่การประเมินส่วนใหญ่อยู่ที่ครู แต่ถ้าเป็นรูปแบบอื่น ๆ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 รูปแบบการประเมินผลเปลี่ยนไปเล็กน้อยต้องมีคะแนน ฯลฯ ครูจะไม่มีอำนาจเท่าเดิม แต่ขึ้นอยู่กับว่า นักเรียนทำคะแนนได้มากน้อยเพียงใด

ถาม การประเมินส่วนใหญ่เป็นการประเมินเพื่อใช้ประโยชน์ในการควบคุมคุณภาพ แต่ในปัจจุบันกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการอะไรเพื่อควบคุมคุณภาพในลักษณะนั้นหรือเปล่า

ตอบ ยังไม่ได้ทำ เป็นงานที่พยายามจะทำตลอดเวลา โดยทีมงานมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียนพยายามที่จะทำออกมาให้ได้ เพราะรู้ว่าผลการเรียนการสอนในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ผู้เรียนเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ในกรุงเทพฯ ย่อมดีกว่าที่อยู่ในปริมณฑลหรือจังหวัดจันทบุรี แน่นนอน ปัจจุบันเรายังไม่มีเครื่องมือใด ๆ ที่จะไปทดสอบเปรียบเทียบ เพื่อที่จะบอกว่าคุณภาพน้อยที่สุดคนที่ได้ คณิตศาสตร์ 1 ที่ปริมณฑลกับคนที่ได้ คณิตศาสตร์ 1 ที่ส่วนกลางควรจะมีมาตรฐานใกล้เคียงกันยังอยู่ในกระบวนการเรียนที่กรมกำลังดำเนินการอยู่และทีมงานมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียนได้สร้างเครื่องมือมาตรฐานเสร็จเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งจะไปตรวจเช็คดูว่าคุณภาพการดำเนินงานของในแต่ละท้องถิ่นจะดีหรือไม่ดีเท่ากัน เพื่อที่จะปรับให้ดีขึ้นเท่ากันในอนาคต แต่กระบวนการทดสอบยังไม่เกิดขึ้นเนื่องจากงานการศึกษานอกโรงเรียนมีหลายรูปแบบ และทางผู้ดำเนินการเองก็ยังเห็นว่ามีรูปแบบต่าง ๆ เป็นประเภทชั้นเรียนนั้น คุณภาพของมันยังไม่แตกต่างกันมากนัก คือถึงแม้ว่าคุณภาพจะแตกต่างกันก็ยังอยู่ในวิสัยที่รับได้ เช่น ที่ปริมณฑลอาจจะไม่ดีนักแต่ยังดีกว่าไม่มีอะไรเลย ในขณะที่งานการศึกษานอกโรงเรียนบางรูปแบบ เช่น วิชาชีพ เราว่าวิชาชีพแต่ละแห่งขึ้นอยู่กับครูสอนจริง ซึ่งเรากำลังพยายามดำเนินการในส่วนนั้น จึงกลายเป็นว่า เรากำลังทำงานในส่วนที่ยากก่อนที่จะทำงานในส่วนที่ง่าย ผลงานที่ยังไม่ออกมา แต่กระบวนการมีชัดเจน

ระบบรายงาน หรือ Monitoring System นั้น เป็นระบบที่มีมานานแล้ว ตั้งแต่เริ่มเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่ มีการดำเนินงานระดับสนามตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศก็ได้มีการรายงานตามระดับชั้นระบบรายงานนี้จะช่วยให้การบริหารงานในระดับสูงซึ่งไม่มีโอกาสจะลงในพื้นที่ได้ทุกพื้นที่ มองเห็นความก้าวหน้าของแต่ละพื้นที่ รูปแบบจะเป็นดังนี้

เช่น ครูสรุปความก้าวหน้าการดำเนินงานของตนเองซึ่ง
อาจเป็นเรื่องการบริหาร การเงิน วิชาการ แล้วรายงานขึ้นมา
ที่ศึกษาธิการอำเภอ จังหวัด และกรม ตามลำดับ
เจ้าหน้าที่ในกรม ไม่จำเป็นที่จะต้องลงไปเดินตามพื้นที่
2-3 พันหมู่บ้าน ก็พอจะรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ภาคสนาม
นี่คือส่วนหนึ่งของการประเมินผลนั่นเอง เพื่อพยายามที่จะ
เปรียบเทียบหลักเกณฑ์บางอย่าง ซึ่งในกองจะมีตัวเลขรวม
ว่าถ้าหากว่าในเดือนแรกที่ผ่านมา มีนักเรียน 10,000 คน
ในเดือนนี้เหลือ 9,000 คน ทางเจ้าหน้าที่ส่วนกลางต้อง
ตัดสินใจว่า การที่นักเรียนหายไป 1,000 คนใน 1 เดือน

นั้นอยู่ในวิสัยที่จะรับได้หรือไม่ นั่นคือการตั้งเกณฑ์ไว้ว่า ในแต่ละเดือนควรจะลดได้ไม่เกิน
เท่าไร ถ้าการลดสูงกว่าเกณฑ์ ก็ต้องบอกกลับไปจังหวัดให้ช่วยดูแลอย่าให้นักเรียนออกกลางคัน
มากขึ้น จังหวัดก็ส่งต่อไปที่อำเภอและอำเภอที่ส่งต่อกลับไปที่ครูตามลำดับ ในที่สุดก็จะเป็น
ระบบที่เก๋อย่างน้อยที่สุดถ้าเดือนนี้ทำอะไรไม่ได้แล้ว เดือนต่อไปก็ไม่ควรน้อยกว่า 8,500 คน
ไม่ใช่เหลือ 8,000 คน เป็นต้น

นี่เป็นระบบรายงานซึ่งเป็นการประเมินผลที่ทรงคุณค่ามากแบบหนึ่ง แต่จุดอ่อนที่เห็นได้
ชัดเจนคือโอกาสในการตรวจเช็คยากมาก ถ้ามีการโกหกจากระดับล่าง ข้างบนก็ไม่สามารถ
ทำอะไรได้ เช่น ถ้ามีผู้เรียน 10 คน คนรายงานบอกมี 15 คน ก็ต้องเอา 15 บวกเป็นต้น
ระบบการรายงานนี้มีทั้งการรายงานและการ Feed back กลับไป ระบบนี้ถ้ามองหายา ๆ
จะเหมือนการบริหารงานมากกว่า แต่ถ้านำนิยามเรื่องการประเมินผลเข้าไปจับก็คือการ
ประเมินผลนั่นเอง เพราะมีการเก็บข้อมูลบางอย่าง มีการเทียบกับเกณฑ์ มีการตัดสินใจว่าดี
หรือไม่ แล้วก็วินิจฉัยสั่งการ สั่งการ Feed back กลับไป ระบบการแก้ไขการเปลี่ยนแปลง
การปรับปรุงงานก็สามารถดำเนินการได้ในส่วนนั้น

การประเมินผลกระทบ เป็นระบบที่ผูกพันในแง่เชิงนักวิชาการได้มาก ยังไม่มีตัวคน

เวลาเขียนรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนใด ๆ มักเขียนไว้อย่างสวยหรู เช่น
การจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน มักเขียนวัตถุประสงค์ว่า

1. อานออกเขียนได้
2. คิดเป็น
3. พัฒนาท้องถิ่น

ฯลฯ

ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องดูเมื่อจบโครงการแล้วว่า โครงการที่ตั้งใจจะทำ สามารถทำได้จริงตามนั้นหรือไม่ ที่บอกว่าจะให้ประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนตนเองนั้นพัฒนาหรือไม่ ก็ต้องมี
การประเมินผลกระทบขึ้น เรื่องนี้เป็นเรื่องที่กรมฯ จะต้องมีส่วนนี้มากที่สุด เพื่อที่จะ
ใช้ประโยชน์ทั้งรายงานให้กับประชาชนทราบ ขณะเดียวกันก็ชี้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ
วางแผนทั้งหลาย เช่น สภาพัฒนาฯ ได้เห็นว่า กรมได้ทำงานที่ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลง
ใด ๆ ในท้องถิ่นบ้าง ซึ่งในปัจจุบันเรายังไม่มีผลการประเมินใด ๆ ที่มาในลักษณะนี้ที่พอจะพูด
ได้ว่าเป็นการประเมินผลกระทบระยะสั้น ซึ่งไม่ได้เป็นเป้าหมายที่สำคัญของโครงการ เช่น
อาจจะบอกว่า เมื่อมีที่อ่านฯ แล้ว มีประชาชน 18 คนในแต่ละหมู่บ้านมาใช้ที่อ่านฯ ใน 1 วัน
แต่ถ้าถามต่อไปว่า 18 คนที่อ่านนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นบ้าง คนเหล่านั้นรัก
การแสวงหาความรู้มากขึ้นหรือไม่ โอกาสในการเผยแพร่ข่าวสารใหม่ ๆ ในท้องถิ่นดีขึ้นหรือไม่
หรือชาวบ้านตื่นตัวในการรับฟังข่าวสารในหมู่บ้านหรือไม่ เรายังไม่มีข้อมูลในส่วนนั้น
เป็นงานที่ทำได้ยาก ทางกรมฯ ไม่ตั้งใจทำด้วยตนเอง เพราะเป็นงานที่สามารถเกิดความ
ลำเอียงได้ง่ายมาก เป็นเรื่องที่กรมรอคอยมากที่จะให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการประเมิน
ให้ความจริงก็มีการประเมินโดยหน่วยงานภายนอกอยู่บ้าง เช่น ผู้แทนของสำนักนายกฯ ก็ได้
ทำการประเมินลักษณะนี้อยู่เสมอ แต่เป็นประเด็นย่อย ๆ ปัจจุบันกรมให้ติดต่อขอเงินจาก
ของแคนาดา เพื่อที่จะประเมินในลักษณะนี้

คำถามที่ 1 โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือมีการประเมินผลกระทบว่าผู้เรียนมีการ
เปลี่ยนแปลงอะไรบ้างหรือยัง

ตอบ ยังไม่มีการประเมินผลกระทบว่า ผู้รื้อหนังสือเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

คำถามที่ 2 โครงการรณรงค์เพื่อการรื้อหนังสือ จะถือว่าเป็นสภาพการณ์ที่เกิดจากความต้องการของประชาชนหรือไม่

ตอบ สภาพการณ์ที่จะต้องทำโครงการรณรงค์ฯ ไม่ใช่เป็นการเรียกร้องของท้องถิ่นและไม่ใช่การเรียกร้องของนักวิชาการ แต่เป็นเรื่องของนโยบาย ซึ่งความจริงเราต้อง assume ว่าสิ่งที่นโยบายกำหนดมานั้น สภาพพื้นที่ ต้องมีการเก็บข้อมูลบางส่วนว่าสภาพของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างไร และอัตราผู้ใหญ่ไม่รื้อหนังสือร้อยละ 14.5 สำหรับประเทศไทย เช่นประเทศไทย เป็นอัตราที่ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศที่มีอัตราการพัฒนาเท่า ๆ กัน ไม่จำเป็นต้องทำอะไรเร่งด่วนค่อยเป็นค่อยไปก็ได้ และส่วนใหญ่ผู้ไม่รื้อหนังสือก็เป็นคนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป อยู่นอกระบบในรายงานซึ่งอาจล้มหายตายจากไปใน 3, 5 ปีข้างหน้า ถึงเราจะรณรงค์อย่างไรก็ตาม คนเหล่านี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสายตา การอ่าน การเห็น ฯลฯ แต่ในที่สุดเราก็ต้องทำเพราะเป็นนโยบาย นอกจากนี้แล้ว ผู้บรรยายยังเห็นว่าโครงการรณรงค์นี้ทำสวนทางกับทฤษฎีอยู่ 2 ทางคือ

1. ไม่มีโครงการรณรงค์ฯ ใดที่จะไม่ได้รับแรงสนับสนุนจากทางการเมือง แต่เมืองไทยไม่มี
2. ไม่มีโครงการรณรงค์ฯ ใดที่จะทำสำเร็จ โดยไม่มีอารอบรมครูผู้สอนให้เข้าใจวิธีการสอน แต่เมืองไทยเราทำถ้าเมืองไทยเราทำสำเร็จ ก็คงต้องยกเลิก 2 ทฤษฎีนั้น

ปัญหาในประเทศไทยเกี่ยวกับการประเมินผล มี 2 ข้อคือ

1. ปัญหาการไม่นำผลการประเมินไปใช้
2. ระบบการรายงานจากระดับล่าง ผู้ปฏิบัติแต่ละระดับไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

เทคนิคการเขียนรายงานการประเมินผลเพื่อให้อ่าน

1. เพื่อเขียนรายงานฉบับร่างเรียบร้อยแล้ว ควรส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อแก้ไขโต้แย้งให้เรียบร้อยก่อน

2. เขียนรายงานฉบับจริง และการเขียนรายงานต้องไม่รายงานตรง ๆ หรือรุนแรงเกินไป ควรเขียนให้ถ้อยคำนุ่มนวล

คำถามที่ 1 การประเมินผลจากหน่วยงานภายในและภายนอกแบบไหนดีกว่ากัน

ตอบ - หน่วยงานภายใน ดีกว่า แต่มักลำเอียงเข้าข้างตนเอง

- หน่วยงานภายนอก อาจไม่ดีกว่า แต่ดีในแง่ไม่ลำเอียงหรืออคติ

คำถามที่ 2 การประเมินผลทั้ง 5 แบบนั้น แบบไหนเป็นการประเมินของหน่วยงานใด

ตอบ - การประเมินผลแบบที่ 1-4 หน่วยงานภายในทำ

- แต่การประเมินผลแบบที่ 5 ควรเป็นหน่วยงานภายนอก

คำถามที่ 3 การประเมินทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมในโครงการต่าง ๆ เป็นการประเมินผลขั้นสุดท้ายของการเรียนหรือไม่

ตอบ เป็นเพียงการประเมิน Process เท่านั้น ไม่ใช่ประเมินผลขั้นสุดท้ายของการเรียน

คำถามที่ 4 การติดตามผลการประเมินผลการอบรมของโครงการต่าง ๆ เป็นการประเมินผลแบบใด

ตอบ เป็นการประเมินผลแบบที่ 5 คือประเมินผลกระทบ

คำถามที่ 5 การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายที่ว่าจะเกิด accidental นั้นเป็นอย่างไร จะได้อย่างไร

ตอบ การเกิด accidental นั้น เกิดในลักษณะที่ผู้ทำวิจัยมักทำแบบเจาะใครก็ตามหมด หรือที่พูดกันว่า ปะ ฉะ คะ ซึ่งพอจะแก้ไขได้ โดยใช้วิธีสุ่มแบบระบบ แล้วจึงสุ่มอย่างง่ายอีกที เช่น ทุก ๆ 10 บาน สุ่มมา 1 คน เป็นต้น

คำถามที่ 6 บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์กรมฯ เกี่ยวกับการประเมินผลอย่างไร

ตอบ เนื่องจากหน่วยศึกษานิเทศก์ของกรมฯ ตั้งขึ้นภายหลังจากที่แต่ละหน่วยงานของกรมฯ มีงานประเมินผลอยู่แล้วทุกงาน ดังนั้นจึงทำงานในลักษณะประสานงานและมีหน้าที่ประเมินผลตามลักษณะงานทุกงานได้ แต่ไม่มีหน้าที่วิจัย ทดลอง หรือสำรวจ

คำถามที่ 7 การประเมินผลกระทบของโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ นิสิตควรทำหรือไม่

ตอบ ไม่สนับสนุนให้ทำ เพราะเป็นงานที่ทำได้ยากมาก

ความคิดเห็นของคณะนิสิต (ผู้รับผิดชอบ)

จากการฟังการบรรยายเรื่อง "เทคนิคการประเมินผลงานการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน" ทำให้ได้ข้อคิดที่ว่า

1. การประเมินผลเป็นหัวใจสำคัญต่อการดำเนินงานของทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานเอกชน จำเป็นต้องใช้การประเมินผลเข้าไปเป็นเครื่องช่วยตรวจสอบระบบการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อดูความก้าวหน้าของงานและปัญหาอุปสรรคที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมหรือเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีการแข่งขันในด้านการค้ามาก

2. ทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วการประเมินผลเป็นงานที่มีแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของการทำงาน ทุกระดับงานและทุกหน่วยงานทั้งในรูปแบบที่เป็นทางตรงและทางอ้อมเสมอ

3. หัวใจสำคัญของการประเมินผล คือ เกณฑ์ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ที่บอกให้ทราบว่า งานหรือโครงการนั้น ๆ จะประเมินได้อย่างไร ลักษณะใด และบางกรณีการกำหนดเกณฑ์อาจทำได้ง่าย ๆ โดยอาศัยปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นของสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ สิ่งที่เราจะประเมิน

4. การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ บางโครงการ นอกจากจะคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงนโยบายของประเทศด้วย

5. ระบบรายงานของหน่วยงานจากระดับล่างในแต่ละระดับ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะผู้ปฏิบัติยังไม่มีความรู้ในเรื่องการประเมินผลมากพอควร จะได้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบรายงานโดยเน้นการปฏิบัติให้มาก

คณะผู้วิจัยรับผิดชอบ

น.ส.กรรณา ทตียรัตนธารณ

น.ส.นงลักษณ์ เจริญพงษ์

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่และแนวทางที่ควรวิจัย

โดย ดร.ทองอยู่ แก้วไทรยะ *

จากการบรรยายนั้นสรุปหัวข้อที่บรรยายได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการวิจัยการศึกษาผู้ใหญ่
3. ทอปัญหาสมาชิก

1. ด้านหลักสูตร

การศึกษาของไทยเริ่มเป็นระบบในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เนื่องจากสภาพและปัญหาของสังคมเปลี่ยนแปลง จากระบบการปกครองที่มีคน ๆ เดียว คัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมือง ให้มีหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบเป็นกระทรวง ทบวง กรม และระบบของสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเพื่อที่จะให้คนในสังคมเป็นมนุษย์สมัยใหม่ เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลง และมีความต้องการที่จะได้คนที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานในหน่วยงาน สภาพการสอนที่มุ่งจะให้คนเข้ารับราชการเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเดิมมีการเรียน การสอนในวัดในวัง จึงได้เปลี่ยนแปลงไปและจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ เพื่อสอนคนไม่ใช่ สอนหนังสือเหมือนแต่เดิม ยุทธศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 กับยุทธศาสตร์ปัจจุบันเหมือนกัน คือ ต่างตรงกับความต้องการของหน่วยงานหรือของสังคม เราจะกล่าวไม่ได้ว่ายุทธศาสตร์สมัย รัชกาลที่ 5 ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน แต่ที่ถูกต้องแล้วยุทธศาสตร์สมัยรัชกาล ที่ 5 นั้นก็สอดคล้องและตรงกับความต้องการของสังคมสมัยนั้น

เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงความเจริญทางด้านวัตถุ และวิทยาการความรู้ ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น สภาพการเรียนการสอนก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป การสอนถ้าครูยังสอนหนังสือ เพื่อมุ่งให้คน

*ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

เข้ารับราชการแต่เพียงอย่างเดียว นั้น ก็จะไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการจำกัดอัตราของข้าราชการให้ลดเหลือ 2% ดังนั้นเมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงและวิทยาการความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น คนในปัจจุบันจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวเอง ดังนี้

1. ปรับตัวเองให้เข้ากับสังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาการใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้น
2. ถ้าไม่รู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดปัญหา และมีผลกระทบต่อส่วนรวมของสังคม ดังนั้นคนเราจึงต้องได้รับการสั่งสอน เพื่อที่จะได้ปรับตัวเองให้เข้ากับสังคม สิ่งแวดล้อมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้สภาพการเรียนการสอนจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ครูจะต้องมุ่งสอนคนมากกว่าการสอนหนังสือเหมือนแต่ก่อน แต่ครูเราก็คงสอนหนังสือเหมือนเดิมมากกว่าสอนคน เพราะค่านิยมของคนเราเกี่ยวกับการศึกษานั้นมุ่งที่จะไปเรียนแพทย์ เรียนวิศวะ มากกว่าที่จะเรียนครู สมัยก่อนนี้ผู้ที่มาเรียนครู ไฉนจะต้องเป็นผู้ที่สอบได้ทีหนึ่งของจังหวัด และได้รับการคัดเลือกมาเรียนครู แต่ปัจจุบันผู้ที่มาเรียนครูนั้นเป็นผู้ที่สอบได้เป็นลำดับท้าย ๆ เมื่อผู้มาเรียนครู เป็นคนที่ไม่ฉลาดเราจึงมีแต่ครูที่ไม่ฉลาดออกไปสอนนักเรียน สภาพการศึกษาของไทยจึงเป็นอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน เพราะระบบของการศึกษาและค่านิยมทางการศึกษาที่ไม่ถูกต้อง

ผลจากระบบการศึกษานั้นยังมีอีกหลายประการที่กระทบต่อสังคม รัฐบาลได้ลงทุนอย่างมากทางการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาคน แต่เมื่อเรียนจบมาแล้วมักจะถามกันว่า รัฐบาลจะช่วยอะไรเราได้บ้าง แทนที่จะถามตัวเองว่าเราจะช่วยอะไรแก่รัฐบาลได้บ้าง แสดงว่าการศึกษทำให้คนเราเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มีความรับผิดชอบ เปรียบได้กับคนล้มมีคที่ล้มมีคของตนเอง โดยไม่คว้ามัคตัวเองนั้นมีความคมพอที่จะฟันอะไรได้บ้างหรือยัง เมื่อทดลองฟันแล้วเห็นว่ามัคยังไม่คมพอ เราก็ต้องมาลับใหม่แล้วทดลองฟันอีก ไม่ใช้กัมหน้าล้มมีคอย่างเดียว แล้วถามว่ามีคของตนคมพอที่ฟันได้แล้วหรือยัง ถ้าเราล้มมีค และทดลองฟันเป็นระยะแล้วเราก็จะทราบว่ามัคของเราคมพอที่ฟันหรือไม่ การศึกษาก็เช่นกัน ไม่ใช้กัมหน้าเรียนอย่างเดียวจนจบระดับสูง ๆ แล้วถามรัฐว่าจะให้ไหม (ดิฉัน)

ทำอะไร ระบบของการศึกษาทำให้เกิดหลักสูตรและหลักสูตรที่มีมานานแล้ว เราควรที่จะพัฒนาหรือไม่ หลักสูตรจะต้องสอนให้คนรู้จักมองสภาพปัญหาอย่างเข้าใจและสามารถที่จะหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นได้ การสอนจึงควรสอนคนมากกว่าสอนหนังสือ เช่น สอนให้คนรู้จักวิธีหาปลา จับปลา มากกว่าการที่จะนำปลาไปให้

ปัจจุบันกรมการศึกษานอกโรงเรียนพยายามที่จะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการให้มาก ที่เรียกว่าหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม โดยจะเน้นให้รู้จักชุมชนของคนให้มากที่สุด รู้จักตนเอง รู้ตัวเองตลอดเวลา รู้คุณธรรม รู้ค่านิยม และนำเอาความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้มาหลอมเพื่อประมวลให้เข้าด้วยกัน เพื่อที่จะได้ตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์ หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเน้นและมุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างนี้ คือ พัฒนาชีวิตและสังคม เพื่อให้คนเราอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดทำเป็นโครงการดำเนินการดังนี้

1. ให้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นเครื่องมือหรือแนวทางซึ่งเป็นความรู้ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

2. ให้ทักษะวิชาชีพเพื่อที่จะได้ทำให้ชีวิตนั้นเป็นชีวิตที่มีคุณค่าและคุณภาพ

3. ให้ข่าวสารข้อมูลซึ่งทุกคนจะได้มีโอกาสเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งข้อมูล

ส่วนหลักสูตร ชั้นพื้นฐานนั้น จะเป็นข้อมูลที่ผู้เรียนจะได้นำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม และหลักสูตรแบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 - 4 และระดับที่ 5 นั้น จะเน้นให้ผู้เรียนมองเห็นสภาพของสังคมที่กว้างไกล สังคมเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว่าสังคมชนบท หลักสูตรจึงต้องกว้างและสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2. ก้าวนำการวิจัย

วิทยาการได้สรุปแนวทางการวิจัยที่สำคัญดังนี้

2.1 การสร้างระบบข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้าน กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวความคิดและหวังไว้ว่า จะให้มีระบบข้อมูลข่าวสารให้แก่ชาวบ้านเป็นการตอบแทนที่ชาวบ้านเสียภาษีให้แก่รัฐ โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดตั้งห้องสมุดประชาชน

ทั้งจังหวัด และอำเภอ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แต่ก็เป็นการตอบแทนที่รัฐให้บริการน้อยกว่าภาษาที่ประชาชนเสียไป ถึงกระนั้นก็ได้มีผู้พากย์วิจารณ์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนปฏิบัตินั้นไม่ถูกต้อง และไม่จำเป็น เพราะมีงานที่จำเป็นกว่า คือการพัฒนาคนให้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนควรจะเน้นปัญหานี้ก่อน การสร้างระบบข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้านจึงเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่จะต้องพิจารณาว่า จะมีวิธีการอย่างไรจึงจะให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารนี้บ้าง เพราะเป็นการช่วยให้คนอ่านออกเขียนได้เช่นกัน

2.2 เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนจังหวัด และห้องสมุดประจำอำเภอ แทนที่จะคิดหาวิธีการเคลื่อนย้ายตัวเองสู่มวลชนบ้าง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอ่านการเรียนรู้บ้าง แม้ว่าบางครั้งจะมีโครงการหนังสือสู่ชาวบ้าน ก็ยังมีปัญหา เราน่าที่จะมีวิธีการดำเนินการ แต่จะทำอย่างไรก็น่าที่จะช่วยกันคิดหาวิธีการ

2.3 ชาวบ้านไม่มีหนังสืออ่าน ทั้ง ๆ ที่การผลิตหนังสือมีมาก และคนในเมืองมีโอกาสได้อ่านมากกว่าคนในชนบท จะมีวิธีการอย่างไรจึงจะให้ชาวบ้านมีโอกาสได้อ่านหนังสือเหมือนคนในเมืองบ้าง หรือจะมีวิธีการอย่างไรที่จะกระตุ้นให้คนชนบทรักการอ่านหนังสือ และยอมเสียสละเงินซื้อหนังสือไว้อ่าน น่าที่จะมีวิธีการหรือจะเป็นการพบกันครึ่งทางระหว่างผู้ผลิตหนังสือกับผู้ซื้อหนังสือ เพื่อที่จะได้มีผู้เสียสละซื้อหนังสือบริจาคให้คนชนบทได้อ่าน เราน่าที่จะร่วมกันคิดเพื่อหาแนวทางหรือวิธีการว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำได้

2.4 โครงการรณรงค์เพื่อรู้หนังสือแห่งชาติ ภายในปี 2529 คนไทยมีอายุระหว่าง 14 - 50 ปี จะต้องอ่านหนังสือได้ ซึ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 5 กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้มีนโยบายลดอัตราการไม่รู้หนังสือให้เหลือร้อยละ 10.5 แต่ปัจจุบันคนที่อายุระหว่าง 14 - 50 ปี ที่ไม่รู้หนังสือมีราว ๆ 3 ล้านคน กรมการศึกษานอกโรงเรียนสามารถทำได้ราว ๆ ปีละ 2 หมื่นคน ต้องใช้เวลาเป็นสิบ ๆ ปี จึงจะทำได้ตามแผนพัฒนาในระยะที่ 5 กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึง

ต้องการอาสาสมัครที่จะมารณรงค์เพื่อรู้หนังสือตามโครงการนี้ สำหรับสื่อการเรียนหรือหนังสือที่ใช้อ่านนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน ก็ไม่ทราบว่าหนังสือที่ใช้อ่านนั้นง่ายหรือยากเกินไป มีคนอ่านหรือไม่ และมีความเหมาะสมเพียงใด กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องการที่จะประเมินผลโครงการรณรงค์ เพื่อรู้หนังสือแห่งชาติ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ทักษะชีวิต และการปรับปรุงตนเองของชาวบ้านว่ามีหรือไม่เพียงใด

2.5 ด้านความรู้พื้นฐาน หลักสูตรแบบเรียนเบ็คส์เรจันั้น 20% ส่วนกลางคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบ 60% ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคแต่ละภาคเป็นผู้รับผิดชอบในเขตของตน และอีก 20% นั้น ท้องถิ่นหรือครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนเห็นว่า 20% หลังนี้ครูน่าจะทำได้ เพราะรู้สภาพปัญหา และความต้องการ ซึ่งน่าจะมีการวิจัยกันบ้างว่าหลักสูตรแบบนี้ได้ผลเป็นอย่างไร

ส่วนหลักสูตรแบบเบ็คส์เรจี้ระดับที่ 3 - 4 และ 5 นั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำลังจะทบทวนใหม่ แต่ยังไม่ขาดข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างและหลักการ เช่น ครูที่ผ่านการอบรมการสอนแบบเบ็คส์เรจี้ระดับที่ 3 - 4 ไปแล้ว ไม่ได้นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ ยังคงสอนเหมือนสอนเด็ก หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของสังคมหรือไม่ การนิเทศติดตามผลเป็นอย่างไร ได้ผลหรือไม่เพียงใด

สำหรับวิชาชีพนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนเห็นว่าวิชาชีพ ควรที่จะได้ส่งเสริมและปรับปรุง หาวิธีการที่จะกระตุ้นให้คนในชนบทได้มีความรู้ที่จะนำไปพัฒนาปรับปรุงอาชีพของตนให้ดีขึ้น วิธีการอย่างนี้จะช่วยชาวบ้านได้หรือไม่ และจะมีวิธีการอย่างไร เพราะเท่าที่ปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันนั้น ไม่ได้สนองความต้องการของคนในชนบท แต่เป็นการสนองความต้องการของครูเท่านั้น จึงควรที่จะช่วยกันคิดหาวิธีการว่าจะทำอย่างไร วิชาชีพจึงจะเกิดประโยชน์แก่คนชนบทจริง ๆ

3. ตอบปัญหาสมาชิก

จากปัญหาที่สมาชิกถามนั้น ปัญหาที่น่าสนใจ คือ ปัญหาที่ถามว่า "เนื้อหาวิชาที่สอนไปแล้วแทนที่จะนำไปใช้ได้ แต่ก็ใช้ไม่ได้จะมีวิธีการอย่างไร" วิทยากรผู้บรรยาย

ได้ตอบสรุปได้ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำลังหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะสอนสิ่งที่เกี่ยวกับชาวบ้าน และเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้าน ปัจจุบันมีนิสิตที่จบปริญญาตรีแล้วว่างงานไม่มีงานทำถึง 26% ซึ่งเรื่องนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พยายามที่จะสนองต่อความต้องการของผู้เรียน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องสนองนโยบายของรัฐบาลด้วย เช่น ในการพัฒนาหลักสูตร ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการที่จะศึกษาต่อแต่รัฐบาลมีนโยบายที่จะต้องการให้คนมีงานทำ จึงเป็นการสวนทางกันในด้านความต้องการระหว่างผู้เรียนกับรัฐบาล กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องมองปัญหาหลาย ๆ ด้าน ทั้งสภาพปัญหาของสังคม แนวนโยบายของรัฐและความต้องการของผู้เรียน ดังนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงสนองความต้องการของผู้เรียนได้แต่เพียงทางด้านศักดิ์และสิทธิ์ในการที่จะสอบศึกษาต่อ และขณะเดียวกัน เกี่ยวกับโครงสร้างเนื้อหาวิชา หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเน้นการสอนวิชาชีพ เพื่อให้คนได้ทำงานตามนโยบายของรัฐบาล

จากการบรรยายของวิทยากรนั้น คณะนิสิตผู้ดำเนินการมีความเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรคในการที่จะทำวิจัยตามที่วิทยากรบรรยายมีปัญหาหลายด้าน เช่น หลักสูตรทั้งของแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน และแบบเบ็ดเสร็จขั้นต่อเนื่อง หลักสูตรวิชาชีพระบบข่าวสาร ข้อมูล การนิเทศฯ คณิตตามผล และที่เป็นปัญหาเร่งด่วน คือ การรณรงค์เพื่อรู้หนังสือแห่งชาติ ตลอดจนการสำรวจถึงความต้องการของประชาชนในด้านต่าง ๆ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะไ้มาดำเนินการ เพื่อให้สอดคล้อง และสนองความต้องการทั้งของบุคคลและรัฐบาล ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรและงบประมาณที่มีน้อย ตลอดจนวิธีการที่จะดำเนินการ เพราะงานการศึกษานอกโรงเรียนยังเป็นงานใหม่ต่อความรู้ลึกของประชาชน และบางครั้งอาจทำให้คิดว่างานที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนทำอยู่นั้นซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น เช่น กรมพัฒนาชุมชน หรือของกระทรวงเกษตร ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ของตนในการปฏิบัติงานตามชนบทอยู่แล้ว ซึ่งความจริงแล้วตามความคิดเห็นของคณะนิสิตผู้ดำเนินการนี้ เห็นว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ กับประชาชน ให้การศึกษานอกแบบ เพื่อเป็นการชดเชยหรือให้โอกาสแก่ประชาชนที่ขาด พลาด หรือค่อย

โอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ วิธีการที่ได้รับมาปรับปรุง พัฒนาตนเอง
ครอบครัวและอาชีพอันจะทำให้ชีวิตมีความสุขทั้งด้านส่วนตัว และสังคม

สำหรับแนวทางที่จะทำการวิจัยนั้น คณะนิสิตผู้ดำเนินการ มีความคิดเห็นว่า
กรมการศึกษานอกโรงเรียนยังขาดข้อมูลต่าง ๆ อีกมาก ทั้งทางด้านที่เกี่ยวกับวิชาการ
การบริหาร ตลอดจนความต้องการที่จะทราบถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
แนวทางที่จะทำการวิจัยจึงควรที่จะเป็นการสำรวจต่าง ๆ เช่น ความเข้าใจในบทบาท
ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนทั้งภาคและจังหวัด การ
ดำเนินงาน หรือแนวทางปฏิบัติทั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนทั้งภาคและจังหวัด วิธีการสร้างระบบข้อมูลข่าวสารให้แก่ชาวบ้าน โรงเรียนผู้ใหญ่
 ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่ยังมีอีกมากรวมทั้งความต้องการของประชาชน เพื่อที่กรมการศึกษา
นอกโรงเรียนจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง และเป็นแหล่งข้อมูลทาง
การศึกษานอกโรงเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบ
ต่าง ๆ แก่ประชาชน และสังคมอย่างแท้จริง

คณะนิสิตผู้รับผิดชอบ

พีระพงษ์	สิทธิอมร
ไพศาล	นาคนิยม
เรณู	หอมดี
อวยชัย	จันทปัญญาศิลป์

การดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียนและแนวทางที่ควรวิจัยประเมินผล

โดย รศ. ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ *

ข้อตกลงเบื้องต้นในการบรรยาย

ในการบรรยายครั้งนี้ผู้บรรยายขอตกลงว่า จะขอพูดเรื่องงาน ลักษณะของงานในด้านที่เป็นปัญหา ไปพร้อม ๆ กับขอให้ผู้ฟังได้ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนกัน เพราะถือว่าผู้ฟัง (คณะนิสิต) ก็เป็นผู้มีประสบการณ์มาบ้างแล้วทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มาจากหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม ไม่อยากจะพูดคนเดียว ซึ่งจะกลายเป็นเช่น ผลการวิจัยที่เรียกว่า "Flander system analysis of interaction" ที่ปีนัง ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า "ครูไทยพูดมากที่สุด" จึงอยากให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนกันไปด้วย

ความจริงแล้วในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ดำเนินการการศึกษาที่เรียกว่า "Extension Education" มานานแล้วพอ ๆ กับในระดับวิทยาลัยครู ต่างกันอยู่บางตรงที่วิทยาลัยครูนั้นค่อนข้างจะทำมากกว่า เพราะว่ามีโครงการฝึกหัดครูชนบท หรือที่เรียกว่า "TURTEP" ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2498 จึงเชื่อได้ว่าผู้ฟังในที่นี้ คงได้งานด้านนี้ มีประสบการณ์กันมากพอสมควรทุกคน สามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้

การบรรยายครั้งนี้ จะไม่ขอเน้นในลักษณะของ "ตัวงาน" แต่จะเน้นเรื่องของ "ตัวปัญหา" แต่ละงาน เพราะใน Term ของการวิจัยนั้นตัว "Problem" คือสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาวิจัย เช่นเดียวกับหลักการในพุทธศาสนา ตัวปัญหาก็คือ "ทุกข์" ซึ่งทุกคนคงเข้าใจดีว่า มีความสำคัญอย่างไร จะต้องหาวิธีแก้ปัญหาคือ "ทุกข์" นั้นให้ได้

ปัญหาของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน

เกี่ยวกับกิจกรรมประเภทของกรมการศึกษาออกโรงเรียน ปัญหาบางเรื่องได้มีการวิจัยมาแล้ว มีผลการวิจัยมาแล้ว แต่บางเรื่องก็ยังไม่มีการวิจัย อาจจะมีเพียงการวิเคราะห์วิจารณ์ เท่านั้น

* ผู้อำนวยการกองปฏิบัติการ กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัยของกองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน มีส่วนที่น่าจะศึกษา
อยู่บางประการ ดังนี้

1. ผู้ที่ไ้เรียนและจบการศึกษาประเภทนี้แล้ว สามารถกล้าแสดงออก (action) แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ดี กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม (ผู้บรรยายสนับสนุนผลการวิจัยนี้ เพราะได้ประสบมาด้วยตนเอง แบบเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยในเรื่องนี้)
2. ผู้เรียนที่ไ้เรียนและจบการศึกษาประเภทนี้แล้ว ส่วนใหญ่จะเข้าใจโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้รวดเร็ว และสามารถเข้าร่วมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในขณะนั้นได้ดี
3. ผู้เรียนที่ไ้เรียนและจบการศึกษาประเภทนี้แล้ว สามารถร่วมวางแผนงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนา ร่วมกับ กพม. (คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน) กสค. (คณะกรรมการทำงานส่งเสริมสภาพบาล) ได้ดี

4. ผู้เรียนการศึกษาประเภทนี้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น (ผู้บรรยายเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ และน่าจับตามอง)

อย่างไรก็ตาม นอกจากผลการวิจัยที่กล่าวแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ที่น่าจะศึกษาในที่นี้ยากจะเน้นถึงเรื่องของตัวผู้เรียน และค่านูสอน

เรื่องของตัวผู้เรียน ปัญหาที่จะไ้แก่ ความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้เรียนมีหลายประเภทในกลุ่มเดียวกัน เช่น ผู้ที่ไม่เคยเรียนมาเลย ผู้ที่เรียนมาบ้างแล้ว แต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วแต่เกิดการล้มและกลับมาเรียนร่วมกับกลุ่มใหม่ นอกจากนั้นถ้ามองในแง่ของผู้ใหญ่ที่จะมาเรียนแล้ว ก็มีลักษณะแตกต่างกัน บางคนรับผิดชอบงานหนักทั้งวัน บางคนมีงานน้อย บางคนว่างงาน บางคนเป็นหนุ่มสาว บางคนเป็นแม่บ้าน เป็นต้น ตัวปัญหาจะอยู่ที่ไหน น่าที่จะศึกษา ผลการเรียนจะเป็นอย่างไร เมื่อกลุ่มผู้เรียนแตกต่างกันเช่นนี้

เรื่องของครูผู้สอน ในกิจกรรมเดียวกันนี้มีผู้สอนที่แตกต่างกัน เช่น ผู้สอนที่ไม่คุณวุฒิทางครู ผู้สอนที่เป็นข้าราชการครูในระบบโรงเรียนอยู่แล้ว ผู้สอนประเภทอาสาสมัคร ซึ่งจะมี ความแตกต่างกันทั้งด้าน วัยวุฒิ คุณวุฒิ ประสบการณ์ วิธีการสอน จะแตกต่างกัน ปัญหาที่วิพากษ์วิจารณ์กันเสมอคือ การสอนที่ไม่เป็นไปตามเทคนิควิธีการสำหรับผู้ใหญ่ ครูมักจะใช้วิธีการสำหรับเด็กไปใช้ เป็นต้น ผู้บรรยายยังมองไปอีกว่า เรื่องของการที่ครูขาดเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการสอน เกิดความล้าหลังเป็นอย่างยิ่ง

จากปัญหาที่ยกมานี้ และยังมีอื่น ๆ อีกที่ไม่ได้นำมากล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งน่าจะนำมาเป็นปัญหา ทำการวิจัยได้มากมาย และเชื่อว่าผู้ฟัง (คณะนิสิต) คงพอมองเห็นแนวทาง

ปัญหาของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 - 4

ในกิจกรรมนี้ผลการวิจัยยังมีน้อย ปัญหาด้านการเรียนการสอนไม่ค่อยมีเหมือนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นการจัดที่อยู่ในลักษณะเป็นโรงเรียน ผู้เรียนเป็นบุคคลในกลุ่มไม่แตกต่างกันมากนัก ด้านครูผู้สอนก็จะเป็นครูในระบบโรงเรียนเสียเป็นส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด

ปัญหาที่น่าสนใจก็คือ ในแง่ของ **Compulsory Education** นั้น ผู้เรียนชั้นประถมศึกษา 6 ได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียน เป็นการจกให้เปล่า แต่การศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาชนพลเมืองให้ได้รับการศึกษาเช่นกัน จะยกเว้น หรือจกให้เปล่าได้ไหม

อีกประการหนึ่งที่น่าจะคิด และหาทางศึกษาคือ ระหว่างผู้ที่เรียนในระบบ **Compulsory Education** ถึงชั้นประถมศึกษา 6 ตามหลักสูตรใหม่ หรือ ชั้นประถมศึกษา 7 ตามหลักสูตรเก่า กับผู้ที่เรียนตามระบบ **Nonformal Education** หรือ **Adult Education** ถึงระดับ 3 ขณะนี้ มีความแตกต่างกันอย่างไร ควรหรือไม่ที่จะให้เรียนฟรีเช่นที่กล่าวแล้ว

ในด้านการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 นั้น ปัญหาอยู่ที่ว่า มีความต้องการมากขึ้น อาจจะเป็นผลจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ผลิตประชากรกลุ่มนี้มากขึ้น ทำให้มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาระดับสูงขึ้นแต่สถาบันที่รับในระบบโรงเรียนมีไม่เพียงพอคงสถิติ ปี 2524 พบว่ามีผู้จบชั้น ป.6 สามารถเข้าเรียนต่อระดับมัธยมได้เพียง 31.13% เท่านั้น อีกประมาณ 70% จึงหันมาสนใจการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดอยู่ในขณะนี้ ปัญหาจึงมีอยู่ว่า น่าจะขยายการศึกษาประเภทนี้ขนาดไหน? อย่างไร? งบประมาณที่จะสนับสนุนตลอดทั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ การขออนุมัติ การจัดตั้งจะต้องกระทำอย่างไร?

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่น่าสนใจ ยังมีอีกมากและน่าที่จะศึกษา หรือวิจัยอีกมากมายทีเดียว

ปัญหาการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ 5

ขณะนี้มีความต้องการกันมาก ทั้งในตัวเมืองใหญ่ ๆ ตามอำเภอ ตำบล แม้กระทั่งในหมู่บ้าน แต่การศึกษาประเภทนี้ ถูก **Lock** ในความคิดของการศึกษาในระบบ จำเป็นที่จะต้อง

Follow ตามระบบ มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 จึงไม่สามารถทำได้ ทั้ง ๆ ไปตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น เคยมีปัญหาสอบถามว่าอยากจะให้จัดให้เป็นรูปของการศึกษาผู้ใหญ่โดยตรง ไม่ติดอยู่กับระบบ หรือต้อง Follow กับชั้นมัธยมศึกษา 4 - 5 และ 6 ได้ไหม นั่นคือปัญหาอีกพื้นที่กรมวิชาการ จะแก้ไขได้ไหม แก้แล้วคุณภาพจะเป็นอย่างไร รวมทั้งทิศทางต่าง ๆ ด้วย

ปัญหาการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ (วปณ.)

กิจกรรมประเภทนี้ ขณะนี้ผู้เข้ารับบริการแล้วประมาณสามหมื่นคน เป็นโอกาสของผู้ที่ไม่มีโอกาสที่อยู่ทางไกล มีการขยายเครือข่าย ที่ 2 เพิ่มขึ้น เป็นการจัดการศึกษาที่เรียกว่า Distance Education ที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ที่ว่าสมบูรณ์ คือ มีครูประจำกลุ่มทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลที่สูงขึ้น

ปัญหาขณะนี้คือ เรามาเริ่มจากจุดกึ่งกลางคือ ระดับ 3 - 4 ทำอย่างไร Distance Education รูปแบบนี้จึงจะเริ่มจากระดับพื้นฐาน และไปให้ถึงระดับ 5 ได้ ซึ่งจะส่งผลไปถึง Distance Education รูปแบบในระดัมนุศุมศึกษา ซึ่งจะทำให้เป็นกระบวนการ Learning Society ให้ได้

ผลการวิจัยค่านี้นั้นมีน้อยมาก ซึ่งจริง ๆ แล้วน่าจะได้รับการพิจารณาศึกษาวิจัยหาแนวทาง เช่น เรื่องที่มีการปฏิวัติกันเกี่ยวกับตัวครูประจำกลุ่มว่า คุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถที่น่าจะพิจารณาเกี่ยวกับครูประจำกลุ่ม และการที่ขาดความร่วมมือจากครูประจำการในระบบโรงเรียน ซึ่งน่าจะเป็นครูประจำกลุ่มที่ดีได้ หรือจะหาวิธีการรูปแบบใหม่แบบใดที่จะให้ได้ครูประจำกลุ่มที่เหมาะสม เพื่อประสิทธิผลของการศึกษารูปแบบนี้ หรือถ้าจะมีการเปรียบเทียบว่า การมีครูประจำกลุ่มกับการไม่มีครูประจำกลุ่ม ประสิทธิภาพที่ได้จะเป็นอย่างไร เพื่อหาช่องทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขต่อไป

ปัญหาการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ

นโยบายของรัฐบาลในช่วงหลัง ๆ นี้ มุ่งเน้นการลดการว่างงานของประชาชน หาอาชีพให้คนได้มีอาชีพทำ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพของเราที่จัดในขณะนี้ไค่สนอง Needs อันนี้ได้ว่าหรือไม่ คำถามหรือปัญหาที่มีอยู่ในขณะนี้คือ มีกี่คนที่เรียนวิชาชีพไปแล้วไค่นำวิชาชีพเหล่านั้นไปประกอบอาชีพ มีกี่คนน้อย เป็นเพราะเหตุใด นั่นคือปัญหา

ส่วนปัญหาหลัก ๆ ที่เห็นอยู่ในขณะนี้คือ การเลือกวิชาชีพที่จะสอน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือไม่ การสอนวิชาชีพควรจะได้สอดแทรกการจัดการเข้าไปด้วยได้ไหม การสอนวิชาชีพควรสอนในสิ่งง่าย ๆ และสามารถนำไปใช้ได้เลย หรือจะสอนวิชาหลัก ๆ อย่างไร?

เกือบทุกคนในระดับผู้บริหารประเทศพูดสอดคล้องกันมาตลอดว่า เมืองไทยเราเป็นเมืองกสิกรรม แต่การดำเนินการสายอาชีพของเราทำไมไม่เน้นให้สอดคล้องความเป็นจริง ปัญหามันอยู่ที่ไหน

ปัญหาใหญ่อีกประการหนึ่งคือ ผู้สอนวิชาชีพยังขาดเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ ผู้เอกชนไม่ได้ ขาดผู้สอนที่รู้เรื่องของจิตวิทยาของผู้ใหญ่ ไม่สามารถที่จะเป็นทั้ง **Organizer** และ **Coordinator** ที่ดี ตลอดทั้งปัญหาของผู้บริหารที่ไม่ใจกว้างพอที่จะเลือกใช้คนที่มีความรู้ความสามารถพอ

ปัญหาอีกกรณีหนึ่งมีมากมายเหลือเกิน ยังขาดการวิจัย ประเมินผลหาทางปรับปรุงอยู่อีกมาก ซึ่งแท้จริงแล้วควรจะถือว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรจะต้องศึกษาค้นคว้าหาทางพัฒนาปรับปรุงต่อไป

ปัญหาวางกลุ่มสนใจ

สรุปปัญหาได้เลยทันทีว่า งานกลุ่มสนใจในขณะนี้ไม่ตรงกับหลักการเดิม คือไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน แต่เป็นการจัดตามความต้องการของผู้สอน ผู้สอนถนัดอะไรก็สอนสิ่งนั้นวิชานั้น ทำให้เมื่อเรียนไปแล้ว ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เลย วิชาที่จัดก็จืดจาง ๆ อยู่อย่างเดิม ซึ่งเป็นปัญหาอย่างยิ่ง

ทำอย่างไรจึงจะให้กิจกรรมค้านี้ตรงกับหลักการ และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงได้อย่างน้อยก็ให้อยู่ในหลักการ 3 หลักการ คือ **Self Employment, Self Improvement** และ **Self Management** ของผู้เรียนให้ได้ เป็นการตอบสนองกลุ่มผู้เรียนจริง ๆ

ปัญหาวางสัปดาห์ศึกษา

ตามความหมายที่แท้จริงแล้ว น่าจะหมายถึง การผลิตสื่อ การจัดเทคนิคต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน การให้การศึกษา แต่ในปัจจุบัน งานสัปดาห์ศึกษากลายไปเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การฉายภาพยนตร์ไปทั่วถึงกัน ปัญหาก็คือ ทำเช่นนี้เกิดประโยชน์อะไร

ขึ้นมาบ้าง ตรงกับ Concept ที่แท้จริง ตรงกับวัตถุประสงค์หลักการหรือไม่ จะปรับปรุงอย่างไร
หาวิธีการอย่างไร จึงจะตรงกับความหมาย วัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ น่าจะคิดศึกษาหาแนวทางต่อไป

ปัญหางานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

ในขณะนี้เรามีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านซึ่งแยกเป็น 3 ส่วนคือ ในงบปกติทั่วไป
ในงบของหมู่บ้าน อ.พ.ป. และในหมู่บ้านยากจน เป้าหมาย รวมทั้งสิ้นประมาณ ห้าหมื่นกว่าแห่ง
จากการประเมินพบว่า 30% อยู่ในเกณฑ์ดี 40% อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และอีก 30% ต้องปรับปรุง
แก้ไข

ในลักษณะของการดำเนินการนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนไม่ได้หวังในการที่จะเป็น
เจ้าของ แต่ต้องการให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วม รวมทั้งมหาวิทยาลัยด้วย เมื่อกรมการศึกษา
นอกโรงเรียนจัดตั้งแล้ว ต้องการให้ทุกฝ่ายได้ช่วยกันดำรงให้คงอยู่ต่อไป

ลักษณะการดำเนินการโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม ลงทุนซึ่งตามปกติแล้วถ้าจะคิดถึงราคา
ค่าจัดตั้งก็ตกประมาณ 20,000 บาทต่อแห่ง ส่วนรัฐบาลจัดสรรงบประมาณคืนให้ในรูปของค่า
หนังสือพิมพ์เพียงวันละ 2 ฉบับ ตกประมาณปีละ 2,000 บาทเท่านั้น สรุปแล้วจะต้องคืนให้ใน
ลักษณะนี้ถึง 10 ปี จึงจะคุ้มทุนที่ประชาชนลงไป

ปัญหาที่น่าจะคิดศึกษาก็คือ วิธีการดำเนินการ การจะให้มีหน่วยงานต่าง ๆ สถาบันทาง
การศึกษา และสถาบันทางการพัฒนาอื่น ๆ ได้มีส่วนร่วม กิจกรรมที่น่าจะมีในที่อ่านหนังสือประจำ
หมู่บ้าน เป็นต้น

ปัญหางานห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนเริ่มดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 67 ปี ขณะนี้ยังเป็นคลัง
แห่งนวนิยาย ยังไม่มีหนังสือพวกวิชาการที่จะสนับสนุนประชาชนให้ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ปัญหาการใช้บริการ จะเกิดจากการประชาสัมพันธ์ หรือจากตัวอาคาร หรือจากสิ่งล่อใจ
คือหนังสือที่ดี ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

สิ่งที่น่าจะเป็นไปได้คือ การจัดบริการห้องสมุดประชาชนให้ถูกต้อง จัดหนังสือประเภท
ที่ใช้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นจะได้ใหม่ ควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งความจริง
แล้วปัญหาคำนี้นี้อีกมากมาย และเป็นเรื่องใหญ่มาก มีปัญหามาก

สรุป ความคิดเห็นของกลุ่มผู้รับผิดชอบ

กลุ่มผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเรื่องนี้ มีความเห็นว่าในเรื่องการดำเนินงานการศึกษา นอกโรงเรียน และแนวทางที่ควรวิจัยประเมินผลนั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง จากการดำเนินการของวิทยากรครั้งนี้ ลักษณะเป็นการเปิดใจ นำเอาปัญหาข้อเท็จจริงมาชี้แจง และอภิปราย อย่างกว้างขวาง ซึ่งพอสรุปได้ว่า

1. งานการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน ในปัจจุบัน บางงานมีผู้ให้ความสนใจ วิจัยและประเมินผล สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาและปรับปรุงงานได้ แต่ยังขาดอีกหลายงานที่ยัง ไม่มีผู้สนใจวิเคราะห์วิจัย

2. นอกจากกองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว หน่วยงานอื่นยังให้ความสนใจในการวิจัยน้อยมาก แม้แต่ศูนย์ภาคซึ่งมีหน้าที่โดยตรง ก็ยังให้ความสนใจน้อยอยู่

3. ในค่านมหาวิทยาลัย กำลังอยู่ในภาวะตื่นตัวที่จะวิจัยในค่านนี้ ผลงานการวิจัยจึงยังมีน้อยมาก จากการบรรยายของวิทยากร ดูเหมือนจะฝากความหวังแทบทุกเรื่อง ที่ล้วนแต่มีปัญหา ที่น่าวิจัย ไว้กับมหาวิทยาลัยมากเกินไป

4. ความสนใจของผู้ฟัง (คณะนิสิต) ประเมินได้จากการซักถาม ซึ่งผู้บรรยายเปิดโอกาสเป็นช่วง ๆ ในแต่ละงาน มีการซักถาม อภิปราย สนับสนุน จากผู้ฟัง (คณะนิสิต) มาก ซึ่งพอประเมินได้ว่า ผู้ฟังให้ความสนใจเป็นพิเศษ ถ้าเวลาในการดำเนินการมีมากกว่านี้ คาดว่า จะสนองความต้องการของผู้ฟังได้ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการเช่นนี้ ถือว่าเกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่ทุกฝ่าย ถ้าเป็นไปได้ ในคราวต่อไป ควรเชิญหัวหน้างานหรือผู้รับผิดชอบในแต่ละงานมาร่วมในการสัมมนาด้วย จะได้ปัญหา แง่คิด และ รายละเอียดของแต่ละงาน แต่ละปัญหามากกว่านี้ อีกประการหนึ่ง คณะจารย์ในภาควิชา ซึ่งต้องมีความเข้าใจในปัญหาเหล่านี้ น่าที่จะได้ร่วมรับฟัง ร่วมสัมมนา เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการ

พัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน และตรงกับความเป็นจริง เพื่อเอกภาพของวิทยาการทาง
การศึกษาผู้ใหญ่ จะได้อยู่ในทิศทางเดียวกัน (พูดภาษาเดียวกัน)

คณะนิสิตผู้รับผิดชอบ

นายณิต	นาคคำ
นายนรินทร์	บุญวงศ์
นายวีระศักดิ์	ศรีรักษ์
น.ส.พรเพ็ญ	อินทร์แก้ว

การวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่ในแคนาดา

โดย ผศ.ดร.ปฐม นิคมานนท์ *

เมื่อพูดถึงการวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่ในแคนาดา ก็ควรจะได้ออกถึงสหรัฐอเมริกา เพราะคล้าย ๆ กับเป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน วิทยาการทั้งหลายรวมทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันแทบจะเป็นประเทศเดียวกัน เพราะฉะนั้นถ้าจะแยกเฉพาะแคนาดาโดยตรงไม่เกี่ยวกับสหรัฐอเมริกานั้น ไม่น่าจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ผมทราบว่าเราจะเชิญ ดร.เฟื่องแซ มาพูดถึงการวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่ในทวีปอเมริกาเหนือ ซึ่งมีอยู่ 2 ประเทศเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นการมองของ ดร.เฟื่องแซ ก็มองคนละทัศนคติคนละแง่ แต่มองในที่เดียวกัน ผมขอเกริ่นเริ่มต้นอย่างนี้

จุดมุ่งหมายที่พูดวันนี้ เป็นการให้แนวคิดถึงขอบข่ายของการวิจัยทางการศึกษาน้อยใหญ่ รวมทั้งวิธีการที่เราใช้อยู่ในอเมริกาเหนือ และแนวโน้มของการวิจัยที่ควรจะเป็นไป ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์แก่พวกเราเองที่จะเลือกหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ หรือใครได้หัวข้อแล้วก็อาจจะได้แนวคิดเรื่อง ขบวนการวิจัยขึ้น อันนี้เป็นจุดมุ่งหมายที่เราจะพูดกัน

การวิจัยในแคนาดาหรือสหรัฐอเมริกา สำหรับคำถามการศึกษาน้อยใหญ่นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ "นิยาม" ของคำว่าการศึกษาน้อยใหญ่แต่ละยุคแต่ละสมัย การศึกษาน้อยใหญ่คืออะไร? การศึกษานอกระบบโรงเรียนคืออะไร? นิยามเป็นสิ่งสำคัญมาก นิยามจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ความสนใจในปัจจุบันอยู่ที่ไหน? แล้วก็จะเดินทางไปไหน? นิยามการศึกษาน้อยใหญ่ในยุคคน ๆ ที่ใช้ในแคนาดาและสหรัฐ ประมาณปี ค.ศ. 1940 (ประมาณ 30 ปีก่อนหลังไป) การศึกษาน้อยใหญ่ เป็นการจกกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อช่วยคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา หรือที่เสียเปรียบทางวัฒนธรรม เสียเปรียบทางการศึกษา เพราะฉะนั้นเรื่องการศึกษาน้อยใหญ่ในระยะแรกเริ่มจึงเน้นการให้บริการทางการศึกษาแก่คนที่ไม่มีหนังสือ มีคนอพยพไปอยู่ในแคนาดาและสหรัฐจำนวนมาก ขณะนี้แคนาดามีอายุประมาณ 120 ปี ซึ่งเริ่มประเทศที่มีอายุยังอ่อนมาก แต่ว่าในค่านเทคโนโลยีเขานำหน้าพวกเราไปเยอะ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการศึกษาน้อยใหญ่และการศึกษาพิเศษ

เมื่อนิยามสมัยก่อนว่า การศึกษาใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อช่วยที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เรื่องการวิจัยก็มาเสริมอันนี้ ก็ทำอย่างไรที่จะดึงผู้ใหญ่ที่หายากทั้งหลายที่ไม่ได้มีสิทธิเข้ามานั่งเรียน ซึ่งมีจำนวนมาก ทำอย่างไรจะทราบว่ามีผู้ใหญ่เหล่านั้นอยู่ที่ไหน จะจัดกิจกรรมอย่างไรจึงจะดึงดูดความสนใจแก่เขา เพราะว่าการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในรูปแบบใด คนที่ได้รับการศึกษาแล้วจะมีแรงจูงใจในการอยากจะศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ตรงข้ามคนที่ได้รับการศึกษาน้อยหรือไม่ได้รับการศึกษามาเลย ยากที่จะดึงให้เขาได้รับการศึกษา คงเขาไม่ให้รับคำแนะนำจាក់แล้ว ให้ฟรีก็ไม่เอา บางทีถามว่าให้ฟรีนั้นแพงไหม? เขามองว่าแพง เพราะเขาต้องเสียค่ารถ เสียเวลาทำมาหากิน มันแพงสำหรับเขา แต่สำหรับคนที่ได้รับการศึกษาอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว การศึกษาแม้จะแพงเท่าไรก็เอา อุตสาหกรรมน้ำท่วมทะเลมาเรียน ยอมเสียเงิน จากบ้าน จากลูกเมีย ยอมเสียทุกอย่าง ถ้าคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือแล้วจะจูงใจยากมาก คล้าย ๆ จูงมาฟัง ผมเคยพูดให้พวกเราฟังมาก่อนแล้วว่าในอังกฤษนางคุณมีภรรยาแต่งงานกันมา 20 ปี ภรรยาไม่รู้หนังสือ มีลูกด้วยกันจนจะเข้ามหาวิทยาลัยแล้วยังไม่ทราบ และสามีก็ซื้อหนังสือพิมพ์อ่านทุกวัน แต่ว่าไม่เคยตอบจดหมายโรงเรียนของลูกเลย เขามอบให้ภรรยาเป็นผู้คอย เขาไม่เคยสอนการบ้านลูก การไม่รู้หนังสือหรือคนที่เสียเปรียบทางการศึกษาเป็นคนที่มีปัญหาคอย เพราะว่าเขาเชื่อว่า การศึกษาคืออำนาจ คือ พลัง พลังสำหรับครอง เพราะฉะนั้นคนที่ได้รับการศึกษาน้อย อำนาจครองหรืออำนาจที่จะเรียกร้องอะไร มันก็ลดน้อยลงไป เพราะฉะนั้นการวิจัยในด้านการศึกษาใหญ่เป็นระยะแรก ก็มานั่งเรื่องนี้ ถ้าเรามาเทียบคล้าย ๆ ในบ้านเราตอนนี้ ก็มานั่งหิวเสียเปรียบทางการศึกษา การวิจัยปัจจุบัน เบนเข็มไปเปลี่ยนไป เพราะว่าการศึกษาตกบังกับของ เขาไปถึงระดับมัธยมศึกษา เพราะฉะนั้นการที่มาสนใจศึกษาพวกที่เสียเปรียบทางวัฒนธรรมนี้ เขามองในแง่การถูก ดูถูกศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกัน คล้าย ๆ กับว่า คนที่เสียเปรียบทางการศึกษาเป็นเสมือนวัตถุสำหรับวิจัย คล้าย ๆ กับเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวัตถุดิบของอะไรเหล่านี้ พวกฝรั่งเขาถล่มมากในเรื่องนี้ เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน เพราะมันเกี่ยวกับศีลธรรม เกี่ยวกับค่านิยม เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ทุกเหล่า จะเห็นว่าพัฒนาการด้านการศึกษาใหญ่ ก็เช่นเดียวกับแขนงวิชาอื่น คือเริ่มจาก Search มาก่อน เมื่อมีข้อมูลต่าง ๆ มากพอสมควรแล้วก็ทำในสิ่งเหล่านี้กร ขัณฑ์ ทำการ Research เพื่อสรุปเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีขึ้นมา

ก่อนหน้านี้ของเรา เราเริ่มสาขาวิชาการศึกษาใหญ่โดยที่เรายังไม่มีอะไรเป็นของตัวเอง ความรู้ทางค่านิยม ไปรษณีย์ เรายังไม่มี คำว่าที่เกี่ยวกับการศึกษาใหญ่แบบเบ็คเสร็จความรู้เหล่านั้นจริง ๆ ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาใหญ่แบบเบ็คเสร็จของไทยเราไม่มี เพราะฉะนั้นในยุคของบ้านเราผมอยากจะใช้คำว่า "Search" ก่อน คงไม่ใช่ Research คือเราความีอะไรเสียก่อน มันจึงควรจะออกมาในรูปสำรวจว่าเรามีอะไรอยู่ในมือบ้างแล้ว พอเราได้สิ่งเหล่านั้นมาแล้ว เราจึง Research ที่หลัง "Re" หมายความว่าทำซ้ำ แนวโน้มในปัจจุบัน คือเรื่อง การวิจัยนั้นจะมีระบบมีระเบียบแบบแผน เป็นวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทุกสาขาวิชาใช้ระเบียบวิธีคล้าย ๆ กัน ไม่ว่าวิทยาศาสตร์กายภาพ หรือทางมานุษยวิทยา ทางจิตวิทยา ทางการศึกษาชีวบนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันนี้ในสังคมวิทยาศาสตร์เจริญก็กลายมาสงสัยเรื่องวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์จะนำมาใช้ในการวิจัยทุกแขนงวิชาได้จริงหรือไม่? ก็เลยเกิดการวิจัยใหม่ ๆ ที่กำลังอยู่ในความสนใจของชาวตะวันตก หรือทางอเมริกาเหนือ คือวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ไม่ใช้สถิติ เป็นการวิจัยที่ไม่อิงคนจำนวนมาก ๆ

ผมชี้ให้เห็นว่าการวิวัฒนาการหรือแนวโน้มของการวิจัยในแคนาดาและสหรัฐอเมริกาขึ้น ขึ้นอยู่กับนิยาม ขึ้นอยู่กับความสนใจในแต่ละยุค แต่ละสมัยที่พุกม้น้อยากให้คิดไปพร้อม ๆ กันว่า เราจะกลับมาเกี่ยวกับเมืองไทยได้อย่างไร เพราะฉะนั้นขอสรุปนิยามของการวิจัยทางการศึกษาใหญ่ที่ใช้ อยู่ในประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาหมายถึง การคัดแปลงหรือประยุกต์ความรู้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อค้นหาความรู้ใหม่ ๆ หรือตรวจสอบความรู้ ทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้เกี่ยวกับตัวผู้เรียน (เราต้องรู้ว่าผู้ใหญ่เป็นใคร) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร หรือโปรแกรมการเรียนการสอน เกี่ยวกับกิจกรรมสถาบันที่บริการทางการศึกษาใหญ่ และหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาใหญ่ คือลักษณะการศึกษาใหญ่ มุ่งที่

ในระบะปัจจุบัน นิยามของการศึกษาใหญ่ที่ชี้แนะถึงขอบข่ายของการวิจัยเปลี่ยนไป เขาให้นิยามการศึกษาใหญ่ว่า เป็นกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่จะขึ้นสำหรับประชาชนวัยผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นหมายความว่า ประชาชนวัยผู้ใหญ่ทุกคน ไม่ได้เน้นเฉพาะผู้ที่เสียเปรียบทางการศึกษาของอายุที่เรียกว่าผู้ใหญ่ นั่นกว้างมาก บางทีหมายรวมอายุตั้งแต่ 15 ปี ไปจนกระทั่งตาย เริ่มตั้งแต่วัยรุ่น ผู้ใหญ่วัยกลางคนไปจนถึงผู้สูงอายุ จะเหมารวมว่าเรากำลังศึกษาผู้ใหญ่ จะกินความอายุตั้งแต่ 15 ปี ไปจนตาย

(แก่) บางทีก็กว้างเกินไปเป็นประเด็นหนึ่งที่ว่าการศึกษาทางจิตวิทยาใหญ่มันซับซ้อนกว่าการวิจัยที่ทำกับเด็ก หรือการวิจัยทางจิตวิทยา เพราะฉะนั้นที่บอกว่าการศึกษาใหญ่ในสังคมใด จะเน้นไปทางไหน อยู่ที่ คำนึงว่า การศึกษาใหญ่ในยุคนั้น ๆ สังคมนั้น เขาเน้นอะไร ถ้าเพื่อเราเข้าใจการศึกษาใหญ่ บ้านเราเน้นไปในเรื่องใด การวิจัยก็ควรสนับสนุนในเรื่องนั้น เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจ

ที่สนับสนุนอีกอันหนึ่งที่จะชี้แนะถึง เรื่องขอบข่ายการวิจัยก็คือ เรื่อง คำว่า "Research" หรือ "วิจัย" มันก็อยู่ในลำดับของพัฒนาการในสาขาวิชานั้น อย่างการศึกษาใหญ่ในระยะแรก ๆ ก่อนปี ค.ศ. 1940 การศึกษาใหญ่เป็นวิทยาการที่เพิ่งได้รับความสนใจ เพราะฉะนั้นการศึกษาใหญ่ต้องยกระดับตัวเองขึ้นมาให้เป็นสาขาวิชา ให้สาขาค้นเขายอมรับ แยกตัวออกมาจากการศึกษาทั่วไป ดังนั้นการวิจัยระยะแรก ๆ จึงเป็นการพัฒนาวิชาการศึกษาใหญ่ขึ้นให้เป็นแขนงวิชาหนึ่ง สิ่งที่น่าสนใจมากในระยะเริ่มแรกเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ความสนใจของผู้ใหญ่ อย่างผู้นำในเรื่องนี้ที่เราทราบคือ เช่น Edward L. Thorndike ได้ให้ความสนใจถึงเรื่องผู้ใหญ่ คือชี้ให้เห็นว่า การศึกษาใหญ่มีลักษณะเฉพาะตัวของมันเอง เกี่ยวกับการศึกษาใหญ่ในสหรัฐ และแคนาดาได้รับความนิยมนับได้รับความเชื่อถือ พิสูจน์ตัวเองให้เห็นแล้วว่าเป็นแขนงวิชาหนึ่งที่ไม่ค่อยกว่าแขนงวิชาอื่น ๆ มีอะไรที่น่าสนใจและมีลักษณะเฉพาะตัวเอง เพราะฉะนั้นในเรื่องของการพิสูจน์ตัวเอง เพื่อจะให้แขนงวิชาอื่น ๆ ยอมรับจึงไม่จำเป็น ก็มาเปลี่ยนว่า ทำอย่างไรจึงจะให้บริการการศึกษาใหญ่ครอบคลุมผู้ใหญ่ได้ทุกกลุ่ม ของเด็กอะไรคือปัญหา ถ้าใครเคยสอนจะสังเกตว่าเด็กชายชอบล้อเลียนกัน เช่น เด็กหญิงแกล้งเป็นแฟนกับเด็กชายค่า เด็กชายจะไปแอบรักเด็กหญิงชาวล้อกันไปล้อกันมากก็โกรธ เป็นชื่อนวนแห่งการทะเลาะวิวาท นี่เป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นสักข้อนี้จะทำอย่างไร เราจึงจะประยุกต์ใช้เข้ากับอันนี้ แทนที่จะบอกว่า หนูอย่าไปประพฤติผิดลูกเมียคนอื่นนะ มันไม่ดี ไม่มีความหมายสำหรับเด็ก อันนี้จะเห็นว่าเนื้อหาอันเดียวกันและเรากำลังเปลี่ยนแปลง หรือถ้าใครเคยสอนเด็กเล็ก ๆ เด็กประถมศึกษา โดยเฉพาะ ป.1 ป.2 เด็กผู้ชายชอบเลิกระโปรงเด็กผู้หญิง เด็กผู้หญิงเกลียดไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เราต้องประยุกต์ให้มาเข้ากับลักษณะของผู้เรียน เรื่องของผู้ใหญ่ก็เหมือนกัน บางทีเนื้อหาที่เหมือนกับที่เด็กเรียนในโรงเรียน แต่ว่าความสนใจของผู้ใหญ่กับเด็กต่างกัน ต้องประยุกต์ต้องดัดแปลง

ต้องคิด ไม่ใช่ออกจากชั้นเรียนเด็ก ก็เอาวิธีการเดียวกันไปสอนผู้ใหญ่ หรือว่าเตรียมการสอนที่เดียว สอนได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อันนี้เป็นปัญหาและก็เป็นอันตรายเหมือนกัน ถ้าเอาเนื้อหาเด็กไปสอนผู้ใหญ่ ก็ไม่สนใจ

การวิจัยทางการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ มันมีลักษณะเฉพาะอะไรที่ค่อนข้างมากกว่า หรือมีลักษณะเฉพาะ ที่แตกต่างไปจากการวิจัยด้านอื่น ๆ เช่น การวิจัยทั่ว ๆ ไปทางประถมศึกษา มัธยมศึกษา จิตวิทยา ลองมานึกว่าขอควรวางนั้งถึงในการวิจัยทางการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ คงไม่ใช่เฉพาะในแคนาดาและสหรัฐอเมริกา มันเป็นหลักทั่ว ๆ ไป บ้านเราก็คงหลักอันนี้

อันแรกภาษาอังกฤษเขาว่าเกี่ยวข้องกับ Period of life (ช่วงอายุ) ซึ่งผมได้พูด ไปหน่อยหนึ่งในตอนแรก ๆ คือช่วงอายุใหญ่มากกว่าอายุน้อย ๆ ก็ 50 ปี จากอายุ 15 ปี ไปถึงตาย

เพราะฉะนั้น เนื้อหาไม่จำกัดว่าจะต้องมาเรียน คือเนื้อหาอันกว้างขวางมาก ไม่ว่าวิชาแขนงไหน ถ้าเมื่อไปให้บริการผู้ใหญ่แล้ว มันก็เกี่ยวข้องหมด ยกตัวอย่างเช่น ทางฟิสิกส์เราอาจเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่เลย แต่ถ้ามานึกถึงที่เกี่ยวข้องได้แก่ การประยุกต์หลักเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์อะไรเหล่านี้ ก็คือทำให้มาเป็นประโยชน์แก่นักเรียนผู้ใหญ่ก็ถือว่าเป็นการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจะวิจัยในแขนงอะไรก็ได้ อยู่ที่ว่าจะให้ประโยชน์แก่ใคร จะประยุกต์ความรู้กันไปถึงใคร ทำในแขนงอื่นก็ได้ บางทีมาถึงของเราเอง เราวิจัยเราเองใน ระดับปริญญาตรีมาทาง ๆ กัน และถนัดทางด้านนั้น ๆ บางทีเราเอาวิชาที่เราถนัดมาเลือกเนื้อหาวิชาประยุกต์เอาไปใช้กับนักศึกษานักเรียนผู้ใหญ่บางกลุ่มที่เราสนใจ

ในเรื่องการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ที่เราทำในต่างประเทศ เมื่อมีช่วงอายุแตกต่างกัน เขาศึกษาในแบบ cross sectional (แบบตัดค้อน หรือการศึกษาตามแนวตั้ง) เอาเป็นกลุ่มอายุ อย่างกลุ่มอายุ 15-18 ปี หรือ 15-20 ปี ก็ดูในคานขวาง หรือบางทีก็ในคานยาว เอาระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง เรียกว่า Longitudinal Study การศึกษาตามแนวตั้งมีการวิจัยที่มหาวิทยาลัย Toronto อาจารย์ในภาควิชาการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่คนหนึ่ง ท่านศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนกลุ่มหนึ่งติดตามกันมาเป็นเวลารวม 20 ปี ทั้งนี้เป็นต้น เริ่มด้วยจากการใช้หลักสูตรการเรียนอย่างหนึ่งสำหรับเด็ก

กลุ่มนี้ เมื่อเด็กเรียนจบไปแล้ว ก็ติดตามดูว่า อีก 5 ปี เด็กพวกนี้ไปอยู่ที่ไหน มีความสำเร็จในชีวิตอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไร อีก 5 ปี มาทำอีกครั้งหนึ่ง ติดตามเด็กอยู่กลุ่มเดียวกัน ความไม่สนับสนุนให้พวกเราเลือก Thesis ประเภนี้

อันที่สอง ความสับสนในเรื่องลักษณะหรือภูมิหลังของผู้ใหญ่เอง หรือผู้ใหญ่ที่เรียนรู้มุมมองของชีวิต มีความสำเร็จในชีวิตที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ต่างกัน เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าผู้ใหญ่ในวัยเดียวกัน ความแตกต่างก็จะมีมากกว่าเด็ก ลองดูคนอายุ 30-40 ปี แตกต่างกันลิบลับเลย จากคนที่มียาได้ หรือทรัพย์สินเป็น 100 ล้าน 1,000 ล้าน กับคนที่ไม่มีอะไรเลย ต่างกันอย่างมาก เพราะฉะนั้นเราจะสรุปว่าผู้ใหญ่ในช่วงอายุนั้น ๆ มีลักษณะอย่างไรจะสรุปได้ยากกว่าเด็ก เพราะเด็กมีลักษณะแตกต่างกันน้อยกว่าผู้ใหญ่ นี่เป็นข้อควรคำนึงในเรื่องการวิจัย คงกล่าวแล้วว่า ช่วงอายุของผู้ใหญ่นั้นยาวนานถึง 50 ปี จะตัดคอนทราสต์มาต้องคำนึงถึงแต่ละช่วงวัยมีลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างในวัย 15-20 ปี ภาษาอีสานเขาเรียกว่า "วัยกอดสาวบ่เฒ่า" คือเขาพูดถึงจนถึงลักษณะของแต่ละวัย "10 ปี อานน้ำบนาน 20 ปี กอดสาวบ่เฒ่า 30 ปี คิ่นฮู้เมื่อก่อนโก๋ 40 ปี ไปโรตอศา 50 ปี ไปนากลับมาอยู่ 60 ปี เป๋ซลุ่มบั้ง 70 ปี คีระมั่งบ่แพง 80 ปี ร่องเพลงบ่เพราะ 90 ปี หัวเราะบั้ง 100 ปี ไช้กั๋ยไม่ไช้กั๋ย" เพราะฉะนั้นในการวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่คงดูว่า ช่วงอายุใดมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างไร ของฝรั่งเขาทำเขาเรียกว่า developmental task คือลักษณะเฉพาะของแต่ละช่วง เช่น อายุ 30-40 ปี คนทั่ว ๆ ไปในวัยนี้บรรลุในเรื่องอะไรบ้าง เช่น มีบ้าน แต่งงาน มีลูกคนหนึ่ง คนที่สอง ย้ายงานมาสักครั้ง สองครั้ง อะไรเหล่านี้ เป็นลักษณะเฉพาะ เพราะฉะนั้นการวิจัยแต่ละช่วงอายุอย่าไปเหมารวมว่าการศึกษานี้ผู้ใหญ่เราวิจัยครั้งเดียว แล้วก็กลุ่มหมดจาก 15-60 หรือถึง 100 ปี จะคงดูช่วงไหน เพราะฉะนั้นอันนี้จึงต้องประยุกต์มาอย่างเช่น คุณฉลาดมาปรึกษาผม จะเปรียบเทียบโปรแกรมการเรียนของผู้ใหญ่กับของ เด็กในโรงเรียนผู้ใหญ่ที่สอนในหลักสูตรเดียวกัน จะเอามาเปรียบเทียบกัน ผมว่าเปรียบเทียบก็ได้แต่ว่าไม่เมาะ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ถ้าเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ออกมาว่าผู้ใหญ่เรียนสู้เด็กไม่ได้ จะเสนอแนะอย่างไร ให้ผู้ใหญ่มาเรียนกับเด็กกลางวันหรือว่า จะยุบการศึกษานี้ไปผู้ใหญ่เรียนดีกว่าจะเสนอแนะอย่างไร ใช้วิธีของผู้ใหญ่มาสอนเด็กอย่างนั้นหรือ เพราะฉะนั้นอันนี้แต่ละวัยต้องคำนึงถึง ผมว่าถ้าเปรียบเทียบกันคง เปรียบเทียบกันทุกแง่มุม

ความมุ่งหมายในการเรียนของเด็กมุ่งหมายเพื่ออะไร ผู้ใหญ่มีความมุ่งหมายในการเรียนอย่างไร วิธีสอนผู้ใหญ่ทำอย่างไร วิธีสอนของเด็กทำอย่างไร คือแต่ละแง่ของการวิจัย เพราะฉะนั้น พอจะทำการวิจัยในเรื่องของการศึกษาผู้ใหญ่ ต้องจำกัดไม่ให้กว้าง ๆ ในผู้ใหญ่ทั่ว ๆ ไป ทั่วประเทศ ต้องเป็นผู้ใหญ่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะมันจะเกี่ยวข้องกับ Validity คือ Internal Validity (ความเที่ยงตรงภายใน) หมายความว่าในกลุ่มเดียวกันเราสามารถวิจัยและค้นหาสรุปได้อันหนึ่ง ข้อสรุปอันนี้ จะสรุปรวมทั้งในกลุ่มใดหรือไม่ มันจะหมายถึงคนในกลุ่มนั้น ลักษณะของคนในกลุ่มนั้น จริง ๆ หรือไม่ เพราะฉะนั้นการจำกัดกลุ่มให้อยู่ในวงที่เราสามารถสรุปได้ ในกลุ่มนั้นเมื่อไรที่ แตกต่างกันมากนัก ยกตัวอย่างเช่น จะศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเปิดเสรี ลักษณะของการเรียนรู้ กลุ่มหนึ่งอยู่ที่อุบล อีกรุ่นหนึ่งอยู่ที่สงขลา ซึ่งเป็นวัยเดียวกัน มาเรียนวิชาเดียวกัน แล้วเราสรุปว่าคุณลักษณะของคนทางอุบลกับสงขลาเหมือนกัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ส่วน External Validity (ความเที่ยงตรงภายนอก) เราเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เราจะสรุปอ้างอิงไปถึงประชากรส่วนใหญ่ จึงต้องระวังในการเลือกว่ากลุ่มตัวอย่างจะสรุปไปถึงได้ไหม จึงเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็น ตัวจำกัดกรอบในการวิจัย ผมขอยกตัวอย่างการวิจัยทางการแพทย์สักตัวอย่างหนึ่ง คือ เขาบอกว่า เลือกของคนเราแต่ละคนประกอบด้วยอะไรบ้าง เขาก็เจาะเลือกมาเพียง 2-3 หยด ดูควย กลองจุลทรรศน์ แล้วก็สามารถบอกได้ว่าเลือกทั้งตัวของคนเราประกอบด้วยอะไรบ้าง แสดงว่า เลือกเพียง 2-3 หยด เป็นตัวแทนของเลือกทั้งหมดในตัว (อ้างอิงถึงประชากรทั้งหมดได้) ในทางการศึกษาหรือทางสังคมศาสตร์ ถ้าเราเลือกกลุ่มตัวอย่างมานิดเดียว แต่สามารถสรุปแทนได้ทั้งหมด เราเรียกว่า External Validity สูง

ข้อคำถามหรือหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งในการเลือกกลุ่มตัวอย่างมีแตกต่างกันมาก ผมจะยกตัวอย่าง จากการวิเคราะห์หนึ่งในการสำรวจความคิดเห็นชื่อ Adult Education ฉบับที่ 24-27 เขาสรุปออกมาว่า จากการวิเคราะห์วิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่ 18 ชิ้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้แตกต่างกันมากคือมีตั้งแต่ 11 คนไปจนถึง 728 คน จะเห็นว่าความแตกต่างกันมาก คือขึ้นอยู่กับลักษณะของการวิจัย การวิจัย 18 ชิ้นนี้ พบว่าชิ้นที่ใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดคือ แค่ 11 คน 7 ชิ้น ใช้กลุ่มตัวอย่าง 200 คนขึ้นไป 4 ชิ้น ใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยกว่า 20 คน เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่า 10 ชิ้น ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน 3 ชิ้น ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาพยาบาล

อีก 1 ชั้น ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหมอ อีก 3 ชั้น ศึกษากับศิษย์เก่า จากเรือนจำ (อดีตนักโทษ) ของผู้ที่จบหลักสูตร Graduate Program ทางการศึกษาผู้ใหญ่ (ปริญญาโท ปริญญาเอก) แสดงให้เห็นว่าการวิจัยเกี่ยวกับผู้ใหญ่ นั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ทุกอาชีพ จะเอากลุ่มไหนก็ได้ มีขอบข่ายกว้างขวางมาก การวิจัยในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะที่เป็นวิทยานิพนธ์ ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเรื่องงานที่ตนทำอยู่ มีเพื่อนคนหนึ่งเป็นทหารอยู่ที่อินเดีย เมื่อปลดเกษียณอายุ 55 ปี ก็มาเรียนปริญญาเอก ทางการศึกษาผู้ใหญ่ แกสนใจที่จะศึกษาทหารที่ปลดประจำการแล้ว วิทยานิพนธ์ของแกคือ ไปสัมภาษณ์ทหาร 6 คน ซึ่งเป็นคนที่จะครบเกษียณในปีหน้า มีทั้งแพทย์ทหาร ถึงระดับนายพลแต่นายพลเขาไม่มีมากเหมือนของเราแก้ไขเวลาไปสัมภาษณ์แต่ละคน 3-4 เดือนก็ไปสัมภาษณ์ที่บ้าน สัมภาษณ์ในสนามกอล์ฟ สัมภาษณ์ใน PUB ฯลฯ แล้วแล้วก็เอาเรื่องราว (ข้อมูล) ต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดประเภท เช่น ปลดเกษียณแล้วจะไปทำอะไร คิดว่าจะมีปัญหาอะไร บ้างไหม อยากจะได้รับการฝึกอบรมเรื่องใด จะย้ายไปอยู่ที่ไหน จะมีอาชีพอะไร เป็นต้น สรุปว่าเขียนเรื่องของคนบางคนที่ปลดเกษียณในปีหน้ากลายเป็น Thesis ที่น่าสนใจมาก ที่นี้จะพูดถึงคนที่มาเรียนการศึกษายุใหญ่ที่ O.T.S.E ที่ผมเรียนอยู่ จะเห็นว่าหลายแขนง วิชาที่ผมมาเรียน เช่น พวกวิศวกรรม พวกพยาบาล ครู นักธุรกิจ เป็นต้น คนอาชีพเหล่านี้ เขาก็จะเลือกกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคนที่เขาเกี่ยวข้อง ผมจึงย้าให้พวกเราทำเรื่องวิจัยเกี่ยวกับงานที่เราเกี่ยวข้องให้มากที่สุด ทำวิจัยกับคนกลุ่มนั้น เช่น คุณวิเชียร คลุกคลีกับงาน ว.ป.น. มา ผมก็เสนอแนะให้เขียนอะไรเกี่ยวกับ ว.ป.น. เพราะคุณวิเชียรเองเป็นแหล่งข้อมูลอยู่ในตัวแล้ว ประการที่สอง คุณวิเชียรจะเป็นผู้วิจัย เพื่อค้นหาความจริงอันนั้นออกมาให้คนอื่นทราบ ผมก็คิดว่า จะเขียนได้ก็ละก็มีความหมายควย

ลักษณะอีกอันหนึ่ง เกี่ยวกับการศึกษายุใหญ่ที่พึงระวังคือ Sophistication ของผู้ใหญ่ (ความสลับซับซ้อน ความมีเล่ห์เหลี่ยมของผู้ใหญ่) ถ้าเราจะทำ questionnaire ถามเด็ก เราอาจจะถามตรงไปตรงมาได้ เพราะเด็กไม่ค่อยมีมารยาทล่อลวง แต่สำหรับผู้ใหญ่ ในบางเรื่องอาจถามตรง ๆ ไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม ทศณคติ ค่านิยม เช่น เราจะถามผู้บริหารว่าเขาบริหารดีหรือไม่ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างไร ความเอาใจใส่ ท่อน้ำที่การงานเป็นอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น เราอาจไม่ได้รับความจริงออกมาก็ได้ ในวัฒนธรรม

ตะวันตกเขาเน้นมากที่เกี่ยวในเรื่องศีลธรรม ค่านิยม ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย บางที่เราไป
ล้วงเอาความลับของผู้ที่เราจะศึกษา เรื่องนี้เราต้องพิจารณาให้ดีๆ คิดในแง่ศีลธรรมไหม ควรจะ
ทำไหม การวิจัยในแง่ของการทดลอง เราจะต้องคุม จักกั มีเงื่อนไขอะไรทาง ๆ คล้าย ๆ กับ
เอาเขามาเป็นหนูตะเภา ซึ่งจะเป็นการคุกคามศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ จึงต้องพึงระมัดระวังเกี่ยว
กับเรื่องเหล่านี้

การวิจัยเพื่อรับปริญญา กับ การวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ จะมีลักษณะต่างกันไม่ว่าบ้านเขา
หรือบ้านเรา หน่วยงานต่าง ๆ เขามีงานประจำอยู่แล้ว เขาก็สนใจเฉพาะงานของเขา ในวงการ
ธุรกิจเขาจะสนใจในเรื่องธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ของเขา นักศึกษาถ้าทำมาแล้วส่วนใหญ่จะทำวิจัย
เกี่ยวกับงานที่เขาทำอยู่ ซึ่งจะทำให้เขามีความมั่นใจ อาจทำให้เขารู้สึกดีที่สุดในเรื่องนั้น (เมื่อทำ
วิจัยแล้ว) คำว่าก็แพงควย ดังนั้นการสมัครงาน จึงขึ้นอยู่กับวิทยานิพนธ์ควยส่วนหนึ่ง แต่บ้านเรา
ไม่ได้คำนึงเรื่องนี้ ถ้าผู้ที่ยังไม่ทำงานมักจะเลือกเรื่องที่ตัวเองสนใจหรือความที่อาจารย์ที่ปรึกษา
สนใจ การทำวิจัยในแคนาดา เขาก็มีรูปแบบการวิจัย ไม่จำกัดขอบเขตของเครื่องมือ อาจใช้
ปากไปสัมภาษณ์ไปถามแล้วสรุปเขียนขึ้นมาก็ได้ แต่เขาคำนึงถึงคุณภาพหรือมาตรฐานเอาไว้ เช่น
ผมเห็นงานวิจัยชิ้นหนึ่ง ระดับปริญญาเอก เขาก็ศึกษาเกี่ยวกับ "ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ใหญ่"
โดยเขาเก็บเรื่องที่ต่างกับงานวิจัยทั่ว ๆ ไป มีลักษณะเฉพาะของเขาเอง คือ เขาขึ้นต้นจากบทหนึ่ง
ว่า ทำไมเขาจึงศึกษาเรื่องนี้ เขาแนะนำตัวเองว่า ข้าพเจ้าชื่อ.....วันเดือนปีเกิด
.....บัตรประจำตัวประชาชนเลขที่.....บัตรทอง สมุดเลขที่.....
บัตรประกันสุขภาพเลขที่.....คือเขาบอก Identification ของเขา
ประสบการณ์เบื้องต้นของเขาเป็นอย่างไร ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดหรือเสนอแนะให้เขามี
ความคิดสร้างสรรค์ ส่วนข้างในมีวลคล้ายว่าที่ออกมาคิด เอามาปะแสดงให้ดู แสดงถึงความคิด
สร้างสรรค์ของเขา นี่ก็แสดงว่าวิทยานิพนธ์ของเขาไม่ติดอยู่กับรูปแบบ เกาโลงก็เขียนน้อย ๆ
หนา สองหน้า เพียงแต่อธิบายว่าเราจะทำอะไร ทำอย่างไร ในการ Present เกาโลง
หรือ defend คณะกรรมการนั่งโดยใหญ่ Present อธิบายว่าจะทำอย่างนั้น ส่วนกรรมการ
ก็จะบอกว่าทรงนั้นขอให้เปลี่ยน ยกตัวอย่างเช่น วิทยานิพนธ์ของผมใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต
questionnaire 4-5 วิธี วิเคราะห์เอกสารควย คณะกรรมการก็บอกว่า too big bite

for you มันมากเกินไป ขอให้ลด questionnaire ไม่ตองเอา อันนี้เป็นเทคนิคอย่าง
หนึ่ง ที่บอกว่าใช้เครื่องมือหลายอย่าง ได้เขาคัดดีกว่าให้เขาเพิ่ม ส่วนที่บอกว่าให้เขาคัดก็ไม่ได้
เขียนอะไรให้หนักแน่น สำหรับกลุ่มตัวอย่างผมเสนอว่า จะสัมภาษณ์ 20 คน คณะกรรมการก็บอกว่า
ลักษณะเรื่องนี้อย่าไปจำกัด คล้าย ๆ เราไปขายตลาด หิวกระราไปไหนหนึ่งทำการเลือกซื้อของ
เราว่าเราต้องการอะไรบ้าง เมื่อเราได้ของพอแล้ว ถ้าหากสัมภาษณ์ไปไม่ครบ 20 คน แต่เรา
ได้ข้อมูลมากพอแล้ว เราก็หยุดได้ ในทางตรงข้าม หากสัมภาษณ์ครบ 20 คนแล้ว ยังได้ข้อมูล
ไม่เพียงพอ จะต้องสัมภาษณ์ต่อไปอีกกี่ตัวของ เพราะฉะนั้นก็อาจบอกจำนวนได้เพียงคร่าว ๆ
ทำจริงแล้วอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่านั้นก็ได้ ซึ่งต่างกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นการสัมภาษณ์
จึงต้องรัดกุมมากกว่า ซึ่งก็ทำยาก เป็นศิลปะ เพราะไม่ได้เอาตัวเลขมาขึ้นยัน แต่อาศัยเหตุผล
อาศัยหลักฐานต่าง ๆ มาสนับสนุนมากที่สุด เราต้องกำหนดไว้ในใจว่าอยากได้ข้อมูลเกี่ยวกับอะไร
จึงเลือกคนที่จะสัมภาษณ์ ถ้าการวิจัยเชิงปริมาณ การกำหนดข้อมูลเฉพาะเจาะจงอย่างนี้ ถือว่า
เป็นการลำเอียง แต่ถ้าเราไปตลาดจะซื้อหมู เราจะรู้ว่าควรซื้อที่เชียงใหม่ ไม่ใช่ซื้อหมูเอา
แล้วเจาะจง ดังนั้นเราต้องรู้ลักษณะกลุ่มตัวอย่างพอสมควร เช่น ถ้าเราอยากจะทำเรื่อง
การบริหาร เราไม่รู้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างไร มีความรู้เรื่องการบริหารไหม เราสุ่มมาสัก
3 คน เช่นนี้เราถือว่าเป็นการเสี่ยง

ที่มาพูดถึง เรื่องที่ควรจะทำการศึกษา เรื่องแรกได้แก่ Adult Basic Education
ซึ่งเป็นเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ผู้ที่พลากโอกาสทางการศึกษา ประเมินผลเกี่ยวกับ
กิจกรรมเหล่านี้ การบริหารการนิเทศ ก็เป็นอีกสาขาหนึ่ง การฝึกฝนอาชีพโดยเฉพาะเน้นไปผู้
เสียเปรียบ ผู้ที่ขาดโอกาส ในแคนาดามีลักษณะคล้าย ๆ สหรัฐ คือมีลักษณะเป็นหม้อหลอมชนชาติ
มีคนนานาชาติเข้าไปอยู่เป็นสังคมเดียวกัน จากไปแลนด์ อิกาลี ฟิลิปินส์ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน ฯลฯ
ช่วงหลังมีเงินไปมาก จนกระทั่งมีผู้ต่อต้านคนจีน และคนจีนมักจะเรียนสาขาสถิติ วิศวกรรม
แทบจะว่าเป็นภาควิชาสำหรับคนจีน เขาก็เขียนเสียสละไว้ในหน้า มหัทธินาถว่า

"Welcome to University of HongKong Campus" ในช่วงหลังมีคนอพยพไปอยู่มาก
เช่น ลาว เวียดนาม เขาคงสอนภาษา วัฒนธรรม ฝึกอาชีพให้ ดังนั้นการศึกษายุใหญ่ส่วนหนึ่ง
จะเป็นเรื่องของผู้อพยพไปอยู่ภายหลัง หัวเอเซีย ยุโรป และอเมริกาใต้ โดยกฎหมายเขาจะ

ไม่มีการกักกันผิว เชื้อชาติ แต่โดยทางปฏิบัติ ผู้ที่อพยพไปอยู่ เงินมี ทำงานได้ มีสิทธิลงคะแนนเสียง มีสิทธิตามกฎหมายทุกอย่าง แท้จริง ๆ แล้วมีเส้นที่มองไม่เห็น เรียกว่า Invisible line คือ ทำงานไปได้ระดับหนึ่งเท่านั้น แล้วก้อยู่เท่านั้น เพราะฉะนั้นกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอาชีพ เขาเน้นไปยังพวกที่อพยพไปทีหลังมาก อีกอันหนึ่งเขาเน้นไปยังชนชั้นเดิมคือ พวกอินเดียนแดง พวกเอสกีโม พวกอินเดียนแดงมีหลายเผ่า พวกนี้ไปอยู่ในเขตกักกัน คล้าย ๆ กับสัตว์ป่าสงวน พวกเขาก็ไม่พยายามยกฐานะตัวเอง เข้าเมือง คอยขอทาน กลืนตัวเห็บหมัด อีกอันหนึ่งอยู่ที่ ความสนใจของแคนาดาคือ การวิจัยเกี่ยวกับผู้ที่จะเป็นพ่อ-แม่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (ระหว่างพ่อ แม่ ลูก) เรียกว่า Home Family and Parents Education ในระยะหลัง ครอบครัวในสังคมอเมริกันและแคนาดาเคยมียาการรณรงค์มากถึง 30% เพราะฉะนั้นความสนใจ ศึกษาที่ถือว่า ทำอย่างไรชีวิตครอบครัวจึงจะราบรื่น อีกอันหนึ่งที่เขาสนใจมากคือ Human Relations และ Laboratory Training ของเราเรียกว่า "กลุ่มสัมพันธ์" พวก Sensitivity Training พวกเหล่านี้ อีกพวกหนึ่งที่สนใจก็เป็นการศึกษาในชนบท การพัฒนาในชนบท Rural Extension แคนาดาพื้นที่กว้างใหญ่มาก เป็นที่สองรองจากรัสเซีย แต่มีประชากร เพียง 20 กว่าล้านคน บางเมืองมีกินไม่กี่ครอบครัว ดังนั้นในการที่จะให้บริการทางการศึกษาให้ทั่วถึงจึงทำได้ยาก เขาจึงเน้นการใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ ไซเป็นสื่อกลางการศึกษา ได้เป็นอย่างดี เขาสามารถใช้โทรศัพท์พวกสร้างกลุ่มผู้เรียนขึ้น มีมหาวิทยาลัยเปิดชื่อ Altablaskar อยู่ทางตะวันตกของเมือง Alberta ทำการสอนโดยอาจารย์สอนอยู่ที่ มหาวิทยาลัย ผู้เรียนอยู่ตามเมืองต่าง ๆ มีเครื่องโทรศัพท์พ่วงโดยกำหนดเวลาแน่นอนไว้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถอภิปรายกันทางโทรศัพท์ ซึ่งมีเครื่องให้สัญญาณว่าใครจะพูดใครจะอภิปราย อีกอย่างหนึ่งที่กำลังนิยม คือ Home Computer ชวนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี Computer ไว้ในบ้าน เพื่อเก็บข้อมูลทั้งหมด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับราคาสินค้า ราคาพืชผล การพยากรณ์อากาศ การทำบัญชี ฯลฯ ในเรื่องการพัฒนาและการศึกษา เราไม่ทันเขา จึงคิดว่าอะไรที่เป็นลักษณะไทย ๆ ที่ฝรั่งเขาไม่นำมาทำของเรา การศึกษาไม่ใช่การที่จะไปอาศัยเขา แต่เราต้องมีของเราเอง ศึกษาของเราเอง และมีอะไรดี ๆ ของเราเอง ตัวอย่างเช่น ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ได้คิดปรัชญา "คิดเป็น" ขึ้นและไปลงที่สหรัฐ และแคนาดา เขาส่งคนมาศึกษา

ในบ้านเรา เช่น Mr. Greg มาอยู่ที่สงขลา กลับไปก็เขียนเรื่อง "คิดเป็น" การคิดเป็นขึ้นกับระดับของคนด้วย ชาวบ้าน พอลา ชาวราชการ (ต่างระดับกัน) อาจคิดเป็นไม่เท่ากัน เช่น คนไทยนี้ถ้ารู้เป็น อันนี้เป็นการศึกษาหรือไม่ คุณลุงคุณป้าว่าจะนั่งเก้าอี้ไ้ต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะปรับตัวปรับใจเขาได้ เขาชอบนั่งพับเพียบกับพื้น ครั้นเราจะลงนั่งกับพื้นเหมือนเขา เขาก็ไม่ยอมอย่างนี้เป็นต้น การสอนให้คุณลุงคุณป้านั่งเก้าอี้ได้ เราก็คงถือว่าสำเร็จขั้นมาระดับหนึ่งแล้ว

ทีนี้ขอพูดถึงปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ สิ่งที่อยู่ในความสนใจมากคือ แนวคิดของ Evan Illich เป่าโลแฟร์ และ "คิดเป็น" ของ ดร.โกวิท ผมก็นำแนวคิดของเป่าโลแฟร์มาวิเคราะห์ ซึ่งเขาแยกคนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ถูกศึกษาและผู้ถูกศึกษา ถ้าจะ reject ผู้ถูกศึกษาจะเกิดการปะทะกัน (เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างรุนแรง) ส่วน "คิดเป็น" ของ ดร.โกวิทนั้นมีความละมุนละม่อม ประณีตประณีต ไม่เอาดลากับใครพวกนี้คือ "ผู้ถูกศึกษา" พวกนี้คือ "พวกกินแรง" เราพยายามจะรวมวาทันต์มีฐานะกัถิ จะมาช่วยพวกไม่พอกินพอใช้อย่างไร ให้เขาเป็นบทบาทในสังคมมากขึ้น แทนที่จะไปบอกว่าพวกนี้เป็นพวกกตัญญูนะ ฯลฯ ขอสรุปเป็นประเด็นสุดท้ายว่าหัวข้อวิจัยได้มาจากที่ไหน

1. ขึ้นอยู่กับนโยบายของสถาบันและภาควิชาว่าเขาเน้นอะไร ของเราก็คงจะเป็น search ก่อน เพื่อจะไ้ทราบว่าเรามีอะไรอยู่แล้ว แค่นั้น แล้วค่อย Research ที่หลัง
2. ขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศ เช่น ปัจจุบันประเทศไทยเน้นการพัฒนาชนบท การฝึกอบรมผู้นำในหมู่บ้าน กรรมการพัฒนาตำบล การศึกษาผู้ใหญ่ของเราไปช่วยสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ในแคนาดาที่กฎหมายเกี่ยวกับ Adult Education กฎกฎหมายเขาเน้นอะไร หัวข้อวิทยานิพนธ์ ก็จะเลือกให้สัมพันธ์กับอันนั้น นโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเน้นอะไรมาก หรือแต่ละศูนย์มีนโยบายอะไรบ้าง ก็หยิบเรื่องนั้นขึ้นมาทำก็จะได้ประโยชน์
3. ขึ้นอยู่กับความถนัด ความสนใจของอาจารย์ที่ปรึกษา ผมไปเรียนที่อังกฤษ Dissertation (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) เกี่ยวกับปรัชญา และการปฏิบัติของศาสนาพุทธ พอไปเรียนปริญญาเอกที่แคนาดา บอกอาจารย์ที่ปรึกษาว่าจะทำเรื่องนี้อีก ค.ร.ก็บอกว่าก็ทำ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ แต่จะทำเรื่องนี้ คุณเป็นผู้รู้ที่สุดทีนี้ มาเขียนให้เราอ่านดีกว่า เราจะเป็นผู้ที่ศึกษาที่แสดงว่าต้องเลือกเรื่องที่อาจารย์มีความถนัดด้วย

4. คุณงานที่เขาทำอยู่หรืองานที่จะทำต่อไป

5. วิเคราะห์จากหัวข้อวิชา เรามาแยกเนื้อหาวิชา ว่าหลักสูตรน่าสนใจไหม การเรียนการสอนน่าสนใจไหม คุณลักษณะของผู้เรียนสนใจไหม การบริหารสนใจหรือไม่ ถ้าเราสนใจเรื่อง การเรียนการสอน เราก็ควรศึกษาความเข้มแข็งอะไรบ้าง การใช้สื่อ พฤติกรรมการสอน วิธีสอน ปัญหาในการสอน ฯลฯ ลองแยกออกมาว่าเราสนใจอะไร นอกจากนั้นก็ใช้วิธีอ่าน อ่านให้มาก ๆ แล้วจะหาจุดสนใจตัวเอง

การวิจัยในแผนกที่ 2 โปรแกรม คือ โปรแกรม Ph.D. และ Ed.D. การเรียน เรียน 8 วิชา เหมือนกัน แต่การทำวิจัยจะแตกต่างกัน โปรแกรม Ph.D. จะเน้นทฤษฎี 2 อย่าง เป็นการเสริมสร้างวิชาการ เช่น วิจัยชิ้นหนึ่ง (สมมติว่าก่อสร้างตึก) ให้อิฐมาก่อนหนึ่ง ก็เอาผนังเพิ่มอีก อีกคนวิจัยให้อิฐมาก่อนหนึ่งก็เอาผนังเพิ่มอีก จากการวิจัยหลาย ๆ คน ความรู้ เนื้อหาวิชานั้นจะเป็นรูปเป็นร่างขึ้น เป็นความรู้ที่จะเอามาเสริมสร้างทฤษฎีให้มันออกเจียวยิ่งขึ้น ส่วนโปรแกรม Ed.D. จะเน้นนำผลงานวิจัยมาเสริมสร้าง จะเอาลงไปใช้ได้อย่างไร วิทยานิพนธ์ของคนที่ทำ Ed.D. จึงเน้นว่ามหาวิทยาลัยจะมีบทบาททางการศึกษาอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่มีพอจะรู้และมีความหมายต่อสังคม

สรุปและข้อคิดเห็น

จากการที่ได้รับฟังการบรรยายของ ดร.ปฐม นิคมนานท์ เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษานี้ใหญ่ในแคนาดา ทำให้ได้ทราบว่า การวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับความหมาย หรือนิยามของคำว่า การศึกษานี้ใหญ่แต่ละยุค แต่ละสังคม ซึ่งในระยะแรกนั้น นิยามของการศึกษานี้ใหญ่ หมายถึง การจัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อช่วยคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ที่เสียเปรียบทางวัฒนธรรม ที่เสียเปรียบทางการศึกษา ระยะหลังนั้น หมายถึง การจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่มหาวิทยาลัย คน ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เฉพาะผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเท่านั้น

ในการวิจัยทางการศึกษานี้ใหญ่นั้น จะต้องระมัดระวังในหลาย ๆ อย่าง ซึ่งไม่เหมือนกับการวิจัยเกี่ยวกับเด็ก ทั้งนี้เพราะว่าผู้ใหญ่มีช่วงอายุที่กว้างมาก อาจตั้งแต่ 15 ปี จนถึงถึงตาย หรือมีช่วงถึง 50 ปี (15-55 ปี) และผู้ใหญ่มีประสบการณ์และภูมิหลังแตกต่างกันมาก

แม่อยู่วัยเดียวกันก็ต่างกันราวฟ้ากับดิน ก็มีเช่น นาย ก อายุ 60 ปี แต่ยากจนคนแค่น หาเช้ากินค่ำ ส่วนนายชิน โสภณพนิช อายุรุ่นเดียวกับ นาย ก แต่มีทรัพย์สินเงินทองติดอันดับอภิมาหาเศรษฐีโลก คาดว่ามีเงินถึง 23,000 ล้านบาท เหล่านี้เป็นต้น แต่เด็กถ้าหากอยู่ในวัยเดียวกัน ย่อมมีประสบการณ์และภูมิหลังไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก หรืออาจคล้ายคลึงกันมากก็ได้ นอกจากนี้ในการวิจัยเกี่ยวกับผู้ใหญ่ของระว่างเรื่อง Sophistication ของผู้ใหญ่ (ความสลับซับซ้อนความมีเล่ห์เหลี่ยมของผู้ใหญ่) โดยเฉพาะวิจัยในเรื่อง คุณธรรม ค่านิยม เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการวิจัยก็คือ

1. ช่วงอายุของผู้ใหญ่ ยิ่งกล่าวแล้วผู้ใหญ่มีช่วงอายุกว้างมาก การวิจัย จึงควรคัดเลือกช่วงอายุให้ใกล้เคียงกัน หรืออยู่กลุ่มเดียวกัน

2. ประชากรที่จะทำการวิจัยมีทุกอาชีพ

3. เน้นมากในเรื่องของศีลธรรม ค่านิยม และต้องระว่างผู้ใหญ่ไม่ใช่เป็นหนูตะเภาไว้ทำการทดลอง ต้องระว่างเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นคน เรื่องในแคนาดาเขาพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวิจัย เรียกว่า Participatory Research

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาผู้ใหญ่เป็นสาขาวิชาที่แยกตัวออกมาจากสาขาการศึกษาทั่วไปที่หลัง ดังนั้นการวิจัยจะ Search ว่าเราจะมีอะไรอยู่ในมือในบ้านเมืองของเราเสียก่อน จึงควรวิจัยในลักษณะสำรวจ แล้วค่อย Research ที่หลัง ในแคนาดาเรื่องมีวิจัย แบบฟอร์มการวิจัย เขาไม่เคร่งครัดหรือบังคับเหมือนของเรา เขาไม่ติดอยู่กับรูปแบบมากนัก แต่เขาคำนึงถึงมาตรฐานการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญ

เกี่ยวกับหัวข้อที่นักควรทำการวิจัย (เพื่อรับปริญญา)

1. เกี่ยวกับ Adult Basic Education คือการศึกษาผู้ใหญ่ขั้นพื้นฐาน เช่น ผู้พลานโอกาสทางการศึกษา ประเด็นผลเกี่ยวกับกิจกรรมเหล่านี้ว่าใครได้หรือมีปัญหายุ่งยากอย่างไร
 2. การบริหาร การนิเทศ โปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่
 3. การฝึกฝนอาชีพ เน้นผู้เสียเปรียบ ผู้ขาดโอกาส
 4. Home Family and Parent Education เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
- ผู้ที่จะเป็นพ่อ - แม่ ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น

5. กลุ่มสัมพันธ์ (Human Relations and Sensitivity Training)
6. การพัฒนาเขต พยายามขยายการศึกษาไปทั่วถึง ทั้งประเทศโดยเน้นการใช้สื่อสารมวลชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ นิธิจะเลือกเรื่องวิจัยใดจากที่เเนบง

1. ขันนอยที่นโยบายของสถาบันการศึกษาหรือภาควิชา
2. ขันนอยกับนโยบายของประเทศ ซึ่งปัจจุบันนี้ประเทศไทยเราเน้นพัฒนาเขต การฝึกผู้นำหมู่บ้าน การพัฒนาสาขาคำบล ฯลฯ

3. ขันนอยกับอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละคน สนใจเรื่องอะไร มีความถนัดด้านไหน

4. ดูจากงานที่เราทำอยู่ เพราะตัวเราเน้นข้อมูลอย่างค้อยแล้ว และค้นหาคความจริงออกมาให้คนอื่นได้ทราบด้วย

5. เลือกวิเคราะห์จากเนื้อหาวิชาว่า เราสนใจหลักสูตรการเรียนการสอน คุณลักษณะของผู้เรียน การบริหาร การนิเทศ การประเมินผล ฯลฯ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรยายในครั้งนี้

1. ทำให้เราได้ทราบว่า แนวโน้มของการวิจัยทางการศึกษามันใหญ่ขันนอยกับค่านิยมของแต่ละยุค แต่ละสังคม
2. จะต้องค่านึงหรือระมัดระวังในการวิจัยผู้ใหญโดยเฉพาะในค่านศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยมต่าง ๆ ว่าไม่เป็นการถูกคักคักศีรีความเป็นมนุษย์ของเขา
3. จะต้องค่านึงถึงกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะต้องมให้คว่า เป็นช่วงอายุเดียวกัน มีสิ่งแวดล้อมเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ไม่สามารถสรุปผลเปรียบเทียบออกนอกกลุ่มตัวอย่าง เพราะว่าผู้ใหญมีความแตกต่างกันมากทั้งช่วงอายุ ประสบการณ์ ภูมิหลัง ฯลฯ
4. ทำให้มองเห็นหัวข้อที่จะทำการวิจัยได้ชัดเจนขึ้นหรือมองเห็นแนวคิดเรื่องขบวนการวิจัยขึ้น

5. ทำให้เกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่อีกมากมาย แม้เรียนจบไปแล้วก็มีความตั้งใจจะทำต่อไป เพื่อให้งานการศึกษาผู้ใหญ่มีทฤษฎี หลักการเป็นของตัวเอง อันจะเป็นประโยชน์ในการให้บริการกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เป็นเหตุให้ส่งผลไปสู่การพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ารัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชนได้เข้าร่วมจัดกิจกรรม เพื่อสนองความต้องการของผู้ใหญ่อยู่ขณะนี้จำนวนไม่น้อยก็ตามแต่ว่าแต่ละหน่วยงานก็จัดไปตามความถนัดเห็นของผู้มีอำนาจ หรือหัวหน้างาน ซึ่งยังขาดข้อมูลอยู่อีกเป็นจำนวนมาก เพื่อประกอบการตัดสินใจ ตามที่เห็นกัน พอจะเชื่อได้ว่าแทบทุกหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมนี้ อาจจะเทียบได้กับตาบอดคลำช้าง หรือแม้จะมองเห็นเป้าก็ยังคล่องแคล่วไม่กระจ่างชัดนัก ได้ยินพูดกันทั่วไปว่าไม่ว่าหน่วยราชการ หรือหน่วยงานเอกชน จัดกิจกรรมให้บริการผู้ใหญ่เป็นส่วนมากมักทำงานแบบตีปี๊บก็มีไม่น้อย จะออกไปช่วยเหลือชาวบ้านแต่ละครั้งจะต้องมีวิทยุ โทรทัศน์ ความเป็นพรวนเพื่อช่วยให้โฆษณาตนเอง หรือทำงานเพื่อเอาหน้า หรือมีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลัง ผลที่ปรากฏออกมาทั้ง ๆ ที่ต่าง ๆ ก็ช่วยกันคนละไม้คนละมือ ชาวบ้านโดยเฉพาะในชนบทที่ยังยากจน ไม่สามารถเงยหน้าอาบปากได้สักที หรือพอกันหน้างหนึ่ง ยิ่งพัฒนาเท่าไรชวานาก็ยิ่งจนลง ๆ และหนี้ อาชีพการงานมากขึ้น ๆ ในข้อจสำคัญที่หน่วยงานที่มีหน้าที่ดังกล่าวโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข เพื่อให้กิจกรรมนี้เข้าไปช่วยพัฒนาประชาชนได้อย่างแท้จริง

จึงเห็นว่าการศึกษาวิจัยที่ได้รับความรู้ในวันนี้จะทำให้เห็นสิ่งที่ จะออกไปเป็นผู้นำทาง การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนมองเห็นทางกว้างขึ้น มีนัยที่สามารถมองเห็น ความสว่างไสวในการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้พบปัญหาข้อบกพร่อง และนำผลไปปรับปรุงพัฒนากิจกรรม สำหรับผู้ใหญ่ได้ไม่น้อยทีเดียว

คณะนิสิตผู้รับผิดชอบ

จันทร์เพ็ญ เนียมอินทร์

ทรงกลด อภิเมธวิรัช

วิเชียร ประคัมการ

ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา

โดย คร.เพ็ญแข ประจันปัจจุบัน*

ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา จะอภิปรายได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา โดยใช้ประสบการณ์และความคิดเห็นส่วนตัวของผู้บรรยาย
2. ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แนวความคิดของนักการศึกษามัธยมศึกษาที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกา เช่น Huey Long
3. ผลงานวิจัยของผู้บรรยายที่ทำในขณะที่ศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ปัญหาและการวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกา โดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้บรรยาย

1.1 งานวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาอยู่ในลักษณะการรวบรวมข้อมูลขั้นต้นเป็นส่วนหนึ่งซึ่งจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้และสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้การศึกษามัธยมศึกษาเรียนได้ผล สาเหตุที่ทำให้งานวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษาอยู่ในขั้นแรก นั้นเป็นเพราะวิชาการศึกษาไม่เพียงจะแยกตัวออกเป็นวิชาหนึ่งต่างหาก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้เอง เมื่อแยกตัวแล้วยังไม่ได้สร้างหรือพัฒนาทฤษฎีขึ้นเอง ทฤษฎีจะกำกับเนื้อหาจึงยังไม่ทำให้ของพึงเนื้อหาวิชาจากศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

ผู้มาทำงานด้านการศึกษามัธยมศึกษา หรือผู้มาเรียนการศึกษามัศึกษานั้นอาจจะมาจากนักสังคมวิทยา หรือนักการศึกษาซึ่งไม่ได้เป็นนักการศึกษาโดยตรง บางทีก็ไม่มีความรู้เรื่องของผู้ใหญ่มากเพียงพอ เมื่อจะทำงานวิจัยมักทำในเรื่องที่ตนถนัด เช่น เรื่องในเนื้อหาความรู้สังคมวิทยา แล้วเอากลุ่มการศึกษามัธยมศึกษาเป็นกลุ่มเข้ามาศึกษา งานวิจัยจึงยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ผลการวิจัยทางการศึกษามัศึกษาที่พบมากจะเป็นเรื่อง ผู้ใหญ่เรียนได้หรือไม่ สติปัญญาผู้ใหญ่เสื่อมถอยหรือไม่ และผู้ที่ทำการวิจัยและตอบปัญหาคือ ชอร์นโกล์ ในปี 1928 ซึ่งได้ให้

* อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำตอบว่าผู้ใหญ่สามารถเรียนได้ สถิติบ่งชี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ และก็มีผู้วิจัยต่อมาจนได้รับการยืนยันว่า ผู้ใหญ่สามารถเรียนได้ จากจุดนี้เองทำให้มีความเข้าใจในตัวผู้ใหญ่มากขึ้น และควรมีการส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ได้รับการศึกษา จึงทำให้การศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ในลักษณะอื่น ๆ

งานวิจัยทางการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัจจุบันยังอยู่ในลักษณะการรวบรวมข้อมูล เช่น Cyrle Houle (1962) สงสัยว่าการเรียนของนักศึกษานักเรียนผู้ใหญ่จึงมีการออกกลางคันสูง แม้ว่าแต่ละรัฐจะให้ความสำคัญทางการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่โดยทั้ง เป็นกองทุนให้การศึกษาล่วงก็ตาม จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ Incentive Motivation ที่ทำให้ผู้ใหญ่มาเรียนว่า มาจากสาเหตุหรือจุดมุ่งหมายอะไร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 3,000 คน จากการสอบถามและสัมภาษณ์พบว่า ผู้มาเรียนนั้น มาด้วยเหตุผล 3 ประการ

1. ประเภท Goal Oriented มาเรียนเพื่อได้ประกาศนียบัตรเพื่อนำไปเลื่อนขั้นหรือเปลี่ยนงาน เป็นการเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์ มิใช่เรียนเพราะอยากเรียนหรือได้ความรู้
2. ประเภท Activity Oriented มาเรียนเพื่อแก้เหงา ได้แกว่งแม่บ้านที่มีเวลาว่าง
3. ประเภท Learning Oriented คือกลุ่มนักศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ที่มาเรียน เพราะอยากเรียนเพื่อต้องการประกาศนียบัตรแต่อย่างใด

การวิจัยนี้แม้จะทำตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 แต่ก็มีมีการกล่าวถึงกันอยู่ตลอดเวลา และได้มีการนำเอาผลงานวิจัยของ Houle ไปประยุกต์ใช้ในประเทศอื่น ๆ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ โดยพยายามหาคำตอบว่าเรียนมีแรงจูงใจมาเรียนแบบเดียวกันหรือไม่ ก็พบว่าเป็นอย่างเดียวกัน ผู้ที่มาเรียนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มประเภท Goal Oriented จะมีทัศนคติเพื่อให้ได้ประกาศนียบัตรเท่านั้น ยังไม่มีความรู้สึกว่าการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่จะเป็นแหล่งที่จะช่วยให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม Houle ได้ถามถึงวิชาที่เขาเลือกเรียนกันมากที่สุด พบว่าเขาต้องการวิชาที่มีความรู้เกี่ยวกับงาน (Job Related) ส่วนวิชาเย็บปักถักร้อย และภาษาอยู่ในอันดับสุดท้าย

1.2 ยังขาดนักการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ (Adult Educator) ชั้นปริญญาเอก ซึ่งยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับสาขาอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยชิคาโก ในช่วงปี 1940-1950 ผลิคนักการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ได้มากที่สุดปีละ 10-20 คน แต่หลังจากปี 1960 ก็สามารถผลิตได้ปีละ

100 คน ซึ่งรวมทั้งปริญญาโทและเอกด้วย ซึ่งก็ยังนับว่าน้อย และนักศึกษาระดับปริญญาโทที่จบปริญญาเอกเป็นที่ต้องการมากเพราะจะได้เป็นผู้นำในการค้นคว้าวิจัย

1.3 ปัญหาในค่านิโพรแกรมที่จะสอนให้ได้ปริญญาโท และปริญญาเอกทางด้านการศึกษามหาวิทยาลัยพบว่าผู้ที่เรียนการศึกษามหาวิทยาลัยในระดับปริญญาเอกนั้น จะมีความรู้เพียงวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยอย่างเดียวไม่ได้ ควรจะต้องมีความเชี่ยวชาญหรือความถนัดในวิชาอื่นด้วย เพราะเนื้อหาที่จะเรียนในด้านการศึกษามหาวิทยาลัยจริงๆ มีไม่มากนักมีเพียง 3 วิชาเท่านั้น คือ

1.3.1 Adult Learning

1.3.2 Program Development

1.3.3 Research Methodology

ส่วนวิชาอื่นที่จะเลือกเรียนให้ครบตามหลักสูตรนั้นแล้วแต่เราจะเลือก โดยทั่วไปจะเลือกเรียนวิชาที่เคยเรียนตอนปริญญาโทเป็นหลัก และเรียนวิชาทางการศึกษามหาวิทยาลัยเป็นรอง ดังนั้นงานวิจัยที่ออกมาจึงไม่พบการวิจัยเชิงบรรยาย การสำรวจเกี่ยวกับผู้ใหญ่ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ผู้ที่มาเรียนระดับปริญญาเอกที่เป็นพระก็จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนผู้ใหญ่โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของโบสถ์ หรือผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านโภชนาการก็จะทำการวิจัยเรื่อง Nutrition กับกลุ่มผู้ใหญ่ จะเห็นได้ว่าเป็นการยากลำบากที่จะก่อให้เกิดทฤษฎีทางการศึกษามหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ขึ้นมา และโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับตัวผู้ใหญ่ที่เป็นวัยกลางคนได้รับการสนับสนุนจากรัฐ (Texas State) เพราะเขาถือว่าวัยกลางคนเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ใครทำวิจัยในเรื่องนี้จะได้รับการสนับสนุนจากคณะ ซึ่งวิธีการวิจัยก็เป็นลักษณะการสำรวจ การสัมภาษณ์

สิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการวิจัยด้านการศึกษามหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ลักษณะการจัดการศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งพอแยกออกได้เป็น 3 หน่วยงาน คือ

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยโดยตรง หรือศูนย์นักอาชีวศึกษาผู้ใหญ่โดยตรง (Adult Education Center) ซึ่งผลงานวิจัยมีน้อยเนื่องจากไม่มีบุคลากรความรู้สูงพอที่จะทำการวิจัย และส่วนมากมาทำงานนอกเวลา แท้จริงแล้วการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษามหาวิทยาลัยจะทำในเรื่องการสำรวจ เรื่องการออกกลางคัน หรือความต้องการเรียนของ

ผู้เรียน ซึ่งการวิจัยไม่ได้พัฒนาสูงขึ้นไปกว่านี้

2. หน่วยงานที่จัดการศึกษาผู้ใหญ่ทางอ้อม เช่น มหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยที่สอนวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง งานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ทำนี้จะพัฒนามากกว่าประเภทที่ 1 ที่จัดการศึกษามหาวิทยาลัยโดยตรง

3. หน่วยงานที่จัดการศึกษามหาวิทยาลัยเนื่องจากถูกบังคับจากรัฐ (State) เช่น โรงพยาบาล บริษัท สหพันธ์แรงงาน ซึ่งหน่วยงานนี้จะไม่ค่อยมีผลงานวิจัย จะมีก็แต่การประเมินผลการเรียนเท่านั้น เช่น การอบรมพยาบาล อบรมคนงาน การสอนหนังสือตอนเย็น

เมื่อหน่วยงานทั้ง 3 มีทัศนคติและความสนใจต่างกัน ทำให้งานวิจัยออกมาเป็นคนละเรื่อง และหน่วยงานที่มีบทบาทในการวิจัยมากที่สุดคงจะได้แก่ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนระดับปริญญาเอก ด้านการศึกษามหาวิทยาลัยนั่นเอง

ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้เปิดสอนการศึกษามหาวิทยาลัยในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกเกือบทุกแห่ง แต่เรียกชื่อการศึกษาในระดับนี้แตกต่างกันไปเช่น Adult Education, Adult and Higher Education, Adult and Extension สำหรับมหาวิทยาลัยที่บรรยายศึกษานั้นใช้ชื่อว่า Adult & Extension Education เนื่องจาก Texas State เป็นวิชาที่กว้างขวางของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ฉะนั้นหน้าที่ของอาจารย์นอกจากจะสอนแล้วควรที่จะ Extend ออกไปข้างนอกด้วย คือการนำความรู้ไปสอนครูช่างนอกอีกด้วย

โปรแกรมการเรียนปริญญาเอกทางด้านการศึกษามหาวิทยาลัยมี 2 โปรแกรมด้วยกัน คือ

1. เรียนจบปริญญาเอกจะได้ Ph.D พวกนี้จะเน้นผลงานทางด้านการวิจัย มีคนเรียนทางด้านนี้มากกว่าโปรแกรม Ed.D เพราะหางานได้ง่ายกว่า

2. เรียนจบปริญญาเอกแล้วได้ Ed.D โปรแกรมนี้จะเน้นการเรียนการสอนมากกว่าโปรแกรม Ph.D ซึ่งจะมีผู้เรียนน้อยกว่าโปรแกรมแรกนอกจากคนที่ต้องการเรียนเพื่อให้รู้จักในเนื้อหาวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยและการได้ไปปฏิบัติในด้านการเรียนการสอนผู้ใหญ่จริง

ซึ่งการที่ผู้ใดจะเลือกเรียนโปรแกรมใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความต้องการเรียนของผู้เรียนเอง ทั้งสิ้น แต่ถ้ายากหางานยากก็ต้องเลือกโปรแกรม Ph.D ถ้ามีงานอยู่แล้วและต้องการรัฐศาสตรบัณฑิต การเรียนการสอนอย่างลุ่มลึกก็ควรจะต้องเลือกโปรแกรม Ed.D

ปัญหาและการวิจัยการศึกษานักเรียนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาโดยใช้แนวคิดของการศึกษานักเรียนใหญ่ที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกา

Huey Long เป็นนักการศึกษานักเรียนใหญ่ที่มีชื่อเสียงมากในสหรัฐอเมริกา เป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยจอร์เจีย ได้ทำการวิจัยทางด้านการศึกษาใหญ่คล้ายกับ Houle ผลงานส่วนใหญ่ของ Long นั้นจะเป็นการเขียน Texts เรื่องต่าง ๆ เป็นบทความ (Articles) ลงในวารสาร เขาพยายามกระตุ้นให้การศึกษานักเรียนใหญ่เจริญขึ้น โดยเฉพาะบทความที่เขาเขียนไว้ในปี ค.ศ. 1960 ซึ่งบรรยายถึงความเห็นด้วยกับ Long ซึ่งมองว่าการวิจัยทางการศึกษานักเรียนใหญ่ในสหรัฐอเมริกายังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรนั้น มาจากปัญหาหรือสาเหตุหลายประการ เช่น

1. การวิจัยที่จะทำการศึกษากับนักเรียนที่มีความลำบาก ทั้งนี้เพราะกลุ่มนักเรียนแบ่งออกเป็นหลายระดับอายุด้วยกัน เมื่ออายุต่างกันอะไรหลาย ๆ อย่างก็ต่างกันด้วย เช่น ประสบการณ์ในแต่ละกลุ่มก็ไม่เหมือน ถ้าวิจัยแล้วใช้เด็กในกลุ่มอายุต่างกันยากที่จะเทียบเคียงกันได้ เช่น การวิจัยเรื่องการเรียนรู้นักเรียนใหญ่ หรือสติปัญญาของนักเรียนใหญ่ ซึ่งการวิจัยเรื่องนี้มีมากแต่ผลที่ได้จะเกิดขัดแย้งกันโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ต่างกัน คือกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มนักเรียนก่อนปลาย ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีระดับอายุต่างกัน และมีระดับการศึกษาเดิมต่างกัน ผลงานวิจัยที่ออกมาจึงมีความขัดแย้งและไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความจริง

2. ปัจจุบันยังขาดการให้ความหมายของคำว่า นักเรียนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นักเรียนคือใครก็ไม่สามารถตอบได้ นักวิจัยจึงกำหนดคำว่า "นักเรียน" เอาเอง เช่น Houle ให้ความหมายว่านักเรียนคือ ผู้ที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไปหรือเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วน U.S.O.E. (The United States Office of Education) ให้ความหมาย นักเรียนคือบุคคลที่มีอายุเกิน 17 ปี ซึ่งไม่ได้อยู่ในโรงเรียนแล้ว

3. ปัญหาในการที่ยังไม่ได้ให้ความหมายตรงกันในประเภทของการเรียน ยังไม่ได้มีการจำแนกหรือบอกได้ว่าประเภทไหนเป็นการศึกษานักใหญ่ คือคิดเฉพาะชั้นเรียนอย่างอื่นไม่รวมด้วยหรืออย่างไร ที่มีผลเสียอย่างมากตามความเห็นของ Long ก็คือการที่ Self Directed Learning หรือ Self study ยังไม่ได้นับรวมเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งของการศึกษานักใหญ่นั้นเมื่อใครทำกับนักเรียนกลุ่มนั้นก็ถูกตัดไป เป็นต้น การวิจัยที่มีความเห็นไม่ตรงกันในประเภทกิจกรรมเช่นนี้ ทำให้บางคนตีรวมเอา Self Study เข้าไปด้วยก็ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่สามารถเปรียบเทียบกับของผู้อื่นได้

4. ปัญหาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ บางที่ไม่ได้จำนวนนักใหญ่เท่าที่เราต้องการหรือมีคุณสมบัติที่เราต้องการ จึงทำให้วิจัยของทางแก้ไขโดยการสุ่มตัวอย่างเล็กมาก ไม่ถึง 20 คน หรือใช้กลุ่มใหญ่แต่ไม่มีคุณสมบัติที่พึงไว้ จึงทำให้การแปลผลข้อมูลผิดไป หรือบางครั้งใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักใหญ่ที่ฉลาดเรียนรู้ได้เร็วมากก็จะไม่ใช่ข้อมูลที่แท้จริง เช่น ผลของการ Pretest และ Posttest จะออกมาไม่เหมือนกัน ซึ่งไม่เหมือนเด็ก เพราะนักใหญ่เรียนรู้ได้เร็วกว่า

บทความของ Roger ซึ่งอยู่ที่รัฐ ไอโอวา กับ GRABOWSKY อยู่ที่มหาวิทยาลัยบอสตัน ทั้งสองท่านนี้ได้เขียนบทความ เรื่องการวิจัยทางการศึกษานักใหญ่ในระดับมัธยมปริญญาโทและเอกว่า การวิจัยของนักศึกษานักใหญ่ ยังเป็นการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการวิจัยเชิงบรรยายอยู่ ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้ทำการวิจัยเชิงทดลอง หลังจากปี 1960 เป็นต้นมา งานวิจัยของนักศึกษานักใหญ่ทางการศึกษานักใหญ่มีมากขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ หัวข้อที่ชอบทำการวิจัยจะเป็นด้าน Adult Basic Education, Parent Education การฝึกอบรมผู้ที่ไม่มีการศึกษา การส่งเสริมการเกษตร ฯลฯ

บทความเห็นของ Roger, Hiemstra และ Grabowsky ซึ่งได้ความคิดเห็นมาจาก Knowles บอกว่างานวิจัยที่ยังขาดและมีความจำเป็นที่นักศึกษานักใหญ่จะทำได้ เช่นในเรื่องการเรียนการสอน (Educational material) การวิจัยเกี่ยวกับการอบรมนักใหญ่ในด้านธุรกิจอุตสาหกรรม ด้าน Labour Education และด้าน Need determination process หมายความว่า วิธีที่จะหาความต้องการของนักใหญ่ หรือนักเรียนซึ่งเขาถือว่าเป็นสิ่ง

สำคัญ จะสอนอะไรก็ลองดูเสียก่อนว่าผู้เรียนต้องการอะไร นอกจากนั้นงานวิจัยทางด้าน
Counselling ก็ยังไม่มี และทางด้าน Instructional Technique ก็มีน้อย

ระบบการสอนต่าง ๆ ทางการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงอายุต่าง ๆ และระบบการสอนผู้ใหญ่
ในช่วงอายุต่าง ๆ ตลอดจนชีวิตก็ยังคงขาดการวิจัยอยู่

โนลส์ (Knowles) กล่าวว่าถ้าเขาเป็นนักจิตวิทยาที่เรียนการศึกษานักผู้ใหญ่เขาจะ
ทำงานวิจัยอะไร ซึ่งบางอย่างก็เหมาะสมที่จะทำในประเทศไทย เช่น

1. การเรียนรู้ซึ่งผู้ใหญ่นำมาใช้ในการเรียนการสอน อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผล
ต่อการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง
2. วิธีที่จะช่วยให้ผู้ใหญ่ประเมินความต้องการของตนเองในเรื่องการเรียน
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ของผู้ใหญ่ (Perception)
4. ทางด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ซึ่งก็เกี่ยวข้อง
กับเรื่องการเรียนการสอนนั่นเอง ซึ่งการวิจัยก็ยังอยู่ในรูปแบบ Descriptive แต่การวิจัย
ด้านนี้มีมากขึ้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิเคลล็อก และจากสมาคม
การศึกษานักผู้ใหญ่ของสหรัฐ (A.E.A.) เป็นต้น

Allen Tough เป็นชาว canadian จบปริญญาเอกการศึกษานักผู้ใหญ่ที่มหาวิทยาลัย
โตรอนโต เป็นผู้มีประสบการณ์การสอนผู้ใหญ่อย่างมาก งานวิจัยที่เด่นและมีอิทธิพลต่อการศึกษานัก
ผู้ใหญ่ที่นำไปประยุกต์ใช้ คือ เรื่องความพยายามอย่างยิ่งที่จะเรียน (The Major Learning
Efforts) ซึ่งได้ทำในปี 1968 ผลงานออกมาในปี 1971 โดยจัดกระทำกับกลุ่มตัวอย่างใน
แคนาดา และต่อมาได้ขยายมาทำกับกลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกา โครงการของเขาศึกษา
เรื่องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าเรียนรู้ควยวิธีอะไร เรียนอย่างไร

The Learning Projects ในการวิจัยของ Tough นั้นหมายถึง กิจกรรม
การเรียนรู้ตั้งแต่ 7 ชั่วโมงขึ้นไปต่อปี เช่น การเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้จากหนังสือ ฯลฯ
ผลการสัมภาษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่ในงานวิจัยของ Tough พบว่าร้อยละ 90 ของผู้ใหญ่อเมริกัน
มี Learning Projects โดยเฉลี่ย 100 ชั่วโมง/ปี และสูงสุด 500 ชั่วโมง/ปี ใช้เวลา

เรียนต่าง ๆ เฉลี่ย 10 ชั่วโมง/สัปดาห์ ผลที่ได้ทำให้ชาวประชากรอเมริกันเป็นพวก อยากเรียนรู้ (Learners) นอกจากนี้นักกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 78 เรียนด้วยตนเอง (Self Planned) รองลงมาคือ มีคนอื่นช่วยสอน และเรียนในชั้นเรียน

อิทธิพลของการวิจัยนี้ คือ ทำให้เกิดความตื่นตัวในสหรัฐ เพราะไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่าผู้ใหญ่ชอบเรียนด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วมีคำถามว่า ยังต้องการ Adult Education Center อีกหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการควรจะปรับปรุงอย่างไร มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงให้เงินสนับสนุนนิสิตเป็นจำนวนมากในการทำโครงการในเรื่อง Adult Learning Efforts อย่างของ Tough เรียกว่าใช้ Allen Tough Approach ทุกมหาวิทยาลัยสนับสนุนให้นิสิตปริญญาเอกทำเรื่องนี้

Peters กับ Gordon ได้ใช้แบบแผนเดียวกับของ Tough ทำในปี 1978 กับประชากรในเมือง Knoxville มลรัฐ Tennessee ผลที่ได้คล้าย ๆ กันคือมีประชากรร้อยละ 91 ที่เรียนอะไรบางอย่างเพื่อวิชาที่เรียนนั้นเป็นประเภท Recreational เช่น การจักสาน เพนท์ วัสดุเหลือใช้ การพิมพ์ดีด ภาษา มากกว่างานด้าน Job Related ซึ่งแตกต่างกับที่ Houle ได้ทำการวิจัยเมื่อปี 1962 ซึ่งพบว่าผู้เรียนต้องการเรียน เพื่อต้องการประกาศนียบัตรปริญญา มาเป็นการเรียนเพื่อ Self Development ฉะนั้นการจัดวิชาต่าง ๆ ให้เรียนกันจะเปลี่ยนไปตามนี้ด้วย จากงานวิจัยนี้ ทำให้มีการสนับสนุนการวิจัยในท้องถิ่น ๆ อีก กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวชนบทและอยู่ในเมือง

จากการวิจัยของ Peters กับ Gordon พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนที่บ้าน หรือกลุ่มเล็ก ๆ มากกว่าการเข้าชั้นเรียน ฉะนั้นนโยบายการศึกษานี้ใหญ่ของ Texas State น่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลง สำหรับประเทศไทยโครงการเช่นนี้คงจะทำได้ยากเพราะว่าเรายังติดรูปแบบ (Formal) อยู่มาก ผู้ใหญ่ของเราเรียนก็เพราะต้องการประกาศนียบัตรต่าง ๆ ซึ่งผู้ใหญ่ของสหรัฐต้องการเรียนที่บ้านเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และต้องการผู้ที่มีความชำนาญ Professional มาช่วยแนะนำถึงการจัก Projects ของเขา และต้องการความสะดวก เช่น ให้อิสระกลับไปในวิชาที่เขาต้องการเรียนให้เพียงพอ

ผลงานวิจัยของผู้บรรยายที่ทำในขณะที่ศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา

ท่านผู้บรรยายสนใจในเรื่องของ Literacy Teaching หมายถึง สนใจกลุ่มผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือเลย ว่าวิธีสอนที่จะทำให้เขาได้รู้ขึ้นมาจะต้องทำอย่างไรบ้าง และมี Teaching Learning Techniques ต่าง ๆ อะไรบ้างที่เหมาะสม ฉะนั้นท่านจึงได้เสนอ Project ของไทยโดยชักกลุ่มชั้นเรียนการศึกษานักใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 1-2 โดยศึกษาข้อมูล หลักสูตรฟิล์ม ที่ ดร.โกวิท ยรรยงไว้ เรื่องปรัชญาของโครงการการศึกษาเบ็ดเสร็จระดับ 1-2 และวิธีการสอนที่ใช้กันอยู่ เมื่อศึกษาเอกสารต่าง ๆ แล้วได้พัฒนา Teaching Learning Techniques ขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ท่านผู้บรรยายได้นำความรู้ทางด้านสังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ของประชากรที่เป็นชนบทเขามารวมเข้า สร้างเป็น Model ขึ้นมาในเรื่องการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับปรัชญาที่เห็น ในบทเรียนแต่ละบทจะบอกรายละเอียดให้ว่า จะใช้วิธีสอนอย่างไร เมื่อทำเสร็จแล้วได้เสนอคณะกรรมการของมหาวิทยาลัย โดยมีคณะอาจารย์ที่เคยไปทำที่ประเทศเม็กซิโกมาแล้ว มาตรวจดูและรับรอง ซึ่งการทำวิจัยแบบนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสารไม่ต้องเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ยากในแง่ของการที่เราจะต้องอธิบายให้เขาเข้าใจ เรื่องของเรา บางที Concepts ต่าง ๆ ของเรานั้นเขาไม่เข้าใจจึงถือว่าเป็นงานวิจัยที่ยากกว่าการเก็บข้อมูลแล้วแปลผลข้อมูลที่ได้อีก งานวิจัยที่ท่านได้พยายามนำวิธีสอนต่าง ๆ ที่ใหม่ ๆ ทางด้านการศึกษานักใหญ่มาใช้

ในสหรัฐอเมริกาจะมีการจัดการศึกษาระดับพื้นฐานที่เป็นแบบ Functional Literacy Program แต่ใช้ชื่อต่างกับของประเทศไทยแต่โดยนัยแล้วเหมือนกัน เขายึดหลักการคิดเป็นแก้ปัญหาเป็นเหมือนกัน การอ่านออกเขียนได้มีความสำคัญเป็นอันดับรอง คือเน้นการรู้หนังสือเพียงพอให้สามารถอ่านเขียนและนำไปช่วยในการแก้ปัญหาเท่านั้น

คำถามและคำตอบที่น่าสนใจของการบรรยายครั้งนี้

คำถาม กลุ่มตัวอย่างที่ Houle ท่านเลือกเฉพาะกลุ่มอายุหรือไม่ ส่วนใหญ่ที่มาเรียนนั้นเป็นพวกไหน มีจุดมุ่งหมายของการมาเรียนอย่างไร

ตอบ เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ที่มาเรียนทั่ว ๆ ไป ส่วนใหญ่ที่มาเรียนเป็นกลุ่มประเภท Goal Oriented พวกนี้มาเรียนอย่างมีจุดมุ่งหมาย ต้องการได้รับประกาศนียบัตร เนื้อหาวิชาที่เรียน ก็จะเป็นการส่งเสริมการทำงานของคนคือประเภท Job related

คำถาม การสอนให้คนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น มีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองหรือไม่ การมีวินัยในตนเองจะส่งผล เช่น ความรับผิดชอบ การรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาหรือไม่

ตอบ การผ่านกระบวนการของการคิดเป็นมาแล้ว หรือการจะคิดเป็นได้ของบุคคลรวม ก่อนแล้ววัดทั้งผลได้ผลเสียแล้วเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนั้นคนที่สมควรอย่างนี้ก็จึงแน่นอนที่จะต้องเป็นคนที่มีวินัยในตนเอง (Self disciplined) บุคคลที่ไม่ผ่านกระบวนการนี้เลย อาจจะควบคุมตนเองไม่ได้ เช่น ถึงแม้จะรู้ว่าทำอย่างนั้นแล้วมีผลเสีย แต่ว่าเขาเถะเราอยากได้แล้วเราก็มักทำไปอย่างนั้น เป็นต้น ส่วนผู้ใหญ่ที่ผ่านกระบวนการคิดแล้วสามารถทำได้จริง ตามกระบวนการนั้นก็ถือว่าเป็นผู้มี Self discipline และ Self control พอสมควร

คำถาม จากการที่อาจารย์บรรยายมีความรู้ว่าการศึกษานักเรียนในสหรัฐยังมองไม่เห็น ความสำคัญเท่ากับของไทยเรา เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบจริง ๆ ในระดับรัฐบาลของสหรัฐยังไม่ค่อยมี แยกของไทยมีกรมการศึกษานอกโรงเรียนทำค่านี้อย่างตรง

ตอบ ที่เห็นเป็นเช่นนี้ เพราะลักษณะของสังคมที่ต่างกัน เพราะไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เราถือว่าทรัพยากรมนุษย์สำคัญที่สุด ถ้ามีประชากรไม่รู้หนังสือจำนวนมากเราก็จะพัฒนาไปไม่ได้ ทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลของ UNESCO หรือหน่วยงานอื่นซึ่งพยายามสนับสนุน ให้เลเห็นถึงความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนลักษณะอย่างนี้อีก เราจึงต้องมีหน่วยงานที่จะเป็นผู้จัดการค่านี้อย่างตรง ในแอฟริกา เช่น ในแทนซาเนีย การศึกษาในโรงเรียนแทบจะล้าหลังไป เพราะเขาเห็นความสำคัญของคุณภาพประชากร จึงส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ขึ้นมาไม่ว่าวิธีใดก็ตามที่ช่วยให้ประชากรของเขาอ่านหนังสือได้เขาจะทำ ในสหรัฐอเมริกา หรือออสเตรเลียเขาก็จัดการศึกษานักเรียนเหมือนกันแต่ไม่ได้เน้นเป็นโครงการใหญ่ของประเทศเรา ซึ่งออกเป็นนโยบายเลยว่าในปีนั้นประชากรจะรู้หนังสือขึ้นมากี่เปอร์เซ็นต์ แยกของสหรัฐแต่ละรัฐจะจัดกันเองโดยรัฐบาลมีเงินพิเศษให้ ใครรู้ตัวตนเองขาดโอกาสทางการเรียนก็มาเรียนได้ฟรี

ครูที่สอนผู้ใหญ่ในระดับต้นก็มาทำงานในลักษณะ Part time กิจกรรมการศึกษานี้ใหญ่รวมทั้ง
หน่วยงานที่จัดกิจกรรมนี้เขามีกาหลายประเภท เราเทียบของเขาไม่ได้ เช่น Community
Education Center, Community College ซึ่งคนจะไปเรียนได้โดยเสียเงินเล็กน้อยหรือไม่
เสียเลย แต่ไม่มีการโฆษณา เราจึงเห็นว่าเขาไม่เห็นความสำคัญ เขาพยายามให้ความสำคัญ
เท่า ๆ กันระหว่างการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาในโรงเรียน แต่พยายามจะทำให้ในระบบ
โรงเรียนกว้างขึ้น ผู้เรียนนอกโรงเรียนโดยสอบเทียบแต่เดิมเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ แต่ปัจจุบันรับ
แล้วลด Requirement ในระดับปริญญาตรีลง ทำให้มีการต่อกันระหว่างการศึกษาระบบ
และการศึกษานอกระบบขึ้น

สรุปและความคิดเห็น... เรื่องปัญหาและการวิจัยการศึกษานี้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกา

ปัญหาที่ทำให้การวิจัยการศึกษานี้ใหญ่ไม่เจริญก้าวหน้า

การวิจัยการศึกษานี้ใหญ่ยังเป็นการรวบรวมข้อมูล วิธีการวิจัยแบบบรรยาย ใช้วิธีสัมภาษณ์
สอบถาม สัมภาษณ์ความต้องการของผู้เรียน การทดลองหรือการสร้าง ทฤษฎีใหม่ ๆ เพิ่มเติมในช่วงนี้
ยังไม่มี งานวิจัยทางด้านการศึกษานี้ใหญ่ยังไม่เจริญเท่าที่ควร ที่เป็นเช่นนี้อาจมาจากสาเหตุ
หลายประการ เช่น

1. การศึกษานี้ใหญ่เพิ่มแยกตัวออกเป็นสาขาวิชาต่างหาก และมีการจัดโปรแกรมการ
เรียนระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะในระดับปริญญาเอก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้เอง ซึ่งต่างกับ
วิชาการแขนงอื่น ๆ ที่ก่อตัวมานานแล้ว
2. ยังขาดนักการศึกษานี้ใหญ่ (Adult Educators) ชั้นปริญญาเอกซึ่งจะมาเป็น
ผู้นำในด้านการค้นคว้าการวิจัย
3. ปัญหานั้นเกิดจากโปรแกรมการเรียน ซึ่งผู้เรียนยังอิงเนื้อหาวิชาในสาขาอื่น ทำให้
งานวิจัยที่ออกมามีความแตกต่างกันมาก
4. การให้ความหมายไม่ตรงกันในเรื่อง ระดับอายุของผู้ใหญ่ ประเภทของการเรียน
และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ซึ่งผลงานวิจัยออกมาจึงไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร

ผลงานวิจัยด้านการศึกษานักเรียน

จากการวิจัยทางด้านการศึกษานักเรียนทำให้ได้ทราบความต้องการของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของการมาเรียนของผู้ใหญ่ ว่ามีความแตกต่างกัน เช่น ผลงานของ Houle (1962) พบว่าผู้ใหญ่ที่มาเรียนนั้นมาด้วยเหตุผล 3 ประการ

1. มาเรียนเพื่อต้องการประกาศนียบัตรนำไปเลื่อนชั้น ขึ้นเงินเดือน ซึ่งเป็นความต้องการของผู้เรียนที่มีจุดมุ่งหมายมีวัตถุประสงค์ (Goal Oriented) นักศึกษาส่วนใหญ่มาเรียนด้วยสาเหตุนี้และวิชาที่เรียนนั้นเป็นวิชาที่เกี่ยวกับงาน (Job related)

2. มาเรียนเพื่อแก้เหงา (Activity Oriented) พวกแม่บ้านว่างงาน

3. มาเรียนเพราะอยากรู้ (Learning Oriented) มีใจทำสิ่งถึงปัญญา

ผลงานของ Allen Tough ซึ่งศึกษาเรื่องการเรียนของผู้ใหญ่ว่าเรียนรู้อย่างไร เรียนอย่างไร พบว่าผู้ใหญ่ส่วนมากต้องการเรียนรู้อย่างตนเองประมาณร้อยละ 78 และผู้ใหญ่ร้อยละ 90 มี Learning Projects และทำให้รู้ว่าคนอเมริกันเป็นพวกอยากเรียนรู (Learners)

ในปี 1978 Peters และ Gordon ได้นำแบบแผนของ Tough ไปใช้ ผลที่ได้เหมือนกับของ Tough แต่ความต้องการที่จะเรียนอะไรแตกต่างจากเดิมคือที่ Houle ทำไว้คือ นักศึกษานักเรียนต้องการเรียนวิชาประเภท Recreational เช่น การจับบ้าน จักสวน งานเพนท์ การพิมพ์ดีด เรียนภาษา มากกว่าที่จะเรียนเรื่องเกี่ยวกับงาน (Job related) เหมือนแต่ก่อน

งานวิจัยที่ควรทำ

บทความของ Hiemstra และ Grabowsky ซึ่งได้แนวความคิดจาก Knowles นั้นได้พยายามชี้แนะให้นักศึกษาค้นคว้าได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ เรื่องการเรียนการสอน เช่น

1. การเรียนรู้อะไรผู้ใหญ่เข้ามาในการเรียนการสอน อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง

2. วิธีที่จะช่วยให้ผู้ใหญ่ประเมินความต้องการของตนเองในการเรียน
3. การเปลี่ยนแปลงทางค่าน (Perception)
4. ทางด้านการถ้อยแถลงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ of Learning)

ความคิดเห็น

ถ้าเราวิเคราะห์จากการให้บรรยายของท่านวิทยากรที่เราเชื่อมาจะพบว่า ปัญหาและการวิจัยการศึกษาผู้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา มีความคล้ายคลึงกัน เช่น

1. ผู้ทำงานวิจัยมีความชำนาญในเนื้อหาอะไรหรือด้านใด ก็จะทำการศึกษาในเรื่องนั้น แล้วจัดทำกับกลุ่มผู้ใหญ่อีกทีหนึ่ง
2. งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นประเภทการบรรยาย โดยใช้รูปแบบการสำรวจ สัมภาษณ์ ค้นหาความต้องการของผู้ใหญ่ และยังขาดงานวิจัยประเภทการทดลองหรือสร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่
3. ปัญหาในเรื่องที่จะเข้าใจตรงกันในเรื่อง ผู้ใหญ่ ประเภทชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่าง ฯลฯ และในที่นี้เรารู้สึกว่าการศึกษาผู้ใหญ่ในบ้านเมืองเรากำลังประสบปัญหาเช่นนั้น ผลงานวิจัยก็ออกมาในลักษณะการสำรวจความต้องการของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน

คณะนิสิตที่รับผิดชอบ

วรรณภา วิลรัตน์

ยุวดี แก้วรักษา

นุพรรณ จาริพานิช

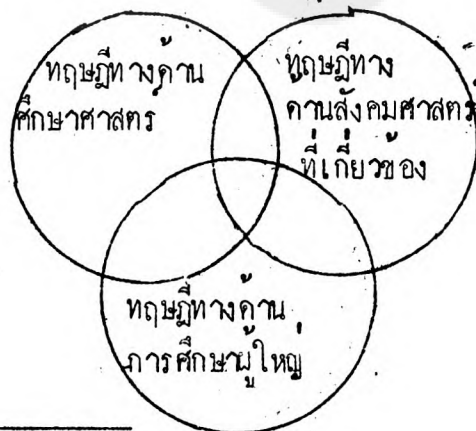
พื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษานักเรียน

โดย ผศ. สุวัฒน์ วัฒนวงศ์*

ประเด็นคำถามสำคัญซึ่งนักการศึกษานักเรียนควรให้ความสนใจ และถ้าหากสามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ ก็ชัดเจนแล้ว ย่อมจะนำไปสู่การวิจัย การค้นคว้าหาความรู้ทางด้านการศึกษานักเรียนได้อย่างถูกต้องในที่สุด สำหรับคำถามที่นักการศึกษานักเรียนควรจะได้ซักถามตัวเอง และผู้ร่วมอยู่ในวงวิชาการคานนี้ ก็คือ "การศึกษานักเรียนมีทฤษฎีอะไรบ้างที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง?" หรือ "การศึกษานักเรียนมีความเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งหรือไม่?" ซึ่งการที่จะตอบคำถามในลักษณะนี้ให้ชัดเจนเพียงไร ผู้เขียนคิดว่าควรจะได้ถามในประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ

ทำไมเราจึงต้องมีทฤษฎี? (Why have a theory ?)

คำตอบที่ตรงประเด็นและน่าจะมีประโยชน์เกี่ยวกับการวิจัย ก็เพราะว่าการที่มีทฤษฎีจะช่วยให้เกิดแนวความคิด ความเข้าใจที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว นักการศึกษานักเรียนมักจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน การบริหารการศึกษานักเรียน หรือภาวะผู้นำ (Leadership) การแนะแนวการศึกษานักเรียน หลักการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษานักเรียน เท่าที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ถ้าหากนักการศึกษานักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ วงกรอบทางคานทฤษฎี (Theoretical Framework) ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนอยากจะเสนอแนวคิดของ เฮมสตรา (Hiemstra, 1976) เพื่อเป็นวงกรอบทางคานทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานักเรียน ดังนี้

*อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษานักเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากวงกรอบทางทฤษฎีนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า นักการศึกษาผู้ใหญ่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์อื่น ๆ ที่มีความคาบเกี่ยวและสัมพันธ์กันอย่างมาก ทั้งนี้เพราะว่าการที่จะเข้าใจปัญหาได้อย่างถูกต้องคงต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีทางศึกษาศาสตร์อื่นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การใช้สื่อและจิตวิทยาการเรียนรู้ที่จะช่วยให้จัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม สำหรับทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและนับว่าสำคัญก็คือ ความรู้ทางสังคมวิทยา ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะในชุมชนที่จะต้องเข้าไปดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนทฤษฎีทางด้านการศึกษายุใหญ่จะเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การสอนและการส่งเสริมให้ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

เท่าที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นแนวคิดทางทฤษฎีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายุใหญ่อย่างกว้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นแนวทางการวิจัย จึงจะขอแยกกล่าวเป็นด้าน ๆ ดังนี้

ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการศึกษายุใหญ่ (The Adult Education Participant)

นักการศึกษายุใหญ่และนักวิจัยในสหรัฐอเมริกาได้เริ่มให้ความสำคัญและมองเห็นปัญหาเกี่ยวกับ "adult participant" ในช่วงปี ค.ศ. 1930-1940 โดยการเริ่มศึกษาว่าเขาเหล่านั้นเป็นใครบ้าง? (Who) อะไรคือสิ่งที่บุคคลเหล่านั้นมีความสนใจ? (What) สำหรับในช่วง ค.ศ. 1950 - 1960 เป็นระยะของการสำรวจเพื่อการสร้างเครื่องมือ และการหามาตรวัดเพื่อการทำนาย (Prediction Scales) ในระยะหลังสุดได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ลึกลงไปเกี่ยวกับกลุ่มต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษายุใหญ่ รวมทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคลในกลุ่มเหล่านั้นด้วย

นักการศึกษายุใหญ่เริ่มทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง และได้ผลการศึกษาค้นคว้าเป็นที่ยอมรับก็คือ จอห์นสโตน และริเวอร์รา (Johnstone and Rivera, 1962) โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวน 24,000 คน ทั้งนี้เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านการศึกษายุใหญ่ จากข้อมูลที่ได้นี้อาจคาดคะเนหรือทำนายได้ว่าผู้ใหญ่ประมาณ 25 ล้านคน คือมากกว่า 20% ของประชาชนในสหรัฐอเมริกา ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอย่างหนึ่งทางด้านการศึกษายุใหญ่ และส่วนมากในกิจกรรมเหล่านั้นคือประมาณ 1/3 มักจะมีลักษณะเป็น

Self-directed หรือ Independent study และประมาณ 1/3 จะเป็นไปทางคำถามอาชีพ ส่วนอีก 1/5 จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาและค่านันทนาการ

ในปี ค.ศ. 1972 ครอสส์และวอลลีย์ (Cross and Valley, 1972) ได้สำรวจพบว่าผู้เข้าร่วมในกิจกรรมทางการศึกษานานาชาติ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกันในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาแล้ว โดยในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1893 คน ด้วยวิธีการให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมทางการศึกษา

จากการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการวิจัยอื่นในด้านที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้เห็นภาพรวมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษานานาชาติ และการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยอาจจะกล่าวถึงความแตกต่างหลายที่เข้าร่วมในกิจกรรมทางการศึกษานานาชาติ มักจะมีคุณสมบัติต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. เป็นกลุ่มเยาวชนที่อายุไม่มากนัก (Younger)
2. มีการศึกษาระดับสูงพอสมควร (Higher educated)
3. เป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งองค์การ
4. มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา
5. เป็นพวกชนชั้นกลาง (Middle Class)
6. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างสูง (High Motivation)
7. อยู่ใกล้ตัวเมืองและสามารถเดินทางได้สะดวก
8. เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการใช้เวลาว่าง
9. มีความสามารถในการเข้าสังคมดี
10. มีบทบาทในการให้บริการด้านอื่น ๆ

จากคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้วรวม 10 ด้านนี้ ผู้เขียนคิดว่าเราอาจจะได้นำมาวิจัยศึกษาต่อไปว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานานาชาติของไทยจะมีคุณสมบัติเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

ในทางตรงกันข้ามได้พบว่า บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมการศึกษานานาชาติค่อนข้างน้อยก็คือ พวกที่มีรายได้น้อย (Lower income) และมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Socioeconomic)

นอกจากนี้แล้วในการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุ หรือเหตุผลที่ว่าทำไมบุคคลเหล่านั้นจึงเข้าร่วมในกิจกรรมทางด้านการศึกษานี้ใหญ่ ฮูล (Houle) สรุปว่ามีเหตุผลพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ ในการเข้าร่วมในกิจกรรม

ประการที่ 1 มีเป้าหมายเฉพาะเจาะจงอยู่ในใจสำหรับการเข้าร่วม
(Specific goal)

ประการที่ 2 เหตุผลทางสังคม คือ ต้องการมาร่วมกิจกรรมกับคนอื่น ๆ บ้าง
(Socially Oriented)

ประการที่ 3 มีความสนใจที่ต้องการจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา
(Learning new things)

สำหรับปัญหาและข้อจำกัด ที่ทำให้บุคคลไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาผู้ใหญ่ได้ มีดังนี้

1. ไม่ต้องการที่จะออกนอกบ้านในเวลารเย็นหรือเวลากลางคืน
2. มีเวลาไม่มากพอ
3. มีข้อจำกัดทางการเงิน
4. ต้องรับผิดชอบทางครอบครัว และหน้าที่การงาน
5. ขาดพลังกำลังหรือมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย
6. มีความเข้าใจและคิดว่าตนเองแก่เกินไปที่จะเรียนรู้
7. ปัญหาและข้อจำกัดเกี่ยวกับการเดินทางมาเรียน
8. มีการระทอเลียงบุตรและเด็กเล็ก

ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทายให้นักศึกษานี้ใหญ่ ได้พยายามหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการต่อไปได้

การออกกลางคันและการเรียนต่อเนื่องไป (Dropping out and Perservering)

ได้มีการศึกษาสาเหตุที่นักศึกษานี้ใหญ่ออกกลางคันจากโครงการการศึกษานี้ใหญ่อย่างไรก็ตาม ในสหรัฐอเมริกาเองก็ไม่มีสถิติที่เป็นทางการเกี่ยวกับร้อยละหรือจำนวนที่แน่นอน

ของผู้ที่ออกจากกลางคัน แต่ก็ได้พบว่าในบางโครงการเป็นไปค่อนข้างสูงมาก ผลจากการวิจัยสามารถทำให้ได้เห็นสภาพรอบ ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะจากการศึกษาเปรียบเทียบกับ นักศึกษาใหญ่ที่เรียนจนสำเร็จหรือสิ้นโครงการ สำหรับนักศึกษาที่ออกจากกลางคันนั้นจะมีลักษณะดังนี้คือ

1. ระวังสติปัญญาและเชาวน์ค่อนข้างต่ำ
2. ระวังความสามารถในการอ่านต่ำ
3. มีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จน้อย
4. มีพื้นฐานการศึกษาเกินน้อย
5. มีทักษะในการรู้ค่าศัพท์ต่ำ
6. ได้ออกจากโรงเรียนไปเป็นเวลานานแล้ว
7. มีฐานะหน้าที่การงานค่อนข้างต่ำ
8. มีฐานะและรายได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ
9. มีความไม่พึงพอใจในชั้นเรียนรวมทั้งครูผู้สอน

องค์ประกอบด้านสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ (Intelligence and Achievement)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพและความสามารถของผู้ใหญ่ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จทางด้านการศึกษา ได้มีนักวิจัยทำการศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสติปัญญาของผู้ใหญ่ มีการศึกษาค้นคว้าเป็นเวลานานแล้ว ตัวอย่างเช่น เวชสเลอร์ (Wechsler, 1944) นับว่าเป็นผู้บุกเบิกเกี่ยวกับการวัดสติปัญญาของผู้ใหญ่ รวมทั้งได้มีการทดลองใช้แบบทดสอบกับผู้ใหญ่ สำหรับแบบทดสอบที่ได้รับความนิยมสูงก็คือ WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale) ซึ่งใช้ในการวิจัยทดสอบสติปัญญาและนำไปสู่การแนะแนวทางการศึกษานับว่า

สติปัญญาและความสามารถทางด้านผลสัมฤทธิ์ได้มีการศึกษาค้นคว้าในหลาย ๆ ทางด้วยกัน จากการศึกษาได้พบว่าเกรดหรือคะแนนที่ได้จากการวัดผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ ระดับการรู้ค่าศัพท์ ปริมาณการศึกษาที่ได้รับและสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนั้น ยังได้พบอีกว่าผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการศึกษาที่เพ่งจอบมา หรือกับบุคคลที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาในระดับวิทยาลัย สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ พบว่าความรู้ทางค่านิยมมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และประวัติศาสตร์ จะมีการพัฒนามากขึ้นเช่นเดียวกับอายุ ในขณะที่ความรู้ทางค่านิยมศึกษาศาสตร์กับวิทยาศาสตร์จะลดลง

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และความสามารถของผู้ใหญ่ที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ ทักษะคติ (Attitude) จากการวิจัยก็พบว่าบุคคลเมื่อ มีอายุมากขึ้นเขา มีความคิดเห็นและทัศนคติที่ยิ่งแคบลง (Closemindedness) นอกจากนี้ ยังได้พบด้วยว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะมีความสัมพันธ์ทางลบกับการคล้อยตามทางสังคม (Social conformity) อย่างไรก็ตาม คงจะไม่สามารถนำผลที่ได้มาสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มผู้ใหญ่อื่น ๆ ได้มากนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีความแปรอื่น ๆ ที่เหมาะสมกันออกไป ได้แก่ ปริมาณการศึกษาความสัมพันธ์กับศาสนา ระดับฐานะรายได้ ซึ่งนับได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับทัศนคติ

ความรู้จากผลการวิจัยเหล่านี้กล่าวมาแล้วนั้นพอจะเป็นแนวทางไปสู่ทฤษฎีทางด้านการศึกษานักผู้ใหญ่ ทั้งนี้ได้เป็นที่ปรากฏว่าคนผู้ใหญ่มัสมรรถภาพความสามารถที่จะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้โดยตลอดชีวิตของเขา ส่วนการใช้ข้อสอบวัดสติปัญญากับนักผู้ใหญ่ก็จะต้องพิจารณาคำนึงเหตุผลเกี่ยวกับความสนใจด้วย เพราะว่าเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ที่ผู้สอนคงจะต้องหาทางส่งเสริมบรรยากาศในห้องเรียน และการใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักศึกษานักผู้ใหญ่

จิตวิทยาและการเรียนรู้ (Learning and Psychology)

ข้อมูลทางการวิจัย และความรู้ทางทฤษฎีที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และจิตวิทยา ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมาย ไม่สามารถจะนำมาอธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะว่าการศึกษานักผู้ใหญ่มีลักษณะเป็นเพียงส่วนหนึ่งเล็ก ๆ ในการนำเอาทฤษฎีทางด้านการเรียนรู้มาประยุกต์เท่านั้น (Small Subsection) อย่างไรก็ตาม นักการศึกษานักใหญ่นักจิตวิทยา และนักวิจัยจากสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาหาข้อมูลไว้เป็นเวลานานพอสมควร โดยเฉพาะได้แยกความแตกต่างในการเรียนระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนที่ส่งผลในด้านการเรียนรู้

ดังตัวอย่างต่อไปนี้ จะช่วยให้เห็นกระบวนการเรียนรู้และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีอายุมากขึ้น

(Aging Process)

1. ความเร็วในการโต้ตอบ และแนวโน้มในการปฏิบัติงานจะเสื่อมถอยลงตามอายุ
2. ความชัดเจนและความแหลมคมในการมองเห็นจะลดน้อยลงตามเวลา
3. ความชัดเจนในการรับฟังและการได้ยินเสียงจะลดน้อยลง
4. การรับรู้ในด้านประสาทสัมผัสจะลดความชัดเจนลงไปตามวัย
5. ความจำจะลดถอยลง โดยเฉพาะการเริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จะไม่เกิดผลดีมากนัก
6. ทักษะทางด้านการใช้ร่างกายปฏิบัติ คือ Psychomotor มีแนวโน้มลดลง
7. สุขภาพอ่อนแอและเสื่อมถอยลงจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้

นอกจากนี้แล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ แรงจูงใจ ความพึงพอใจ มโนภาพแห่งตน โดยตลอดช่วงชีวิต (Lifespan) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วนี้จะมีอยู่ต่อเนื่องกันไปและก่อให้เกิดผลกระทบบต่อความต้องการในการเรียนรู้ของบุคคล ความสนใจ และสมรรถภาพอื่น ๆ ด้วย

วิธีการต่าง ๆ และการใช้สื่อเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่ (Methods and Media)

การใช้สื่อเพื่อช่วยในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ขึ้น ใ้คนมีความสนใจในการดำเนินการวิจัยทางคานนี้ แต่ทว่ายังนับว่าเพิ่มเริ่มตนเอง โดยเฉพาะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบที่มักจะนิยมทำกันเสมอ ๆ ก็คือ วิธีการบรรยาย (Lecture) ถึงแม้ว่าการบรรยายจะเป็นการส่งผ่านข้อมูล (ความรู้) ที่นิยมใช้กันอย่างมาก เป็นวิธีการดั้งเดิมที่ใช้กันอยู่ทั่วไปแทบทุกประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เนื่องจากการให้ข้อมูลนี้จะไม่คงอยู่นานถ้าหากเปรียบเทียบกับวิธีการอภิปราย (Discussion) แล้วจะพบว่า การอภิปรายจะได้ผลคงทนมากกว่า รวมทั้งควรจะใช้พวกโสตทัศนูปกรณ์ประกอบด้วย

ตัวอย่างจากการวิจัยในลักษณะของการทดสอบเพื่อติดตามผล (Follow-up testing) กับนักศึกษาใหญ่ที่ได้รับทราบข้อมูลด้วยวิธีการตนเอง จนเป็นผลดีมากกว่า พวกที่ได้รับข้อมูลจากการที่ได้รับความด้วยวิธีบรรยาย นอกจากนั้นยังได้พบอีกด้วยว่านักศึกษาใหญ่มากกว่า 70% ชอบวิธีการเรียนแบบอื่น ๆ มากกว่าวิธีการบรรยายของครูสอน

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของการใช้สื่อและเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับนักศึกษาใหญ่ ผลจากการวิจัยโดยสรุปได้พบดังนี้คือ

1. ความสามารถในการรับฟังจากเครื่องบันทึกเสียง (Audiotape)

จะลดลงตามอายุ

2. การแสดงบทบาทสมมติจะมีประสิทธิภาพเฉพาะกับกลุ่มผู้เรียนที่ได้ตระเตรียมการใช้เทคนิคไว้อย่างเหมาะสมคอยเท่านั้น

โดยทั่วไปแล้วได้พบว่าวิธีการใช้สื่อของการศึกษาใหญ่ ประสิทธิภาพของการใช้สื่อและวิธีการสอนไม่ว่าจะเป็นการใช้หนังสือ สื่อสารมวลชน วิธีการสาธิต และวิธีอื่น ๆ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะถ้าหากเป็นผู้ใหญ่ที่มีพื้นฐานการศึกษาพอควรแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีการสาธิตหรือการใช้สื่อและการศึกษาเป็นรายกรณี (Case-Study) ก็ยังมีความจำเป็นมากขึ้นด้วย ดังนั้น ความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ในการสอนโดยตรงหรือการอ่านรายงานการวิจัยก็ย่อมจะช่วยให้การศึกษานี้ใหญ่และผู้บริหารประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งในขั้นนี้

การวางแผนและการบริหารโครงการ (Program Planning and Administration)

การดำเนินโครงการสำหรับการศึกษาใหญ่ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนับเป็นภารกิจที่ต้องทำความเข้าใจและทักษะอย่างกว้างขวางในขั้นนี้ ดังนั้น การวิจัยในเรื่องนี้จึงมีอยู่หลายด้านด้วยกัน ซึ่งมักจะได้แก่การวางแผนโครงการทางการศึกษาใหญ่ การประเมินผลและการวิเคราะห์ความต้องการเพื่อการจัดโครงการการศึกษาใหญ่ กระบวนการในการบริหารโครงการ นับว่าเป็นเรื่องท้าทายความสามารถของนักการศึกษาใหญ่ที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาความจริงต่อไป โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใหญ่ (Needs Analysis)

โดยมุ่งความสำคัญไปที่ความสนใจและความต้องการของนักศึกษาในการที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม
ที่จัดขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการในการวางแผนโครงการว่า
ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับนักศึกษาน้อยอย่างไรบ้าง จากการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาน้อยซึ่งมีส่วน
กำหนดวัตถุประสงค์ของวิชาที่ศึกษานั้น พบว่าจะมีทัศนคติที่ดี (Positive Attitudes)
ต่อการประกอบการเรียนรู้อย่างไร โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่ไม่ได้มีส่วนร่วม
กำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน

สำหรับหัวข้อในด้านที่เกี่ยวกับการวางแผนการประเมินผลและการบริหารโครงการ
อาจมีลักษณะแตกต่างกันออกไปดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการทางด้านการศึกษากับความต้องการ
ทางด้านเศรษฐกิจ
2. เมื่อใดที่ควรระดมทุนบริการ (ค่าเรียน) สำหรับวิชาที่จัดให้นักศึกษาน้อย
3. เมื่อใดที่ควรระดมทุนโครงการเพื่อการศึกษาน้อยและควรระดมทุนที่ไหน

นักการศึกษาน้อยและผู้บริหารอาจต้องอาศัยข้อมูลและความรู้เพิ่มเติมจากทฤษฎี
และผลการวิจัยทางด้านการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมศาสตร์ รวมทั้งจาก
ปัญหาของการวิจัยเกี่ยวกับสภาพของชุมชน ทฤษฎีทางด้านการสื่อสาร เรื่องราวของความ
สัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเรื่องเหล่านี้มาด้วยความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้โครงการต่าง ๆ
สามารถดำเนินการไปได้โดยประสบความสำเร็จด้วยดี

บทสรุปและการนำไปใช้

เท่าที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ถ้าหากการศึกษาน้อย
การศึกษาต่อเนื่อง หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เรากำลังให้ความสนใจกันอยู่นี้ มีทฤษฎี
และหลักการที่เป็นพื้นฐานอย่างเหมาะสมแล้ว ย่อมจะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางและขอบข่าย
ในการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับปัญหาประเด็นนี้ นักการศึกษาน้อยชาวสหรัฐ
อเมริกา คือ เอ็มสเตอร์ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า "งานวิจัยทางการศึกษาน้อยไม่เพียง

แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันและมีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น แต่ทว่าประเภทของการวิจัยที่ทำอยู่ยังเริ่มมีลักษณะที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ความฉีกพลาไก้ (Sophisticated)"

(Heimstra Rogers, 1976, p.p. 94)

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่างานวิจัยในประเภทเชิงพรรณนาก็ยังเป็นที่ต้องการและมีความจำเป็นอยู่ อย่างไรก็ตามนักจิตวิทยาทางด้านการศึกษามัธยมก็ได้อธิบายคำถามในลักษณะทำไม? อะไร? และที่ไหน? มากขึ้น เช่นเดียวกับความพยายามใช้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบแผนการทดลอง (Experimental designs) ในงานวิจัยทางการศึกษามัธยมหรือการจัดกระทำตัวแปรพหุคูณในการวิจัยก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเช่นกัน สำหรับงานวิจัยทางด้านการศึกษามัธยมและการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้อธิบายมากขึ้นก็มักจะมาจากนักวิชาการทางด้านนี้ และจากนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ทำการสอนทางการศึกษามัธยม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในประเทศไทยก็คือ งานวิจัยส่วนหนึ่งมาจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยเฉพาะจากกองแผนงานและวิจัย และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาค ส่วนทางด้านมหาวิทยาลัยก็ได้ผลิตผลงานด้านการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำไปประยุกต์ใช้โดยเฉพาะในด้านของการวิจัยนั้น ในบทความนี้เขียนได้ชัดให้เห็นถึงจุดสำคัญ ๆ ที่ควรคำนึงในการวิจัยศึกษาหาความรู้ต่อไปนี้ 6 ด้านด้วยกันคือ ในด้านผู้เข้าร่วมในกิจกรรม ปัญหาของการลาออกกลางคัน ความสามารถทางด้านสติปัญญาของผู้ใหญ่ จิตวิทยา-การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ วิธีการสอนและการใช้สื่อการสอน การวางแผนและการบริหารโครงการ จากจุดเริ่มต้นใหญ่ ๆ นี้ ผู้ที่สนใจและเริ่มงานวิจัยทางการศึกษามัธยมอาจจะใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าหาความรู้ โดยเริ่มศึกษาหารายละเอียดในหัวเรื่อง (Topic) ที่ตัวเองมีความสนใจมากเป็นพิเศษ ซึ่งผู้เขียนหวังว่าในอนาคตที่ไม่นานนักวงการการศึกษามัธยมของไทยเราคงจะมีงานวิจัยเพิ่มมากขึ้นในแทบทุกด้านเท่าที่

ได้กล่าวถึงไว้ในบทความนี้ เพราะว่าอันที่จริงแล้วข้อมูลทางด้านการศึกษานี้ใหญ่ของไทยเรายังขาดอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้ว ผลงานวิจัยทางด้านการศึกษานี้ยังมีคุณภาพสูงขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนปริมาณที่มากขึ้นด้วย

หมายเหตุ บทความนี้เขียนได้แนวคิดมาจาก

Hiemstra Rogers, Lifelong Learning, Professional Educators Publications, Inc., Nebraska, U.S.A., 1976, 114 p.p.

